

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**NEOLİBERAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA GELİR
DAĞILIMI ADALETİ VE FİNANSAL KRİZLER:
SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

DOKTORA TEZİ

Mehmet Akif DESTEK

MEHMET AKİF DESTEK DOKTORA TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT ABD 2018

**GAZİANTEP
MAYIS 2018**

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**NEOLİBERAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA GELİR
DAĞILIMI ADALETİ VE FİNANSAL KRİZLER:
SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

DOKTORA TEZİ

Mehmet Akif DESTEK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bilge KÖKSEL

**GAZIANTEP
MAYIS 2018**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**NEOLİBERAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA GELİR DAĞILIMI ADALETİ VE
FİNANSAL KRİZLER: SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

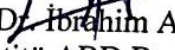
Mehmet Akif DESTEK

Tez Savunma Tarihi: 15.05.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Bilge KÖKSEL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

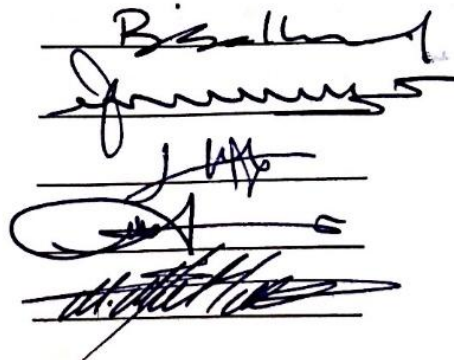
Doç. Dr. Bilge KÖKSEL

Prof.Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

Prof.Dr. İbrahim ARSLAN

Prof.Dr. Fatih YÜCEL

Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU

ÖZET

NEOLİBERAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA GELİR DAĞILIMI ADALETİ VE FİNANSAL KRİZLER: SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

DESTEK, Mehmet Akif
Doktora Tezi, İktisat ABD
Tez Danışmanı: Doç.Dr. Bilge KÖKSEL
Mayıs, 2018, 117 Sayfa

Adil gelir dağılımı hedefi, son yıllarda birçok ülke için öncelikli strateji planı hedefleri arasında gösterilmeye başlamıştır. İktisat biliminde bölüşüm teorileri kapsamında incelenen adil gelir dağılımı hedefi, tarih boyunca küresel iktisadi sisteme hükmeden tüm iktisadi görüşlerce incelenmiştir. Günümüz hâkim iktisadi görüşlerinden biri olarak kabul edilen Neoliberalizm de artan gelir eşitsizliği sorununun çözümü olarak iktisadi küreselleşme ve iktisadi liberalizasyon uygulamalarından oluşan iki temel politika önerisinde bulunmaktadır. Buna karşın, iktisadi küreselleşme politikalarının gelir eşitsizliğinin azaltılması hedefindeki başarısı, iktisat literatüründe hala önemli bir tartışma konusudur. Üstelik gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla uygulanan liberalizasyon politikalarının, finansal krizlerin ortaya çıkışında anahtar bir role sahip olduğu yönünde güncel tartışmalar da başlamıştır.

Bu tartışmalara dayalı olarak çalışmanın temel amacı, Neoliberal iktisadi görüşün, gelir eşitsizliği sorununa karşı çözüm olarak sunduğu iktisadi küreselleşme ve iktisadi liberalizasyon politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ve finansal krizlerdeki rolünün incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada öncelikle gelir eşitsizliğini etkilediği kabul edilen temel faktörler dikkate alınarak iktisadi küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ülkelik bir panel ve 1991-2013 dönemi için incelenmiştir. Bunu yaparken ülkeler arasındaki bağımlılığı göz ardı etmemek amacıyla yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel veri yöntemlerinden faydalanılmıştır. Daha sonra, artan gelir eşitsizliği sorununa karşı uygulanan finansal deregülasyon politikalarının finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla ikinci bir ampirik model oluşturulmuş ve modelde 10 gelişmiş ülke örneği ele alınmıştır. Bu modelde, literatür ile uyumlu bir biçimde kredi genişlemesi, finansal krizlerin göstergesi olarak kullanılmış ve gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkileri, kredi genişlemesini etkilediği kabul edilen temel faktörler göz ardı edilmeden incelenmiştir. Gözlemlenen her ülke için ayrı ayrı sonuç almak amacıyla değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerinin zaman serisi yöntemleri ile incelendiği bu model kapsamında, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi

arasındaki ilişki ayrıca zamanla değişen nedensellik testi aracılığıyla da araştırılmıştır.

İktisadi küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin incelendiği birinci model için elde edilen bulgular küresel ölçekte incelendiğinde, ekonomik büyümenin ve iktisadi küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığı; beşeri sermaye birikiminin ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci model kapsamında incelenen ve gelir eşitsizliği sorununa karşı uygulanan finansal deregülasyon politikalarının finansal krizlerin ortaya çıkışında anahtar bir role sahip olduğu yönündeki hipotezin, Anglo-Sakson refah devleti modeline bağlı ülkeler için geçerli olduğu buna karşın İskandinav modeline ve Kıta Avrupası modeline bağlı ülkeler için geçerli olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gelir dağılımı, Küreselleşme, Liberalizasyon, Finansal kriz, Panel veri analizi

ABSTRACT

INCOME DISTRIBUTION AND FINANCIAL CRISES IN THE LIGHT OF NEOLIBERAL POLICIES: AN INVESTIGATION ON SELECTED COUNTRIES

DESTEK, Mehmet Akif

PhD. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assoc.Prof.Dr. Bilge KÖKSEL

May, 2018, 117 Pages

In recent years, the target of fair income distribution has begun to be shown among the priority of strategic planning targets for many countries. The distribution of equitable income which is examined within the theories of distribution in economics has been examined by all schools of economic thought that have dominated the global economic system throughout the history. Neoliberalism, which is accepted as one of the modern dominant economic thought, is also proposing two basic policies, which are economic globalization and economic liberalization, as a solution of the problem of increasing income inequality. However, the success of economic globalization policies in reducing the income inequality is still a matter of debate in the economic literature. Moreover, there are controversies that liberalization policies aimed at reducing income inequality play a key role in the emergence of financial crises.

Based on above discussions, the main purpose of this study is to examine the effects of economic globalization and liberalization policies which are suggested as a solution of income inequality by Neoliberal thought on income distribution and to investigate the roles of these policies on financial crises. To this end, the effects of economic globalization on income inequality is examined in a panel of 70 countries consisting of developed, developing and underdeveloped countries for the period from 1991 to 2013, taking into account the basic factors considered to affect income inequality. In doing so, the second generation panel data methodologies which take into account the cross-sectional dependency are utilized in order not to ignore the possible cross-sectional dependence among countries. Then, a second empirical model has been constructed to examine the role of financial deregulation policies implemented against the problem of increasing income inequality in the financial crisis, and 10 developed countries are observed for that model. In this model, in accordance with the literature, credit expansion has been used as an indicator of financial crises and the effects of the income inequality on the credit expansion have been investigated without regard to the basic factors that have influenced credit expansion. Within the scope of this model, the causality relations between variables are examined with time series methods in order to obtain results separately for each observed country and the causal relationship between income inequality and credit expansion is also investigated with the rolling window causality procedure.

When the findings of the first model examining the effects of economic globalization on income inequality are evaluated on a global scale, it is seen that economic growth and economic globalization increase income inequality; and the accumulation of human capital reduces income inequality. In the second model, the hypothesis that the financial deregulation policies applied against the problem of income inequality play a key role in the emergence of financial crises seems to be valid for the countries which are accepted as Anglo-Saxon model but not for the Scandinavian model and the Continental European model countries.

Keywords: Income distribution, Globalization, Liberalization, Financial crisis, Panel data analysis

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilimsel katkıları ve tecrübeleri ile desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Bilge KÖKSEL'e, tez çalışmamı titizlikle okuyan ve önerileri ile çalışmama önemli katkılar sağlayan Sayın Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU'na, hayatımın her aşamasında olduğu gibi doktora tez çalışmam boyunca da önerilerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Fatih YÜCEL'e, değerli jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. İbrahim ARSLAN'a ve Sayın Doç. Dr. Hanifi Murat MUTLU'ya teşekkür ederim.

Ayrıca yaşamım boyunca maddi ve manevi olarak beni her zaman destekleyen aileme, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Son ve en önemlisi olarak, tüm doktora öğrenimim süresince, yoğun çalışma saatlerime rağmen desteğini asla esirgemeyen ve bana her zaman güç veren sevgili eşim Gamze'ye, gösterdiği sabır için minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
SEMBOLLER VE KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE GELİR DAĞILIMI ADALETİNE YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR

1.1.GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE TÜRLERİ.....	5
1.2.İKTİSADİ AKIMLARA GÖRE GELİR DAĞILIMI YAKLAŞIMLARI	8
1.2.1. Liberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları.....	8
1.2.1.1.Fizyokrazi ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları.....	8
1.2.1.2.Klasik Liberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları.....	9
1.2.1.3. Neoklasik Gelir Dağılımı Yaklaşımları	11
1.2.2. Marksizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları	12
1.2.3.Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımları	12
1.2.3.1. Post-Keynesyen İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımları	13
1.2.3.1.1 Kaldor modeli.....	14
1.2.3.1.2. Pasinetti modeli	15
1.2.3.1.3. Kalecki modeli	15
1.2.3.1.4. Robinson modeli	16
1.2.4. Neoliberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları	16
1.3.GELİR DAĞILIMININ DİNAMİKLERİ VE KÜRESELLEŞMENİN ROLÜ ..	18
1.3.1.Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı.....	18
1.3.2. Beşeri Sermaye ve Gelir Dağılımı.....	22
1.3.3. Kamu Politikaları ve Gelir Dağılımı	25
1.3.4. Küreselleşme ve Gelir Dağılımı	27
1.3.5. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler Üzerine Literatür Taraması.....	30
1.4. GELİR EŞİTSİZLİĞİ, LIBERALİZASYON VE FİNANSAL KRİZLER	33
1.4.1. Finansal Kriz Kavramı ve Finansal Kriz Türleri.....	34
1.4.2. Finansal Krizlerin Nedenleri	35
1.4.3. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisi	36
1.4.4. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisi Üzerine Literatür Taraması	41

İKİNCİ BÖLÜM AMPİRİK MODEL, VERİ SETİ VE METODOLOJİ

2.1. MODEL I: GELİRİ YENİDEN DAĞITAN FAKTÖRLER VE KÜRESELLEŞME.....	44
2.1.1. Ampirik Model ve Veri Seti	45
2.1.2. Metodoloji	46
2.1.2.1. Yatay kesit bağımlılığı ve homojenite	46
2.1.2.2. Parametre tahmincisi.....	48
2.2. MODEL II: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE FİNANSAL KRİZLER.....	49
2.2.1. Ampirik Model ve Veri Seti	50
2.2.2. Metodoloji	51
2.2.2.1. Kırılmalı birim kök testi	52
2.2.2.2. Parametre istikrar testleri	52
2.2.2.3. Bootstrap nedensellik yaklaşımı	53
2.2.2.4. Zamanla değişen nedensellik yaklaşımı	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AMPİRİK BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. MODEL I İÇİN AMPİRİK BULGULAR	55
3.1.1. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenite	55
3.1.2. AMG parametre tahmincisi sonuçları	56
3.1.2.1. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Ekonomik büyüme	58
3.1.2.2. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Ekonomik küreselleşme	60
3.1.2.3. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Beşeri sermaye	62
3.1.2.4. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Kamu sektör büyüklüğü	63
3.1.3. Model I'den elde edilen bulguların özetlenmesi	64
3.2. MODEL II İÇİN AMPİRİK BULGULAR.....	65
3.2.1. Model II için birim kök testi sonuçları	66
3.2.2. Model II kapsamında nedensellik testi bulguları.....	71
3.2.2.1. Avustralya için bulgular.....	71
3.2.2.2. Kanada için bulgular	73
3.2.2.4. Danimarka için bulgular	76
3.2.2.5. Finlandiya için bulgular	78
3.2.2.6. Fransa için bulgular	80
3.2.2.7. İngiltere için bulgular.....	82
3.2.2.8. Japonya için bulgular	84
3.2.2.9. Norveç için bulgular	86
3.2.2.10. İsveç için bulgular.....	88
3.2.2.11. ABD için bulgular.....	91
3.2.3. Model II'den elde edilen bulguların özetlenmesi	95
SONUÇ VE ÖNERİLER	97
KAYNAKLAR	104
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ	117

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Seçilen Ülkeler İçin Kamu Sektör Büyüklüğü ve Gelir Eşitsizliği.....	26
Tablo 1.2. Gelir Dağılımının Temel Dinamiklerine Yönelik Literatür Özeti	31
Tablo 1.3. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisine Yönelik Literatür Özeti.....	42
Tablo 3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenite Testi Sonuçları.....	56
Tablo 3.2. AMG Parametre Tahmincisi Sonuçları	57
Tablo 3.3. Ekonomik Büyümenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi	59
Tablo 3.4. Ekonomik Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi.....	60
Tablo 3.5. Beşeri Sermayenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi	62
Tablo 3.6. Kamu Sektör Büyüklüğünün Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi	64
Tablo 3.7. Model II için Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları (CRE, MS, INE)	67
Tablo 3.8. Model II için Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları (GDP, INV, INT)....	68
Tablo 3.9. Avustralya için Bootstrap Nedensellik Testi	72
Tablo 3.10. Avustralya için Parametre İstikrar Testleri	72
Tablo 3.11. Kanada için Bootstrap Nedensellik Testi.....	75
Tablo 3.12. Kanada için Parametre İstikrar Testleri.....	75
Tablo 3.13. Danimarka için Bootstrap Nedensellik Testi	77
Tablo 3.14. Danimarka için Parametre İstikrar Testleri	77
Tablo 3.15. Finlandiya için Bootstrap Nedensellik Testi	79
Tablo 3.16. Finlandiya için Parametre İstikrar Testleri.....	79
Tablo 3.17. Fransa için Bootstrap Nedensellik Testi	81
Tablo 3.18. Fransa için Parametre İstikrar Testleri	81
Tablo 3.19. İngiltere için Bootstrap Nedensellik Testi	83
Tablo 3.20. İngiltere için Parametre İstikrar Testleri	83
Tablo 3.21. Japonya için Bootstrap Nedensellik Testi.....	85
Tablo 3.22. Japonya için Parametre İstikrar Testleri.....	85
Tablo 3.23. Norveç için Bootstrap Nedensellik Testi	87
Tablo 3.24. Norveç için Parametre İstikrar Testleri	87
Tablo 3.25. İsveç için Bootstrap Nedensellik Testi.....	90
Tablo 3.26. İsveç için Parametre İstikrar Testleri	90
Tablo 3.27. ABD için Bootstrap Nedensellik Testi.....	93
Tablo 3.28. ABD için Parametre İstikrar Testleri	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. En Yüksek Gelire Sahip %1'lik Kesimin Toplam Gelirdeki Payları.....	6
Şekil 1.2. Gelişmiş Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları	19
Şekil 1.3. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları.....	20
Şekil 1.4. Az Gelişmiş Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları.....	21
Şekil 1.5. Seçilen Ülkeler İçin Beşeri Sermaye ve Gelir Eşitsizliği	24
Şekil 1.6. Dönüşüm Ülkelerinde Yıllara Göre Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği	29
Şekil 1.7. Anglo-Sakson Ülkelerinde Yıllara Göre Gelir Eşitsizliği	39
Şekil 1.8. Kıta Avrupası Ülkeleri ve Japonya için Gelir Eşitsizliği	39
Şekil 1.9. İskandinav Ülkeleri İçin Gelir Eşitsizliği	39
Şekil 3.1. Avustralya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	72
Şekil 3.2. Kanada için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları	75
Şekil 3.3. Danimarka için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları	77
Şekil 3.4. Finlandiya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları	79
Şekil 3.5. Fransa için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	81
Şekil 3.6. İngiltere için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	83
Şekil 3.7. Japonya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	85
Şekil 3.8. Norveç için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları	87
Şekil 3.9. İsveç için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	90
Şekil 3.10. ABD için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları.....	93

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliđi
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AMG	:	Augmented Mean Group
DOLS	:	Dynamic Ordinary Least Squares
DSUR	:	Dynamic Seemingly Unrelated Regression
GLS	:	Generalized Least Squares
GMM	:	Generalized Method of Moments
GSYH	:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PMG	:	Pooled Mean Group
PWT	:	Penn World Table
SWIID	:	Standardized World Income Inequality Database
TSLS	:	Two Stage Least Squares
VECM	:	Vector Error Correction Model
WID	:	World Inequality Database

GİRİŞ

İktisat biliminin temelinde kıt kaynakların etkin kullanım hedefi yer almakta; kaynakların etkin kullanımı amacıyla da mal ve hizmetlerin üretim bileşimlerinin, üretimde kullanılacak üretim faktörlerinin ve üretilen mal ve hizmetlerden faydalanacak kesimlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, üretim kararı alınırken üretim bileşimi seçiminin toplumsal refahı en üst düzeye çıkaracak şekilde belirlenmesi gerekmekte, üretilen mal ve hizmetlerden faydalanacak kesimler belirlenirken de en adil bölüşüm tercihinin yapılması gerekmektedir. Toplumsal refahı en üst düzeye çıkarma ve hızlı bir ekonomik büyüme trendi yakalama hedefi, yüzyıllar boyunca ülkelerin ortak politika hedefleri arasında yer almasına rağmen; adil bölüşüm hedefi, bir başka deyişle bölüşümde etkinlik hedefi genellikle göz ardı edilmiştir.

Bölüşümde etkinlik ya da adil gelir dağılımı hedefi son yıllarda birçok ülke için ortak politika hedefleri arasında yer almaya başlamıştır. Ülkelerin kalkınma planı hedefleri göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal refahı arttırmanın yalnızca ekonomik büyüme ve yüksek istihdam hedeflerinin sağlanması ile mümkün olmadığı; elde edilen servetin, toplumun düşük gelirli kesimlerine de fayda sağlaması gerektiği görüşü öne çıkmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda, artan oranlı vergi uygulamaları, sosyal transfer ödemeleri ve asgari ücret uygulamaları gibi çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Buna karşın, söz konusu uygulamaların özellikle gelişmiş ülke ekonomilerinde gelirin adil bölüşüm hedefi için yeterli olmadığı ve geçici etkiler oluşturduğu gözlemlenmektedir. Beşeri sermaye stokunu arttırarak sağlanacak gelir dağılımı adaleti, ülkeler için daha kalıcı bir çözüm olarak görülse de; eğitim ve sağlık alanlarındaki yatırımların gelir dağılımı üzerinde oluşturacağı etkilere yönelik tartışmalı görüşlerin mevcut olduğu görülmektedir.

Gelir eşitsizliğini¹ azaltmak amacıyla uygulanacak politikalarda, gelir dağılımının çok boyutlu bir kavram olduğu göz ardı edilmemeli ve gelir eşitsizliğini azaltıcı bir politikanın başarıya ulaşabilmesi için gelir dağılımını etkileyen temel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel faktörlerin yanısıra teknolojik gelişimin, sanayileşme düzeyinin, istihdamın yoğunlaştığı sektörlerin, kentleşme düzeyinin, doğal kaynak bağımlılığının, ülkelerin politik istikrarının, ülkelerin demokrasi düzeyinin, bireysel özgürlüklerin, kurumsallaşmanın, kamu kesiminin yozlaşma düzeyinin vb. birçok faktörün gelir dağılımı üzerinde önemli etkilere sahip olduğu öne sürülmektedir.

Gelir dağılımını etkileyen faktörlerin tespit edilerek gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik olarak uygulanacak politikalar, yalnızca bölüşümde etkinlik aracılığıyla toplumsal refahı attırmamakta; aynı zamanda çeşitli sosyo-ekonomik sorunların çözümlenmesine fayda sağlamaktadır. Çünkü toplumsal gelir eşitsizliğindeki artışın ülkeler üzerindeki olumsuz etkileri, ekonomik büyüme ve toplumsal refah üzerindeki etkilerine indirgenecek kadar az değildir. Adaletsiz gelir dağılımının, toplumun genel sağlık düzeyini bozduğu, sosyal ilişkileri zayıflattığı, yaşam memnuniyetini azalttığı, suç ve cinayet oranlarını arttırdığı, politik istikrarı zedelediği ve terör olaylarını tırmandırdığı görüşleri, çeşitli çalışmalarla iddia edilmekte ve desteklenmektedir.

Günümüzde neredeyse tüm dünyada hâkim iktisadi sistem olarak kabul edilen neoliberal kapitalizmin, sistemi eleştiriye açık hale getiren en önemli eksikliklerinden biri olarak da, mevcut sistemin gelir eşitsizliğinde aşırı artışa yol açmış olması gösterilmektedir. Buna karşın kapitalizm, birçok iktisadi soruna karşı olduğu gibi artan gelir eşitsizliğine karşı da önlem olarak Neoliberalizm'in ekonomik küreselleşme ve ekonomik liberalizasyon gibi iki önemli silahının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu görüşe göre, ülkelerin küresel iktisadi sisteme entegrasyonu ile birlikte kaynak kullanımında etkinlik sağlanacak ve bu doğrultuda ülkelerin milli gelir seviyeleri de artacaktır. Neoliberalizm'in bu iddiasına rağmen, küreselleşme sonucunda artan zenginliğin, gelir eşitsizliğini azaltma bakımından başarısı son yıllarda iktisat literatüründeki önemli tartışma konularından birisini oluşturmaktadır. Diğer taraftan kapitalist sistem, ülkelerin artan milli gelirlerinin, toplumun tüm kesimlerine adil bir biçimde dağıtılmasının da uygulanacak liberalizasyon politikaları ile mümkün olacağını savunmaktadır. Bu doğrultuda kapitalizm, özellikle finansal

¹ Çalışma boyunca sıklıkla kullanılan "gelir eşitsizliği" kavramı, adaletsiz gelir dağılımını ifade etmektedir.

sistemde uygulanacak deregölasyon politikaları aracılığıyla düşük gelirli kesimin kendi iş imkânlarını yaratacak kredi erişiminin kolaylaştırılmasının ülke içi gelir dağılımı adaletine katkıda bulunacağını iddia etmektedir. Bu noktada ise çok daha güncel bir tartışmanın temelleri atılmıştır.

2007 küresel krizi sonrası, gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla uygulanan finansal deregölasyon politikalarının, finansal krizin ortaya çıkışındaki en önemli nedenlerden biri olduğu görüşü giderek daha fazla tartışılmaya başlamıştır. Bu görüşe göre, oy kaygısı ile hareket eden hükümetler, gelir eşitsizliğinin aşırı arttığı dönemlerde, düşük gelirli kesimlerin kredi erişimini kolaylaştırmak amacıyla finansal piyasalarda liberalizasyon politikalarını tercih etmiş ve bu deregölasyon politikaları sonucunda varlık fiyatlarının aşırı değerlenmesinden dolayı finansal sistemde bir balon ortaya çıkmıştır. Gelir düzeyleri düşük olmasına rağmen finansal sistemdeki bu kolaylıktan faydalanarak konut sahibi olmayı amaçlayan bireyler, bir süre sonra kredileri geri ödeyememe riski ile karşılaşmışlardır. Bu durum sonucunda kredi balonu patlamış ve süreç, finansal kriz ile sonuçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, neoliberal kapitalist sistemin gelir dağılımı adaletsizliğine çözüm önerisi olarak sunmuş olduğu ekonomik küreselleşme ve ekonomik liberalizasyon argümanlarının, gelir eşitsizliğini azaltma bakımından başarısının ve finansal krizlerdeki rolünün incelenmesidir. Bir diğer deyişle, küresel bir ölçekte gelir dağılımının temel dinamikleri göz ardı edilmeden küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi ve gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla uygulanan liberal politikaların finansal krizlerin ortaya çıkışında etkin bir rol üstlendiği görüşünün geçerliliğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda öncelikle gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ölkelik bir panel için ekonomik büyümenin, beşeri sermaye stokundaki artışın, kamu sektör büyüklüğünün ve ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri araştırılacaktır. Daha sonra gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla gelir eşitsizliğinin yanısıra kredi genişlemesinin ortaya çıkışında etkin olduğu varsayılan milli gelir, para arzı, yatırım ve faiz oranı gibi geleneksel faktörlerin kredi genişlemesi üzerindeki etkisi 10 gelişmiş ülke için incelenecektir. Çalışmada gelir dağılımının dinamikleri belirlenirken, yatay kesitler arasındaki bağımlılığın göz ardı edilmemesi amacıyla ikinci nesil panel veri yöntemlerinden faydalanılacaktır. Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolü incelenirken ise, gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin finansal krizler ile sonuçlanıp

sonuçlanmadığını tespit etmek amacıyla her ülke için ayrı ayrı zamanla değişen nedensellik yöntemlerinden faydalanılacaktır.

Çalışma üç temel bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde öncelikle gelir dağılımına yönelik olarak iktisadi akımlarca geliştirilen hipotezler hakkında bilgiler verilecek, küreselleşme ile birlikte gelir dağılımını belirleyen diğer dinamikler, bu dinamiklerin gelir dağılımını etkileme kanalları açıklanacak ve gelir dağılımını belirleyen faktörlere yönelik ampirik literatür incelenecektir. Daha sonra gelir eşitsizliği ve finansal krizler arasındaki ilişkiye yönelik olarak geliştirilen hipotezler hakkında bilgiler verilecek ve bu hipotezlerin geçerliliğini inceleyen literatür taranacaktır. İkinci bölümde, uygulanması planlanan ampirik analizler aracılığıyla incelenecek modeller, kullanılacak veri setleri ve faydalanılacak ekonometrik yöntemler tanıtılacaktır. Üçüncü bölümde, ampirik analizler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilecek ve elde edilen bulgular tartışılarak politika önerilerinde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE GELİR DAĞILIMI ADALETİNE YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR

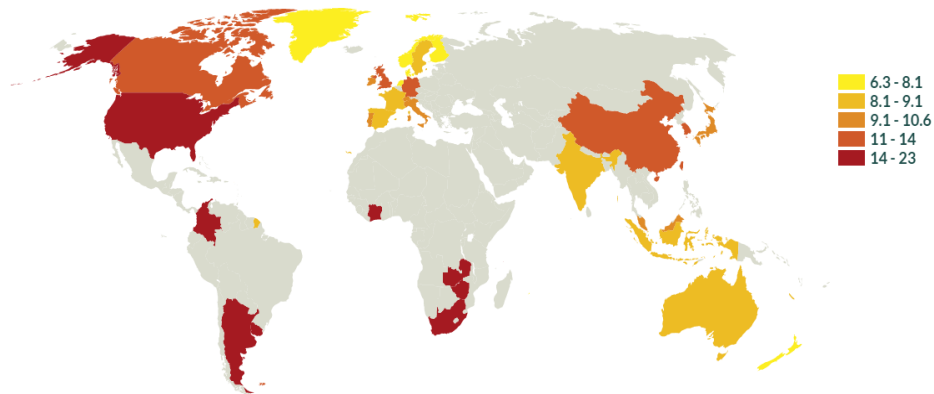
Çalışmanın bu bölümünde öncelikle gelir dağılım kavramı ve gelir dağılımı türleri hakkında bilgiler verilecek, farklı iktisadi akımlarca açıklanan gelir dağılımı teorileri aktarılacak, gelir dağılımında adaletsizliğin ortaya çıkış nedenleri ile ilgili olarak geliştirilen ve öne sürülen görüşler sunulacak ve gelir eşitsizliği sorununun çözümüne yönelik olarak geliştirilen modeller incelenecektir. Daha sonra küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik bilgiler, gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel dinamikler ile birlikte aktarılacak, bu dinamiklerin gelir dağılımını hangi yollarla etkilediğine yönelik olarak teorik bilgilere değinilecek ve gelir dağılımını belirleyen faktörlere yönelik olarak yapılan ampirik çalışmaları kapsayan literatür incelenecektir. Son olarak gelir eşitsizliğinin iktisadi sonuçlarına farklı bir bakış açısı getirilerek, 2007 küresel krizi sonrası tartışma konusu haline gelen gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolüne yönelik teorik bilgiler aktarılacak ve eşitsizliğin finansal krizlerdeki rolünü inceleyen çalışmalar aktarılacaktır.

1.1.GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE TÜRLERİ

Üretim faaliyetleri sonucu elde edilen çıktının veya elde edilen gelirin toplumdaki bölüşüm sorunu, insanlık tarihi boyunca önemli bir sorun olarak görülmüştür. Gelirin hangi ölçütlere göre dağıtılması gerektiği konusu, yalnızca iktisat bilimi için değil, sosyal adalet ve eşitlik kavramları üzerine fikir belirten filozoflar ve ideologlar için de önemli bir araştırma konusu olmuştur (Karaman, 1995:154)

Genel bir tanım olarak gelir dağılımı, toplumdaki bireylerin, grupların veya üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları ifade eden ekonomik bir kavramdır (Alkin, 1983:188). Daha geniş bir tanımlama ile ifade edilirse, bir ülkedeki bireylerin ekonomik aktiviteleri sonucunda elde edilen gelirin, o ülkedeki bireylere, toplumsal kesimlere ve üretim faktörlerine; kar payı, faiz, kira, maaş ve ücret gibi gelir türleri aracılığıyla paylaşılması, gelir dağılımı olarak adlandırılmaktadır (Tiryaki, 2013:11). Gelir dağılımı tanımlamaları incelendiğinde, gelirin bölüşümünde rol oynayan ve gelirin bölüşümüne etki eden kesimlere göre gelir dağılımı türlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda, bir ülkedeki gelir dağılımı incelenirken, kişisel gelir dağılımı ve fonksiyonel gelir dağılımı, en sık kullanılan iki gelir dağılımı türü olarak kabul edilmektedir.

Kişisel gelir dağılımı, kişilerin ekonomik faaliyetlerine bakılmaksızın, gelirin bireyler, hane halkları ve sosyal gruplar arasındaki bölüşümünü ifade etmektedir. Kişisel gelir dağılımı ölçümleri ile toplumdaki en yüksek ve en düşük gelir düzeyine sahip kesimlerin toplam gelirden aldıkları payların belirlenmesi, toplumdaki gelirin dağılımına yönelik yorumlar için önemli bir gösterge olarak kabul edilmekte ve iktisadi yorumlamalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Kişisel gelir dağılımı hesaplamalarında genellikle milli gelirin nüfus veya hane halkı yüzdeleri arasındaki dağılımı baz alınmaktadır. Gelir dağılımı ölçümlerinde sıklıkla faydalanılan Gini katsayısı ve Gini katsayısını hesaplamak amacıyla faydalanılan Lorenz Eğrisi, kişisel gelir aracılığıyla elde edilmektedir. Nitekim Lorenz Eğrisi, yüzde 20'lik dilimlere ayrılmış nüfusun milli gelirden aldığı payları inceleyerek oluşturulmaktadır (Sevin, 2016:7).

Şekil 1.1. En Yüksek Gelire Sahip %1'lik Kesimin Toplam Gelirdeki Payları (WID, 2017)

Gelir eşitsizliğinin 1950'li yıllardan sonra aşırı ölçüde artmış olması, gelir eşitsizliği ölçümlerinde ülkelerdeki en yüksek gelire sahip %1'lik kesimlerin toplam gelirden almış oldukları payın da eşitsizliğin ölçütü olarak kullanılmasına yol açmıştır. Şekil 1.1'de 2015 yılında hesaplanabilen ülkeler için en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin gelirinin toplam gelire oranı görülmektedir. Şekil 1.1. gelişmiş ülkeler için incelendiğinde, en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin, ABD milli gelirinin %22'sine sahip olduğu, Kanada milli gelirinin %13.6'sına sahip olduğu, İngiltere milli gelirinin %13.9'una sahip olduğu, Almanya milli gelirinin ise %13'üne sahip olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinde ise bu oranın nispeten daha düşük olduğu görülmektedir. Örneğin Danimarka'da bu kesimin toplam gelirden aldıkları pay % 6.4, Norveç'te %7.8, Finlandiya'da ise %7.5 düzeyindedir.

Kişisel gelir dağılımına dayalı ölçümlerde dikkat edilmesi gereken husus, söz konusu gelirin kullanılabilir kişisel gelir olması dolayısıyla incelenen kişisel gelirin vergilerden arındırılmış olması hususudur. Nitekim kişisel gelir üzerinden yapılan dağılım ölçümlerinde, ödenmesi gereken vergilerin ödenmemiş olması durumunda hesaplanan dağılım, hatalı hesaplamalara yol açmaktadır (Seyidoğlu, 2006:408).

Gelir dağılımı türleri arasında sıklıkla kullanılan bir diğer gelir dağılımı türü fonksiyonel gelir dağılımı olup, üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payı ifade etmektedir. Bu doğrultuda, yaratılan milli gelirin ne kadarının işgücüne ücret, sermaye sahiplerine faiz, toprak sahiplerine rant ve girişimciye kar olarak dağıtılacağı belirlenmesi, fonksiyonel gelir dağılımı bazlı bir araştırmadır.

Başlangıçta Liberal iktisadi düşünce kapsamında Fیزیokrasi, Klasik Liberalizm ve Neoklasik görüşler, daha sonraları da Marksist görüş çerçevesinde gelir dağılımına yönelik olarak geliştirilen argümanlar genellikle iktisadi kesimlerin veya üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları paya göre kısacası fonksiyonel gelir dağılımı temelli olarak geliştirilmiştir. Buna karşın, son yıllarda hakim olan iktisadi görüşlerin gelir dağılımına yönelik teorilerinin genellikle kişisel gelir dağılımı odaklı olarak geliştirilmesi, fonksiyonel gelir dağılımı temelli yaklaşımları gündemden düşürmüştür (Oğuz, 2017:9).

1.2.İKTİSADİ AKIMLARA GÖRE GELİR DAĞILIMI YAKLAŞIMLARI

Gelir dağılımındaki bozuklukların muhtemel nedenlerine ve gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına yönelik olarak, temel iktisadi görüşlerin argümanlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada sırasıyla Liberalizm'in, Marksizm'in, Keynesyen Görüşün ve Neoliberalizm'in gelir dağılımına yönelik görüşlerine yer verilecektir.

1.2.1. Liberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Liberalizm, kökenleri 17. yüzyıla kadar dayanan; J. Locke'ın eserleri ile elde ettiği siyasi liberalizm kimliğini özellikle A. Smith ve D. Hume'un çalışmaları ile birlikte iktisadi liberalizme dönüştüren bir doktrin olarak kabul edilmektedir (Aktan, 1995:3). Bu başlıkta Liberalizm'in tarih boyunca sınırsız serbestiden sınırlı devlet anlayışına dönüşümü ve bu dönüşüm sürecinde gelir dağılımına yönelik yaklaşımları aktarılırken, iktisadın bir bilim olarak ortaya çıkışının Fizyokrasi ile ilişkilendirilmesi nedeniyle öncelikle fizyokratların, daha sonra klasik liberal görüşün ve son olarak neoklasik iktisatçıların görüşlerine değinilecektir.

1.2.1.1.Fizyokrasi ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Batı Avrupa ülkelerinin 1450-1750 döneminde uyguladıkları ekonomi politikalarının temel dayanağını oluşturan Merkantilizm, gelirin dağılımına yönelik olarak herhangi bir açıklama getirmemiştir. Gelirin ortaya çıkışı ve üretim faktörleri arasındaki bölüşümüne yönelik olarak ilk açıklamalar, ekonomide mevcut olduğu düşünülen doğal düzenin, tanrısal bir güce dayalı olduğu temellerine bağlı olan Fizyokrasi'nin kurucusu olarak kabul edilen Dr. François Quesnay tarafından ortaya konulmuştur. Bu nedenle gelir dağılımı üzerine iktisadi görüşlerin genellikle fizyokratlar tarafından geliştirildiği kabul edilmektedir (Aksu, 1993:10).

Fizyokratlar, toplumun üç farklı kesimden oluştuğunu varsayıyorlardı. Birinci kesim, tarımla uğraşan, toprağı işleyen üretken (üretken) kesimi; ikinci kesim, sanayi ve ticaret ile uğraşan verimsiz kesimi ve üçüncü kesim, toprak sahiplerinin oluşturduğu dağıtıcı kesimi temsil etmektedir. Fizyokraside tarım, net hasılayı oluşturan temel unsurdur. Sanayi kesimi, üretken sanayi ve üretken olmayan sanayi şeklinde ikiye ayrılmakta, üretken sanayi yararlı görülmektedir. Buna karşın ticaret, en verimsiz uğraş olarak görülmekte; tarım kesimine hizmet ettiği ölçüde faydalı bulunmaktadır.

Fizyokratlar için ekonomide geçerli olan üç teori mevcuttur. Bunlardan birincisi “üretim teorisi” olarak adlandırılmaktadır. Üretim teorisine göre servet, net hâsılayı oluşturan temel unsur olan ve harcanan emeğin daha fazlasını veren tarımdan elde edilmektedir. Net hasıla oluşturmayan sanayi ve ticaret, verimsiz alanlardır. İkinci teori, “tek vergi teorisi” olarak adlandırılmaktadır. Tek vergi teorisine göre vergi, yalnızca net hasıla oluşturan kesimden dolayısıyla tarım kesiminden alınmalıdır. Vergi oranı ise tarımsal faaliyet sonucu elde edilen gelirin yaklaşık %30’u kadar olmalıdır (Tiryaki, 2013:15).

Fizyokrasinin üçüncü teorisi olarak kabul edilen "gelir dağılımı teorisi"ne göre ise farklı kesimlerin gelirden aldıkları pay, büyük ölçüde net hasılaya yaptıkları katkı ile orantılı şekilde ortaya çıkmaktadır. Üretken sınıf net hasıladan kendi masraf ve ücretlerini çıkararak kalan kısmı toprak sahiplerine ödemektedir. Tarımsal faaliyette bulunan üretici sınıftan toprak sahiplerine yapılan bu gelir dolaşımı, toprak sahiplerinin toprağın bakımından da sorumlu olması şartıyla özel mülkiyete önem atfetmektedir. Sanayi kesimi ya da zanaatkârlar, hammaddenin işlenmesi bakımından ürünün değerine emekleri kadar değer katarlar ve net hasıladan emekleri ölçüsünde pay alırlar. Verimsiz sınıf içerisinde yer alan tüccarlar, net hasılaya herhangi bir katkıda bulunmadıkları için bu kesimin aldıkları pay, net hasıladan indirim olarak algılanmaktadır (Özgüven, 2005:75).

Fizyokratların ekonomideki doğal düzenin tanrısal bir güce dayalı olduğu görüşü, tarihsel süreç içerisinde benzer görüşlere sahip iktisatçılar tarafından da eleştirilmeye başlamıştır. Doğal düzenin mevcudiyetinin kabul edilmesine karşın bu düzenin tanrısal bir güce dayalı olduğu görüşü, bireylerin kişisel teşebbüs gücüne ve bireysel çıkarlara dayalı olduğu görüşüne evrilerek klasik liberalizmin temellerini atmıştır (Aktan, 1995:10).

1.2.1.2.Klasik Liberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Ekonomide “Görünmez El” kavramının geçerli olduğu görüşüne ve bu doğal düzenin bireysel çıkarların maksimize edilmesi ile mümkün olacağı fikirlerine dayalı olan; devlet müdahalesini yalnızca iç ve dış güvenlik ile adalet işlerinden sorumlu olacak şekilde kabul eden klasik liberalizmin temsilcileri de gelir dağılımına yönelik çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.

Klasik iktisatçılar, gelirin bölüşümünü genellikle farklı kesimlerin üretimden aldıkları paylara göre ayırıştırarak fonksiyonel gelir dağılımı temelli

yaklaşımlar öne sürmüşlerdir. Klasiklere göre ekonomide toprak faktöründen elde edilen rant, emek faktöründen elde edilen ücret ve sermaye faktöründen elde edilen kar olmak üzere gelir, üç farklı şekilde elde edilmektedir. Klasik iktisatçılardan A. Smith ve J.S.Mill gelir dağılımı ile dolaylı olarak ilişkilendirilen çalışmalar yapmış olsalar da bu akımın gelir dağılımı hakkındaki görüşlerinde D.Ricardo'nun çalışmalarının hâkim olduğu görülmektedir (Savaş, 1998:285).

Ricardo'nun gelir dağılımı hakkındaki görüşleri ekonominin tarım ve endüstri kesimi olmak üzere iki temel kesimden oluştuğu varsayımına dayanmakta ve özellikle tarım kesiminden elde edilen rant kavramı üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle Ricardo'nun görüşleri "rant teorisi" olarak da adlandırılmaktadır. Ricardo'nun rant teorisi, klasik iktisadi akımın üç temel varsayımı üzerine kurulmuştur. Birinci varsayım, tarım arazilerinin sınırlı olması nedeniyle tüm tarım arazilerinin aynı verimlilikte olmayacağı görüşünden hareketle tarımsal faaliyetlerde azalan verimler kanununun geçerli olduğu varsayımdır. İkinci varsayım, ücretlerin, asgari geçim düzeyinin üzerine çıkması durumunda nüfus artışının hızlanacağı, nüfusun artması ile birlikte artan besin ihtiyacını karşılamak amacıyla daha verimsiz tarım arazilerinin kullanılmaya başlanacağı ve bu durumun da aynı kalitede ürün elde etmek amacıyla daha fazla maliyete katlanılmasına yol açacağı varsayımına dayalıdır. Bu varsayım büyük ölçüde Malthus'un nüfus teorisi ile ilişkilendirilmektedir (Aktan, 2002:123). Ayrıca Ricardo'ya göre gelir; toprak sahipleri, sermaye sahipleri ve emekçiler olmak üzere üç farklı üretim faktörü arasında bölüşülmektedir. Bu üç faktör sahipleri, üretimden alacakları pay konusunda sürekli çatışma halindedir. Özellikle emek sahiplerinin ve sermaye sahiplerinin üretimden aldıkları pay ters orantılıdır. Ricardo'nun görüşlerinin en önemlilerinden birisi ise ücretlerin, emeğin doğal fiyatı ile piyasadaki fiyatı arasındaki dalgalanmayla belirlenmesi gerektiği ve herhangi bir müdahalede bulunulmaması gerektiğidir. Bu nedenle devletin yasalar aracılığı ile yoksullara yardım politikalarına karşı çıkmaktadır (Tiryaki, 2013:18).

J.S.Mill'e göre ise gelir; işçiler, kapitalistler ve mal sahipleri olmak üzere üç kesim arasında dağılmaktadır. Gelir dağılımında daha avantajlı olan kesimden dezavantajlı olan kesime doğru sıralama yapıldığında; sırasıyla kira gelirine sahip mal sahipleri, kar gelirine sahip kapitalistler ve ücret gelirine sahip işçiler şeklinde bir sıralama ortaya çıkmaktadır. Mill'in görüşlerinin Ricardo'nun görüşlerinden en

farklı yanı ise gelir dağılımının sosyal adalete uygun olarak değiştirilebileceği görüşüdür (Yücel, 2011:27).

Klasik liberalizmin ağırlıklı olarak bekçi devlet anlayışı temelli görüşleri, tarihsel süreç içerisinde yaşanan iktisadi olaylarla birlikte çöküntüye uğramıştır. Klasik liberalizme gelen eleştirilere karşı olarak dışsallıklar ve piyasa başarısızlıkları argümanları ile devletin sosyal refahı sağlama amacına yönelik iktisadi hayata sınırlı müdahalesinin gerekliliği görüşlerine dayalı bir şekilde klasik liberalizm, neoklasik iktisadi görüşe evrilmiştir (Aktan, 1992:2-36).

1.2.1.3. Neoklasik Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Neoklasik iktisadi görüş, klasik iktisadi görüşe yapılan eleştirilere bir tepki olarak ortaya çıkmış olsa da, neoklasik görüş ile klasik görüş, gelir dağılımı konusundaki fikirleri bakımından ayrılmaktadır. Klasik görüş, gelirin iktisadi kesimler arasındaki bölüşümünü incelerken; neoklasikler, gelirin üretim faktörleri arasındaki bölüşümünü incelemiştir (Özgüven, 2005:196).

İktisat bilimine getirdikleri marjinal fayda-değer teorileri nedeniyle “marjinalistler” olarak da adlandırılan bu görüş, gelirin bölüşümü konusunda da ek girdinin üretime yaptığı katkıyı baz almışlardır. Özellikle J.B.Clark, marjinal verimliliğe dayalı bölüşüm teorisine önemli katkılar vermiştir. Clark’a göre, ücret, emeğin marjinal verimliliğine göre; faiz ise sermayenin marjinal verimliliğine göre belirlenmelidir. Benzer biçimde P.H. Wicksteed de gelirin bölüşümünün marjinal verimliliğe bağlı olduğunu, emek ve sermaye düzeyinin sabit olduğu varsayımı altında toprak miktarının artırılması ile emek ve sermayenin üretimden alacağı payın parasal gelir birimiyle ölçülebileceğini savunmuştur. K. Wicksell ise üretimde sabit getiri ve tam rekabet koşulu varsayımı geçerli iken, üretim faktörlerinin marjinal verimliliklerine göre pay almaları durumunda toplam ürünün tükeneceğini ve geriye artığın kalmayacağını matematiksel modellerle ifade etmiştir (Ozturk, 2010:79).

Neoklasik görüşün en önemli temsilcilerinden olan A.Marshall, bölüşüm teorilerine diğer Neoklasik iktisatçılardan farklı bir yaklaşımla değinmiş; kısa dönem faktör gelirlerinin, faktörün marjinal katkısına eşitlenmesi durumunda getirilecek olan yorumun sadece talep yanlı bir yorum olacağını fakat arz yanlı yorumun eksik kalacağını ifade etmiştir. Marshall, faktör fiyatlarının da mal fiyatları gibi arz ve talep mekanizmaları ile belirleneceğini savunmuştur. Bu görüşe göre, faktör piyasalarında oluşacak fiyat düzeyi, hem girişimcinin üretim maliyetini hem de

faktör sahibinin gelirini yansıtmaktadır. Dolayısıyla, serbest rekabet varsayımı altında uzun dönem mal fiyatları da uzun dönem faktör gelirleri de üretim maliyetlerine eşittir (Savaş, 1997:609).

1.2.2. Marksizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları

K.Marx, genel olarak D.Ricardo'nun görüşlerinden esinlenmiş ve özellikle gelirin bölüşülmesi konusundaki görüşlerini artık değer ilkesini uyarlayarak oluşturmuştur. Buna karşın Marx'ın Ricardo'dan ayrıldığı bazı önemli noktalar mevcuttur. Öncelikle Marx, rant teorisinden farklı olarak azalan verimler yasasını kabul etmemekte dolayısıyla rant ve kar arasında bir ayrıma gitmemektedir. Marx, emek faktörünün elde ettiği geliri geçimlik düzeyde tutan gücün, emek arzının emek talebini aşmasından kaynaklandığını iddia etmektedir. Ayrıca Marx'a göre sermaye birikiminin nedeni Ricardo'nun iddia ettiği gibi yüksek kar düzeylerinin çekiciliği değil kapitalistler arasındaki rekabettir.

Marksist görüşte bölüşüm, temel olarak kar ve ücret arasında yapılmaktadır. Karın ortaya çıkması ise artık değere bağlıdır. Kapitalist toplumlardaki sermaye birikimi de artık değere bağlıdır. Kapitalistin el koyduğu bu artık değer aynı zamanda emeğin sömürü oranını göstermektedir. Marx'a göre emek ve sermaye arasındaki sömürü ilişkisi, bir mal veya hizmetin değerini belirleyen üç bileşen yoluyla açıklanmaktadır. Bu bileşenler; bina ve makine gibi fiziki sermayenin ve hammaddenin toplamından oluşan sabit sermaye (c), işgücüne yapılan ödemeleri gösteren değişir sermaye (v) ve kar, faiz, rant gelirleri toplamından oluşan ve artık değeri simgeleyen (s) faktörüdür. Bu durumda işgücünün emeği sonucunda yaratılan artık değer (s), artık değeri elde etmek amacıyla harcanan değişir sermayeye (v) oranı, artık değer oranını (s / v) vermektedir. Sabit sermayenin (c), değişir sermayeye (v) oranı ise kapitalistin makineleşme oranını, aynı zamanda sermayenin organik bileşimini (c / v) ifade etmektedir. Artık değer oranı (s / v) aynı zamanda kapitalistin emeği sömürü oranını da vermektedir. Sömürü oranındaki artış gelir dağılımının ücret gelirinden kar gelirine doğru bozulduğunu ifade etmektedir.

1.2.3. Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımları

1929 yılında yaşanan iktisadi bunalım sonrasında görüşleri yaygınlık kazanmaya başlayan J.M.Keynes, kapitalist ekonomilerin iki önemli sorununun tam istihdam ve gelir dağılımı adaletsizliği olduğu görüşünü belirtmiş, buna karşın

çalışmalarında genellikle istihdam sorunu üzerine yoğunlaşmıştır. Keynes'in gelir dağılımı hakkındaki görüşleri iki temel varsayıma dayalıdır. Bu iki varsayım, ücretlerin parasal olarak belirlenmesi ve yatırımların, tasarruflardan bağımsız olarak belirlenmesidir. Geliri oluşturan ve tasarrufun yapılmasını sağlayan yatırımlardır.

Keynesyen görüşte gelir dağılımı adaleti, tasarruf-yatırım eşitliğine bağlıdır. Bir ekonomideki yatırımlar tasarruflardan fazla ise, tüketim malları arzı, tüketim malları talebinden daha az olacak ve fiyatlar yükselecektir. Fiyatların yükselmesi ile işçinin parasal gelirinin reel değeri ve işçinin alım gücü azalacak böylece gelir dağılımı, işçiler aleyhinde değişecektir. Bu durumda gelir dağılımının tekrar eski seviyesine dönüp dönmeyeceği, kapitalistin artan gelirini nasıl değerlendireceğine bağlıdır. Kapitalist, artan geliri ile birlikte tasarruflarını arttırırsa ekonomideki yatırım-tasarruf eşitliği tekrar sağlanacak, tüketim malları talebi azalacak ve fiyatlar düşecek böylece işçinin reel alım gücü artacaktır. Buna karşın, kapitalist, artan gelirini yatırımlara dönüştürürse tasarruf-yatırım eşitliği daha da bozulacak, tüketim malları talebi daha fazla artacak, fiyatlar yükselecek ve gelir dağılımı, işçiler aleyhine daha fazla bozulacaktır. Keynesyen görüşe göre, yatırımların tasarrufları aştığı ölçüde, işçinin alım gücü azalacak ve gelir dağılımı kapitalist lehine bozulacaktır (Akyüz, 1980:230).

Keynes, klasiklerin aksine devletin vergiler aracılığıyla gelir dağılımını düzenleyici politikalar uygulayabileceğini savunmaktadır. Düşük gelirli kesimin lehine uygulanacak vergi uygulamaları, hem gelir dağılımında adaleti sağlayacak, hem de düşük gelirli kesimin marjinal tüketim eğilimini arttırarak efektif talebi arttıracaktır (Turhan, 1993:35).

1.2.3.1. Post-Keynesyen İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Post-Keynesyen iktisatçılar, gelir dağılımı adaleti üzerine en fazla öneride bulunan iktisadi akımlardan biri olmakla birlikte; bu ekolün temsilcileri, gelir dağılımının ve ekonomik büyümenin en önemli belirleyicisinin yatırımlar olduğu görüşünü savunmaktadır. Neoklasik görüşün nispi fiyatlardaki değişimler sonucunda ön plana çıkardığı ikame etkisine karşı post-keynesyen görüş, ekonomideki yatırımlardan kaynaklı gelir etkisini ön plana çıkarmaktadırlar (Bilgili, 2013:294). Ayrıca, enflasyonun gelir dağılımını ekonomideki yüksek gelirli kesim lehine bozacağını, buna karşın para ve maliye politikalarının enflasyon sorununu karşı başarılı politikalar olamayacağını ve bu politikaların gelir politikası ile desteklenmesi

gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Post-keynesyen iktisadi akımın Kaldor, Pasinetti, Kalecki, Robinson gibi önemli temsilcileri tarafından oluşturulmuş gelir dağılımını inceleyen modeller aktarılacak; bu modellerin temel olarak Kaldor modeline dayalı olarak geliştirilmesinden dolayı öncelikle Kaldor modeline değinilecektir.

1.2.3.1.1 Kaldor modeli

Kaldor (1955) tarafından geliştirilen gelir dağılımı modeline göre ekonomi maaş ve ücretli kesim ile müteşebbis ve mülk sahiplerinden oluşmakta; toplam gelir de ücret geliri ve kar gelirinden oluşmaktadır. Modelde, ücret ve kar gelirinin toplam gelirdeki paylarının, yatırım-gelir oranından nasıl etkilendiği incelenmektedir. Modelin temel varsayımları ise şu şekildedir;

- i. Ekonomi tam istihdamdadır,
- ii. Marjinal tasarruf eğilimi, ortalama tasarruf eğilimine eşittir,
- iii. Kar geliri elde eden kesimin marjinal tasarruf eğilimi, ücret geliri elde eden kesimin marjinal tasarruf eğiliminden büyüktür ve ikisi de sabittir,
- iv. İşçi sendikaları, yatırımlardaki artış sonucunda nispi olarak azalan gelirlerine karşı direnmemektedirler.

Modelde temel olarak tasarruf-yatırım eşitliği baz alınmakta; milli gelir (Y), ücret (W) ve kar (P) gelirleri toplamından oluşmaktadır:

$$Y = W + P$$

Ücret geliri elde eden kesimin tasarruf fonksiyonu (S_w) ve kar geliri elden kesimin tasarruf fonksiyonu (S_p) sırasıyla $S_w = s_w.W$ ve $S_p = s_p.P$ şeklindedir. Burada s_w , ücret geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğilimini; s_p ise kar geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğilimini ifade etmektedir. Ekonomideki toplam gelirin ücret ve karlardan oluşması nedeniyle ücret geliri (W), toplam gelirin kar gelirini aşan kısmı ($Y - P$) olarak ifade edilirse ve tasarruf yatırım eşitliği sağlanırsa, oluşacak denklem:

$$I = S = s_w.(Y - P) + s_p.P = s_w.Y - s_w.P + s_p.P = P. (s_p - s_w) + s_w.Y$$

şeklinde olacaktır. Nispi ücret payının ve nispi kar payının, yatırım/milli gelir oranının bir fonksiyonu olarak ifade edilebilmesi için denklemin her iki tarafı milli gelire oranlanırsa:

$$P / Y = (1 / s_p - s_w).(I / Y) - S_w / s_p - s_w$$

denklemini elde edilecektir (Alkin, 1969:135-136). Denklemden de görüleceği gibi, denklemin sağ tarafındaki yatırım / milli gelir oranındaki artış, denklemin sol

tarafındaki kar gelirinin milli gelirdeki payını arttıracaktır. Yatırımlarda bir artış olması durumunda tasarrufların da artması beklenmektedir. Buna karşın gelir dağılımı, marjinal tasarruf eğilimi daha yüksek olan kesim lehine yani kar geliri lehine değişecektir. Gelir dağılımının hangi oranda değişeceği ise her iki kesimin marjinal tasarruf eğilimleri arasındaki farkın ($s_p - s_w$) büyüklüğüne bağlıdır.

1.2.3.1.2. Pasinetti modeli

Pasinetti (1962) tarafından geliştirilen gelir dağılımı modeli, Kaldor modeline dayalı olarak geliştirilen bir model olmakla birlikte, Kaldor modeline göre bazı farklılıklar içermektedir. Öncelikle Kaldor modelinde hem ücret geliri hem de kar geliri elde edenler tasarruf yapmakta fakat sadece kar geliri elde kesimin, yapmış olduğu tasarruflardan gelir elde ettiği varsayılmaktadır. Pasinetti, Kaldor modelindeki bu eksik varsayımı gidermek amacıyla ücretli kesimin yapmış olduğu tasarrufları, kapitalistlerin kullanımına sunarken bir faiz ya da kar geliri talep edeceği varsayımını modele dahil etmiştir (Yücel, 2011:33). Pasinetti modelinin, Kaldor modeli ile ortak varsayımları ise şu şekildedir:

- i. Yatırım kararları, uzun dönemli etkilerle belirlenmekte ve bekleyişlere dayanmakta dolayısıyla tasarruflardan bağımsız olarak belirlenmektedir.
- ii. Ücret pazarlıkları parasal ücretler üzerinden yapılmakta ve tam istihdama ulaşmaya kadar işgücü arzının, parasal ücretlere karşı sonsuz esnek olduğu varsayılmaktadır.

Bu iki varsayım, eksik istihdam dönemlerinde işsizlik ve gelir düzeyinin; tam istihdam düzeyinin gerçekleştiği dönemlerde ise gelir dağılımının, efektif talebin bir fonksiyonu olmasını sağlamaktadır (Akyüz, 1980:651).

1.2.3.1.3. Kalecki modeli

Kalecki modelinin gelir dağılımı teorilerine yapmış olduğu katkı, marjinal maliyet ve marjinal hasıla eşitliğine dayanan kar maksimizasyonu ilkesine dayalı fiyatlama modellerinden farklı olarak eksik rekabete, monopolleşme derecesine ve diğer firma davranışlarına dayalı bir fiyatlama ilkesi benimsemesidir. Bu fiyatlandırma ilkesinde fiyat; ücretler, ara mal maliyeti ve kar marjı toplamına göre belirlenmektedir. Firmanın kar marjı, firmanın monopol gücüne bağlı olarak belirlenmektedir (Akyüz, 1977:237).

Kalecki modelinde benimsenen fiyatlandırma ilkesine göre bir başka ifadeyle fiyat düzeyinin, ortalama maliyet ve kar toplamına bağılı olarak belirlendiği ilkesine göre firma, kar düzeyinin düşmemesi gayreti içerisinde. Üretim maliyetlerinde bir artış olması durumunda gelir dağılımı, firmanın bu maliyet artışını fiyatlara yansıtabilme gücüne dolayısıyla firmanın ürettiği malın piyasa talep esnekliğine bağlıdır. Söz konusu malın piyasa talep esnekliği düşük ise, firma maliyet artışını fiyatlara yansıtırsa bile talep düzeyinde ciddi bir değişiklik gerçekleşmeyecek ve fiyat artışı karşısında işgücünün reel ücretleri azalarak gelir dağılımı, ücretli kesim aleyhinde değişecektir. Söz konusu malın piyasa talep esnekliğinin yüksek olması durumunda ise firma, artan üretim maliyetlerini fiyatlara yansıtarak piyasadaki payını kaybetme riski ile karşı karşıya kalacaktır. Bu durumda firma, ya üretim maliyetlerini azaltmak amacıyla üretim miktarını azaltarak işsizliğe yol açacak ya da kar marjından fedakârlık yapacaktır. Dolayısıyla firmanın ürettiği malın piyasa talep esnekliğinin yüksek olması, gelir dağılımında ücretler üzerinde olumsuz bir etki oluşturmayacaktır (Ataman, 1996:56).

1.2.3.1.4. Robinson modeli

Robinson, Kaldor ve Pasinetti tarafından geliştirilen modellemeleri temel olarak hem sermaye birikimi ve teknolojik gelişmeyi hem de sermaye ve bölüşüm teorilerini kapsayan bir modelleme geliştirmiştir. Robinson modeli, ücret pazarlıklarının parasal ücretler üzerinden yapılması ve yatırımların tasarruflardan bağımsız olması gibi Kaldor ve Pasinetti modellerinin önemli Keynesyen unsurlarını içeren bir modeldir (Ataman, 1996:58).

Robinson, uzantısı olarak görüldüğü modellerden farklı olarak kapitalistin tasarruflarını firma tasarrufu ve kişisel tasarruf olarak ikiye ayırmaktadır. Böylece kardan yapılan tasarruf ve temettüden yapılan tasarruf arasında gecikmeli ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu sayede dönem sonunda elde edilen kar, daha sonraki dönemde de kullanılabilmekte ve iki dönem arasındaki fiyat değişimi, karın reel değerini ve gelir dağılımını değiştirmektedir (Akyüz, 1977:211).

1.2.4. Neoliberalizm ve Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Dünya ekonomilerinde 1970'li yıllarda uluslararası para sisteminin çökmesi ve yaşanan petrol krizleri sonrasında 1980'li yıllarda gelişmiş ülkeler stagflasyon krizine sürüklenmiş, gelişmekte olan ülkeler ise borç krizleri ile karşı karşıya

kalmışlardır. Mevcut iktisadi doktrinlerin özellikle stagflasyon sorununa karşı herhangi bir çözüm önerisi sunamamış olmaları, neoliberalist iktisadi görüşün hakimiyet alanı oluşturmasına olanak sağlamış ve birçok ülkede neoliberal politikalar uygulanmaya başlamıştır (İncekara ve Mutlugün, 2016:358).

Neoliberalizm'in özellikle 1980'li yıllarda yaşanan iktisadi sorunun çözümlenmesine yönelik olarak sunmuş olduğu bazı politikalar mevcuttur. Yüksek bütçe açıklarına karşı, sübvansiyonların azaltılması ile bütünleşik bir biçimde vergi reformlarına dayalı "mali düzenlemeler", büyük buhran sonrası kamunun ekonomide artan etkinliğinin azaltılması amacıyla ve özel mülkiyetin yaygınlaştırılması amacıyla "özelleştirme politikaları", gelir dağılımı adaletinin sağlanması ve enflasyonist baskıların kırılması amacıyla özellikle kamu hizmetlerine ve bazı temel gıda ürünleri fiyatları üzerindeki kontrolü sağlamak amacıyla "fiyat kontrolleri", finansal sistemde etkinliği sağlamak amacıyla "finansal deregülasyon", rekabet avantajları doğrultusunda dış ticaret faaliyetlerini arttırmak amacıyla "ticari liberalizasyon" gibi politika uygulamaları, Neoliberalizm'in en temel politika önerileri arasında gösterilmektedir (Baer ve Maloney, 1997:314).

Neoliberalizm, birçok iktisadi soruna karşı olduğu gibi, gelir dağılımı eşitsizliği sorununa karşı da küreselleşmeyi ve liberal politika uygulamalarını çözüm önerisi olarak sunmaktadır. Bu iktisadi akıma göre, son yıllarda tüm dünyada gelir dağılımı bakımından önemli ölçüde eşitlik hedefleri sağlanmış ve yoksulluk oranları da önemli ölçüde azalmıştır. Bu durumun en önemli sebebi olarak ise ülkeler arası entegrasyon sonucunda ulaşılan kaynak kullanımında etkinlik ve dış ticarete karşılıklı rekabet avantajlarından sağlanan fayda gösterilmektedir (Wade, 2004:567). Buna karşın, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik tartışmalı görüşlerin mevcut olduğu bilinmektedir.

Söz konusu bilgiler ışığında, günümüz hâkim iktisat anlayışı olan Neoliberal iktisadi görüşün öne sürdüğü üzere küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki muhtemel etkilerinin ve gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin teorik olarak daha detaylı olarak incelenmesi, gelir eşitsizliklerinin azaltılması bakımından önem arz etmektedir.

1.3.GELİR DAĞILIMININ DİNAMİKLERİ VE KÜRESELLEŞMENİN ROLÜ

Gelir eşitsizliği sorunu, yıllardır gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomistler ve politikacılar tarafından takip edilen bir konu haline gelmiştir. Teknolojik gelişmelere, liberal piyasaya yönelik reformlara, ülkeler arası entegrasyona rağmen artan gelir ve çıktı, nüfusun tüm kesimleri arasında eşit bir biçimde dağıılmamaktadır (Asteriou vd., 2014:592). Gelir eşitsizliği sorununun çözümlenebilmesi için gelir dağılımını belirleyen temel faktörlerin ve bu faktörlerin gelir dağılımını etkileme kanallarının incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle ekonomik büyüme, beşeri sermaye ve kamu sektör büyüklüğü gibi gelir dağılımı üzerinde önemli etkilere sahip olduğu iddia edilen faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri ve gelir dağılımını etkileme kanalları aktarılacak daha sonra çalışmanın temel amaçları doğrultusunda küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik teorik tartışmalar incelenecektir.

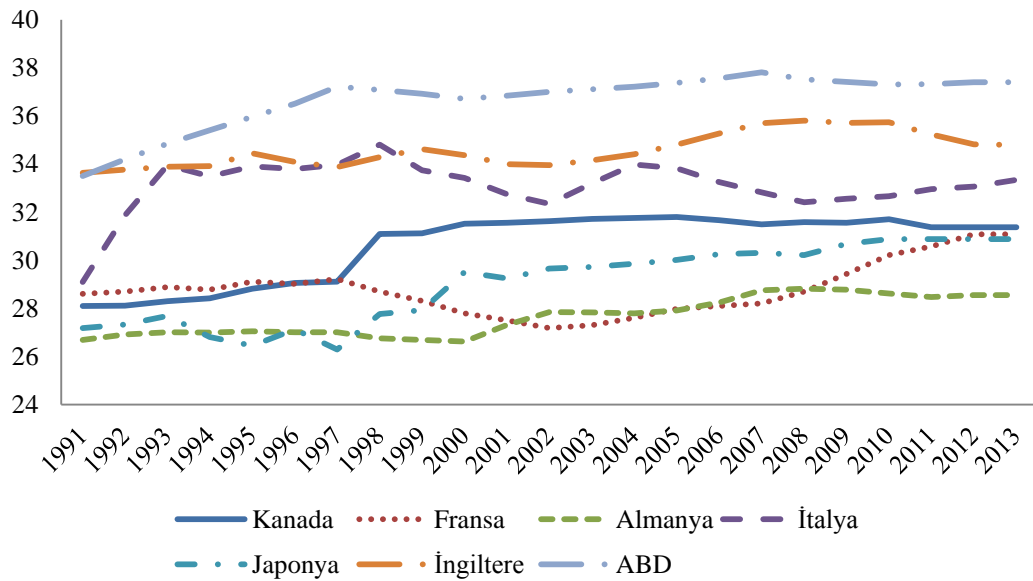
1.3.1.Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalarda genellikle Kuznets (1955) çalışmasının baz alındığı görülmektedir. İktisat literatüründe “Kuznets Eğrisi Hipotezi” olarak adlandırılan hipoteze göre, kişi başı milli gelirin düşük olduğu kalkınmanın başlangıç dönemlerinde, milli gelir artışı ile birlikte nüfusun ve işgücünün, gelir eşitsizliğinin düşük olduğu kırsal sektörlerden gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu kentsel sektörler doğru transferi sonucunda ekonomideki gelir dağılımı bozulmaktadır. Ekonomik kalkınma, dönüm noktasına ulaştıktan sonra ise kişi başı milli gelir artışı ile birlikte gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu nedenle Kuznets hipotezi literatürde ters U-eğrisi şeklinde Kuznets hipotezi olarak da adlandırılmaktadır. Lewis (1954) çalışmasındaki ikili yapı modeli de benzer şekilde büyümenin başlangıç aşamalarında modern sektöre yoğunlaşılacağı, dolayısıyla başlangıç dönemlerinde modern sektör ile geleneksel sektör arasındaki uçurumun artacağı fakat daha sonraki aşamalarda bu sektörlerin gelir düzeyi arasında bir yakınsamanın gerçekleşeceği görüşünü savunmaktadır.

Son yıllarda sıklıkla tartışılmaya başlamış olan “Kapsayıcı Büyüme” hedefi de temel olarak Kuznets hipotezine dayanmaktadır. Çok boyutlu ve karmaşık bir terim olan kapsayıcı büyümenin ölçümü ve tanımlamaları üzerine çeşitli politik tartışmalar olsa da genellikle düşük gelirli kesimin ekonomik büyümeden diğer

kesimlerle eşit bir şekilde ya da daha fazla faydalanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Klasen (2010) ise kapsayıcı büyüme kavramını, dezavantajlı grupların göreceli olarak daha fazla fayda sağladığı bir büyüme türü olarak kabul etmektedir. “Dezavantaj-azaltıcı büyüme” olarak adlandırdığı bu büyüme türünün geçerli olması için ekonomik eşitlik ile birlikte bölgesel, etnik ve cinsiyet ayrımının azaldığı bir büyümenin sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Kapsayıcı büyüme kavramı, genel bir tanımlama olarak milli gelir artışı sonucunda ortaya çıkan zenginliğin, toplumun farklı kesimlerine adil bir biçimde dağıtıldığı bir büyüme modelini ifade etmektedir (Taşkın, 2014:2). Kapsayıcı büyüme hedefinin ulaşılabilirliği konusunda farklı makroekonomik değişkenler aracılığıyla çalışmalar yapılmış olsa da ekonomik büyüme olgusu genellikle reel GSYH artışı ile temsil edilmiştir.

Ülkelerin ekonomik büyüme performansları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyebilmek amacıyla aşağıda verilen şekillerde ülkelerin Gini katsayıları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrıştırılarak gösterilmiştir.

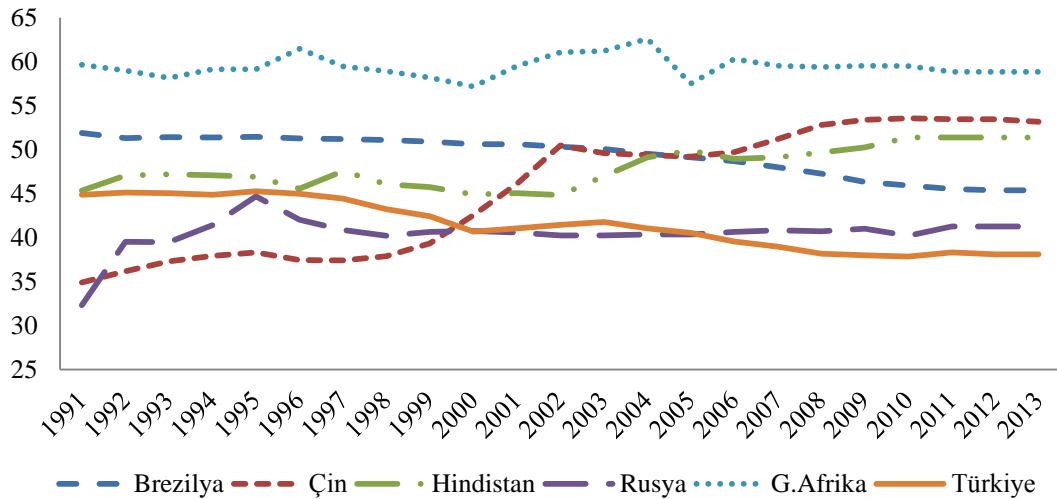

Şekil 1.2. Gelişmiş Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları

Şekil 1.2'de gelişmiş ülkeleri temsilen G-7 ülkelerinin Gini katsayılarının yıllara göre değişimi gösterilmektedir. Şekil 1.2'deki göstergeler, ülkelerin ele alınan süreçteki kişi başına düşen milli gelirleri ile değerlendirildiğinde, Kanada'nın 1991 yılında 35299 dolar düzeyinde olan kişi başı milli gelirinin 2013 yılında yaklaşık olarak 50000 dolar düzeyine yükseldiği buna karşın en yüksek gelire sahip olan

%20'lik kesimin bu zenginleşmeden aldığı payın %28 düzeyinden yaklaşık olarak %32 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Benzer şekilde ABD'nin 1991 yılında 33508 dolar olan kişi başına düşen milli gelirinin 2013 yılında 49849 dolar düzeyine yükseldiği fakat en zengin %20'lik kesimin gelirden aldığı payın %33.5 düzeyinden %37.3 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Diğer G-7 ülkelerinde de ekonomik büyüme ile birlikte yüksek gelire sahip kesimin daha fazla zenginleştiği görülmektedir.

Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki muhtemel ilişkiyi geliştirmekte olan ülkelerde incelemek amacıyla bu ülke grubunu temsilen hızlı ekonomik büyüme trendi yakalamış ve küresel ekonominin motoru olması beklenen BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, G.Afrika) ülkelerinin ve Türkiye'nin gelir eşitsizliği göstergeleri Şekil 1.3'de görülmektedir. Şekil 1.3 incelendiğinde, öncelikle gelir eşitsizliği düzeylerinin gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

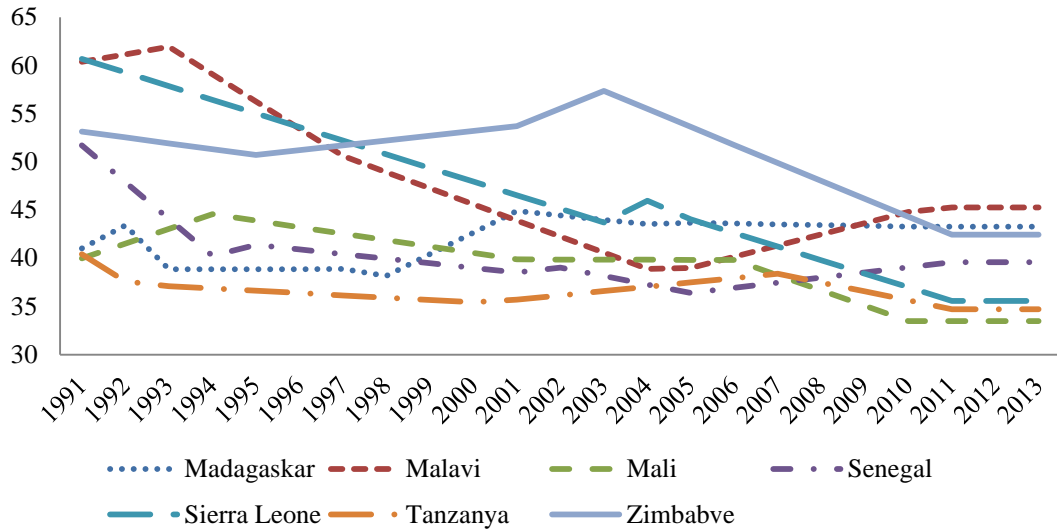

Şekil 1.3. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları

Seçilmiş gelişmekte olan ülkelerdeki Gini katsayıları incelendiğinde, G.Afrika'da Gini katsayısının yüksek olmasına rağmen istikrarlı bir trend izlediği görülmektedir. Bu durum G.Afrika'da ele alınan dönem için ekonomik büyüme sonucunda artan zenginleşmeden tüm kesimlerin eşit bir biçimde faydalandığını göstermektedir. Nitekim G.Afrika'da 1991 yılında 6143 dolar olan kişi başı milli gelir düzeyi, 2013 yılında 7609 dolar düzeyine yükselmiş ve en yüksek gelire sahip %20'lik kesimin bu zenginleşmeden almış olduğu pay 1991 yılında %59.6 düzeyinden 2013 yılında %58.8 düzeyine düşmüştür. Ekonomik büyüme ile birlikte

ortaya çıkan milli gelir artışını toplumun düşük gelirli kesimlerine yayabilme başarısı gösteren diğer ülkelerin Brezilya ve Türkiye olduğu görülmektedir. Brezilya'da 1991 yılında en yüksek gelire sahip %20'lik kesimin toplam gelirden almış oldukları payın %51.8 olduğu ve bu payın 2013 yılında %45.3 düzeyine düştüğü; Türkiye'de ise söz konusu payın 1991 yılında %44.8 düzeyinden 2013 yılında %38.1 düzeyine düştüğü görülmektedir.

Az gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeden etkilenme biçimini tanımlayıcı istatistiklerle görebilmek amacıyla seçilen yedi ülkenin 1991-2013 dönemi için Gini katsayıları Şekil 1.4'de görülmektedir. Şekil 1.4 incelendiğinde, öncelikle incelenen dönemin başındaki Gini katsayılarının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla olduğu dolayısıyla gelir eşitsizliğinin daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 1.4. Az Gelişmiş Ülkelerde Yıllara Göre Gini Katsayıları

Az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre ayrı bir diğer önemli yanı ise Gini katsayılarının ele alınan dönemde genellikle azalan bir trend izlemiş olmasıdır. Şekil 1.4'de yer alan ülkelerin reel milli gelirlerindeki değişimleri 1991 ve 2013 yılları için değerlendirildiğinde, Malavi'nin kişi başı reel milli gelirinin 353.2 dolar düzeyinden 483.1 dolar düzeyine; Sierra Leone'nin kişi başı reel milli gelirinin 465.5 dolar düzeyinden 623.8 dolar düzeyine; Tanzanya'nın kişi başı reel milli gelirinin 488.2 dolardan 783.9 dolar düzeyine yükselmiştir. Buna karşın, Şekil 1.4'de de görüldüğü gibi, en yüksek gelire sahip %20'lik kesimin milli gelirden aldığı pay, Malavi'de %60.3'den %45.2'ye; Sierra Leone'de %60.6'dan

%35.5'e; Tanzanya'da ise %40.4'den %34.7'ye düşmüştür. Üstelik incelenen dönemde kişi başı reel milli geliri azalan ülkelerde dahi, milli gelirdeki bu azalışın daha çok yüksek gelirli kesimin gelirini azalttığı görülmektedir. Örneğin Zimbabve'nin 1991 yılında 1260.6 dolar olan kişi başı reel milli geliri, 2013 yılında 817.5 dolara düşmüş; en yüksek gelire sahip %20'lik kesimin toplam gelirden aldığı pay ise %53.1 düzeyinden %42.4 düzeyine gerilemiştir.

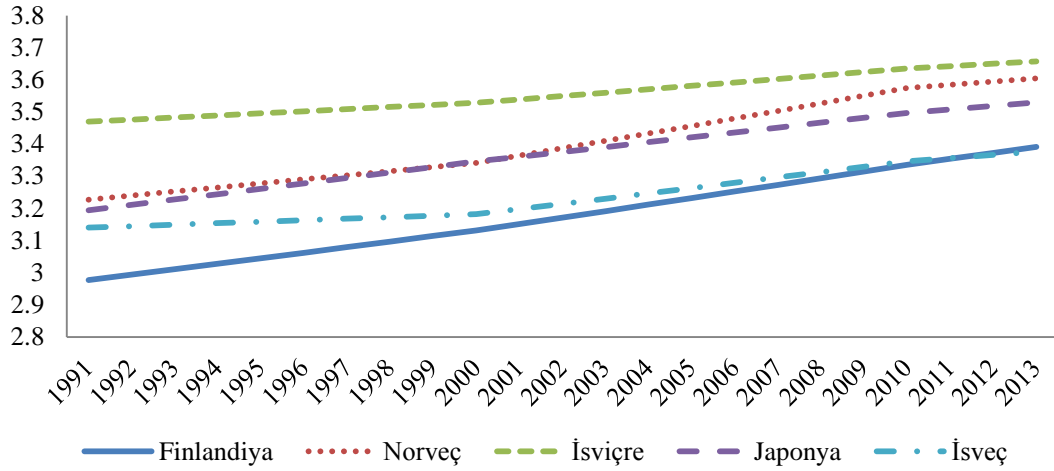
Farklı gelişmişlik düzeyindeki ülke gruplarının gelir eşitsizliği göstergeleri bir arada değerlendirildiğinde, gelir eşitsizliğinin ülkelerin gelişmiş düzeyiyle ters orantılı olduğu; buna karşın ülkelerin ekonomik büyüme ile sağlanan gelir artışının toplumun düşük gelirli kesimlerine yayma hedefindeki başarılarının da ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ters orantılı olduğu görülmüştür.

1.3.2. Beşeri Sermaye ve Gelir Dağılımı

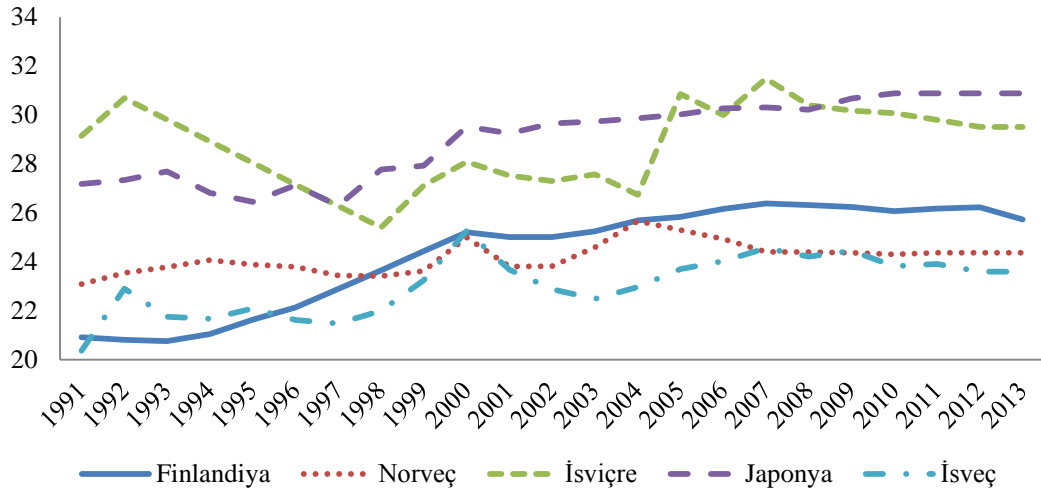
Beşeri sermaye ve gelir dağılımı ilişkisi genellikle işgücünün becerilerini arttırmak amacıyla yapılan yatırımların ve işgücünün eğitim düzeyindeki değişikliklerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi aracılığıyla incelenmektedir. Eğitim aracılığıyla beşeri sermayenin gelir dağılımına etkisine yönelik de farklı görüşlerin mevcut olduğu görülmektedir. Bu konu üzerine yapılan öncü çalışmalar olarak kabul edilen Schultz (1963), eğitim alanında yapılacak yatırımların gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla kullanılacak önemli bir politika aracı olduğunu; Chiswick (1968), eğitilmiş işgücü arzındaki artışın toplam işgücü kompozisyonunu değiştirdiğini, bu durumun da eğitilmiş işgücü lehine gelir eşitsizliğini arttırdığını fakat uzun dönemde bu ilişkinin tersine dönebileceğini iddia etmektedir. Çünkü eğitimin gelir dağılımı üzerindeki doğrudan etkileri birçok farklı faktöre bağlılık göstermektedir. Knight ve Sabot (1983), beşeri sermaye birikimi ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin farklılaşabileceği ve bu farklılığın da "kompozisyon etkisi (composition effect)" ve "ücret sıkıştırma etkisi (wage compression)" gibi farklı etkilere göre ayrışacağını ifade etmektedir. Bu etkilerin, işgücünün eğitimsel oranlarını farklılaştırarak, Kuznets (1955) tarafından geliştirilen ilişkiye benzer bir şekilde gelir dağılımını değiştirdiği ifade edilmektedir. Nitelikli ve eğitilmiş işgücü arzındaki artış, bu işgücünün yüksek ücretler alarak ekonomideki gelir eşitsizliğini belirli bir dönüm noktasına kadar arttırdığı; dönüm noktasından sonra ise nitelikli işgücü arzının artmaya devam etmesi durumunda, yüksek beceriye sahip işgücüne ödenen ücret primlerinin azalacağı dolayısıyla gelir eşitsizliğinin azalacağı ifade edilmektedir. Bu

hipotezde beşeri sermayedeki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı kısacası dönüm noktasına kadar olan dönemde kompozisyon etkisinin; dönüm noktasından sonraki dönemde ise ücret sıkıştırma etkisinin geçerli olduğu belirtilmektedir.

Beşeri sermaye yatırımlarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini ayrıştırdığı kabul edilen önemli bir unsur da yatırımların hangi kesim tarafından yapıldığıdır. Glomm ve Ravikumar (1992), kamu eğitim sistemi ve özel eğitim sistemi altında eşitsizliğin nasıl değiştiğini inceledikleri çalışmada, özel eğitim sisteminin eşitsizlik üzerinde herhangi bir etki oluşturmadığını buna karşın kamu eğitiminin eşitsizliği azalttığı bulgularına ulaşmışlardır. Saint-Paul ve Verdier (1992); Eckstein ve Zilcha (1994) ve Zhang (1996) da kamu eğitiminin eşitsizliği azalttığına dair modeller geliştirmişlerdir. Buna karşın Sylwester (2000) geliştirmiş olduğu modelde kamu eğitiminin eşitsizliği azaltması için toplumdaki düşük gelirli bireylerin gelirlerinden vazgeçip eğitimi seçmelerine yetecek kaynaklarının olması gerektiğini ifade etmiştir. Eğer düşük gelirli bireyler, eğitimi seçecek kadar gelire sahip değiller ise kamunun eğitimi teşvik politikaları uygulaması sonucunda düşük gelirli kesim hem kazancın vergisini ödemek zorunda kalacak hem de eğitim teşviklerinden faydalanamayacak ve gelir dağılımı daha da bozulacaktır. Jimenez (1986) de kamu eğitim harcamalarının tüm yoksul kesimlerin yararına olmadığını ve eşitsizlik üzerinde olumlu bir etki oluşturmadığını ifade etmiştir. Fields (1980), birçok ülkenin kaynaklarını eğitim harcamalarına ayırmış olmalarına rağmen gelir eşitsizliğinin azalmadığını ifade etmiştir. Ram (1989) ise önceki ampirik ve teorik çalışmaları incelemiş ve artan eğitim ile azalan gelir eşitsizliği arasında bir ilişki olduğuna dair güçlü bir kanıtın bulunamadığını ifade etmiştir. Görüldüğü üzere eğitim harcamaları, beşeri sermaye ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin şekli teorik ve ampirik literatürde kesin bir yargıya varılacak nitelikte değildir.

a) Beşeri Sermaye Endeksi

b) Gini Katsayıları

Şekil 1.5. Seçilen Ülkeler İçin Beşeri Sermaye ve Gelir Eşitsizliği

Beşeri sermaye ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi, tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla incelemek amacıyla seçilen 5 ülke için beşeri sermaye endeksleri Şekil 1.5a'da; Gini katsayıları ise Şekil 1.5b'de sunulmuştur. Bu ülkelerin seçilmiş olma nedeni ise söz konusu 5 ülkenin, Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan beşeri sermaye endeksi sıralamasına göre beşeri sermaye birikimi en yüksek 5 ülke olmalarıdır. Şekil 1.5a incelendiğinde, 5 ülke için de beşeri sermaye endeksinin doğrusala yakın pozitif bir trend izlediği görülmektedir. Buna karşın, Şekil 1.5b'deki Gini katsayıları incelendiğinde, Finlandiya ve Japonya dışındaki ülkelerde Gini katsayısını dalgalı bir seyir izlediği; Finlandiya ve Japonya için ise Gini katsayısının düşük hızda da olsa artan bir seyir izlediği görülmektedir.

1.3.3. Kamu Politikaları ve Gelir Dağılımı

Kamu politikaları ve gelir eşitsizliği ilişkisi üzerine iddia edilen argümanların büyük bir çoğunluğunun "ortanca seçmen hipotezi (median voter hypothesis)" temellerine dayanarak oluşturulduğu görülmektedir. Ortanca seçmen hipotezine göre politikacılar, ortanca seçmenin faydasını maksimize edecek şekilde politika ayarlamalarına gitmektedirler. Bu hipotezin temellerine dayalı olarak geliştirilen argümanlar ise, daha eşitsiz toplumlarda ortanca seçmen ile ortalama seçmen arasındaki gelir farkının daha fazla olduğu görüşüne sahiptir. Bu durumda ortanca seçmen, hükümetin yeniden dağıtıma dayalı müdahalesi üzerinde baskı oluşturacaktır. Çünkü ortanca seçmenin gelir dağılımını düzenleyici transferlerden elde edeceği fayda, yeniden dağıtımı finanse edecek vergi masraflarından daha ağır basmaktadır (De Mello ve Tiongson, 2006:283). Bu nedenle daha fazla geliri yeniden dağıtıcı kamu transferinin, daha eşitsiz toplumlarda bir başka deyişle ortanca seçmen geliri ile ortalama gelir arasındaki farkın daha fazla olduğu toplumlarda olması beklenmektedir. Ayrıca demokratik rejimlerde, kamusal yeniden dağıtım politikalarının, düşük gelirli kesimin tercihlerini önemsemeyen otoriter rejimlere göre daha fazla olması beklenmektedir (Perotti, 1996:171; Alesina ve Rodrik, 1994:478).

Eşitsizliğin daha fazla olduğu toplumlarda geliri yeniden dağıtıcı müdahalelerin daha fazla olması gerektiği argümanı genel kabul gören bir görüş olmasına rağmen, kamu müdahalelerin eşitsizliği önleme noktasındaki politika uygulamaları ve başarısı tartışma konusudur. Refah devleti olmanın bir gereği olarak, kamu harcamalarının toplumsal refahı artırması ve gelir eşitsizliğini azaltması beklenmektedir. Bu durumun nedeni olarak da kamu sektörü transfer harcamalarının toplumda eşitleyici bir etki oluşturma amacı ile gerçekleşmesi gösterilmektedir (Rothstein, 1998; Aberg, 1989). Bu beklentinin bir diğer nedeni olarak da refah devletinin, eğitim ve sağlık gibi toplumsal eşitliği sağlayıcı alanlarda faaliyet göstermesidir (Sinn, 1995). Buna karşın kamunun ekonomideki aktivitelerinin yüksek olması her zaman refah devleti görevini yerine getirdiğini göstermemektedir. Az gelişmiş ülkelerde, özellikle kamunun yozlaşmış ve yağmacı olduğu ülkelerde, kamu rolünün artması eşitsizliği arttırabileceği gibi kamunun ekonomik aktivitelerden uzaklaşması da eşitsizlik üzerinde herhangi bir etki oluşturmayacaktır. Nitekim, Odedokun ve Round (2004), 35 Afrika ülkesi için kamu sektör büyüklüğü ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada elde ettikleri bulgular bu

görüşü desteklemektedir. Ayrıca, kamuda yolsuzluk oranlarındaki artış, ihtiyaç sahiplerine yönelik olarak oluşturulan gelir dağılımını düzenleyici sosyal programların temel hedefini bozabilmektedir. Eşitsizliği azaltma amacıyla kurulan sosyal hizmet fonlarının nispeten zengin olan nüfusa fayda sağlayacak şekilde sunulması, toplumdaki gelir eşitsizliğini daha da arttıracaktır.

Kamu sektör büyüklüğü ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla incelemek amacıyla, 2013 yılı için en yüksek ve en düşük kamu sektör büyüklüğüne sahip 10 ülke için kamu harcamalarının milli gelirdeki payı ve bu ülkelerin Gini katsayıları Tablo 1.1'de sunulmuştur.

Tablo 1.1. Seçilen Ülkeler İçin Kamu Sektör Büyüklüğü ve Gelir Eşitsizliği

Kamu Sektör Büyüklüğü Yüksek Ülkeler			Kamu Sektör Büyüklüğü Düşük Ülkeler		
Ülkeler	Kamu Harcamaları/GSYH	Gini Katsayısı	Ülkeler	Kamu Harcamaları/GSYH	Gini Katsayısı
Danimarka	26.47	26.07	Nijerya	7.16	43.47
İsveç	26.33	23.60	Uganda	7.97	42.72
Hollanda	26.14	25.58	Sierra Leone	8.64	35.58
Finlandiya	24.74	25.73	Endonezya	9.52	42.07
İzlanda	24.39	23.23	Kazakistan	9.80	30.14
Belçika	24.35	25.06	Singapur	9.94	39.78
Fransa	24.00	31.08	Hindistan	10.23	51.36
Norveç	21.24	24.37	Panama	10.35	47.16
Kanada	21.01	31.38	İran	10.44	37.19
Japonya	20.61	30.88	Filipinler	10.84	42.76

Not: Tablodaki veriler, % cinsinden kullanılmıştır.

Tablo 1.1 incelendiğinde, yüksek oranda kamu sektör büyüklüğüne sahip ülkelerin genellikle gelişmiş ülkeler olduğu; kamu sektör büyüklüğünün daha düşük oranlarda olduğu ülkelerin ise az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler olduğu görülmektedir. Ayrıca kamunun ekonomik aktivitelerdeki rolünün yüksek olduğu ülkelerde gelir dağılımının daha adil olduğu ve kamu sektör büyüklüğünün düşük olduğu ülkelerde ise gelir eşitsizliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, özel sektör hâkimiyetinde ya da daha liberal piyasa düzenine sahip olan ülkelerde gelir dağılımının bozulduğu yönünde yorumlanabilir. Buna karşın, kamunun piyasada bulunuş amacı da gelir dağılımı açısından önem arz etmektedir.

1.3.4. Küreselleşme ve Gelir Dağılımı

Neoliberal görüşe göre ülkeler arasındaki gelir düzeyi farklılıklarındaki ve yoksulluk oranlarındaki azalış, 1980 sonrası dünya ekonomilerindeki entegrasyondan kaynaklanmaktadır. Bu görüşe göre ülkelerin ekonomik entegrasyonu, kaynakların daha etkin kullanımını ve ülkelerin kendi kaynaklarına dayalı uzmanlaşma sürecini hızlandırarak rekabet güçlerini arttırmalarına yol açmış böylece ülkelerin hem ekonomik zenginlikleri artmış hem de gelir dağılımında adalet sağlanmıştır. Buna karşın, standart sol gelenek, güçlü ve zengin ülkelerin, eşitlikçi bir toplum amacına ilgi göstermediğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, anti-liberal veya anti-küreselleşme görüşüne sahip kesimler, küreselleşmenin belirli kesimlerin gücünü arttırdığı görüşünde birleşmişlerdir (Wade, 2004:568).

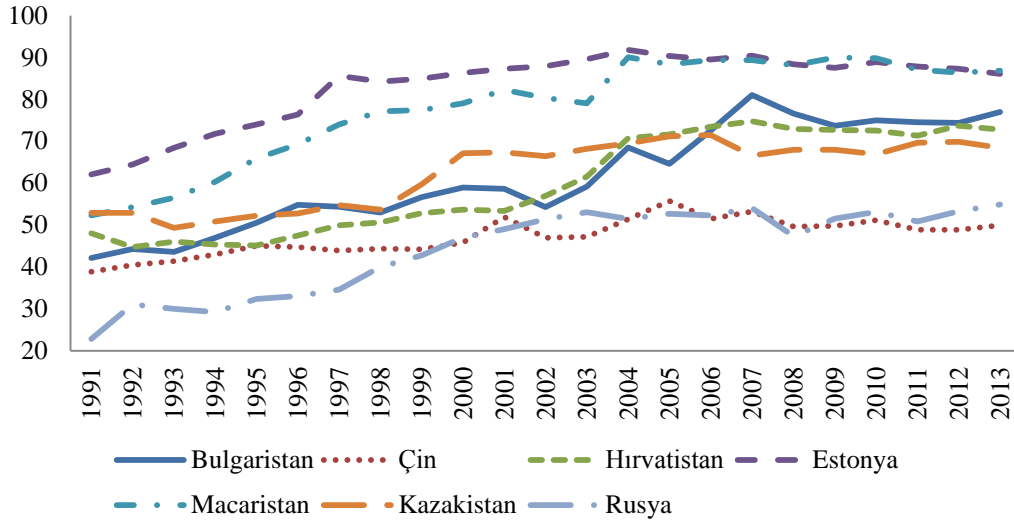
Küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik olarak genellikle küreselleşmenin üç belirgin kanalı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu kanallar; doğrudan yabancı yatırımlardaki artış, ticari serbestleşme ve uluslararası göçlerdir (Alderson ve Nielsen, 2002:8). Bu kanalların gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerine yönelik görüşler de farklılaşmaktadır.

Doğrudan yatırımların gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenirken özellikle çok uluslu şirketlerin faaliyetleri göz önünde bulundurulmakta ve etkiler üç açıdan değerlendirilmektedir. Birincisi artan doğrudan yatırımların azalan sanayileşme (deindustrialization) aracılığıyla gelir dağılımını etkilemesidir. Bluestone ve Harrison (1982)'a göre, yüksek sanayileşmeyi yakalamış olan gelişmiş ekonomiler, özellikle düşük işgücü maliyeti nedeniyle yatırımlarını daha az gelişmiş ülke ekonomilerine yönlendirmekte dolayısıyla sermayenin ihraç edildiği ülkede sanayileşme düzeyi azalmaktadır. Bu durum sonucunda sermayenin ihraç edildiği ülkede sanayi sektöründe istihdam edilen yüksek gelirli işgücü, ücretlerin daha düşük olduğu hizmet sektörüne transfer edilmekte dolayısıyla sermayenin çıkışı yaptığı gelişmiş ülkede gelir eşitsizliği artış göstermektedir. İkinci etki, çok uluslu şirketlerde istihdam edilen işgücünün ücretler üzerindeki pazarlık gücünün azalmasıdır. İşçi kesiminin ve sendikalarının çok uluslu firmalar üzerindeki gücü, ulusal firmalara göre çok daha düşüktür. Ayrıca çok uluslu şirketlerin endüstriyel tecrübeleri nedeniyle yönetsel kontrolleri ve işgücü esneklikleri daha fazladır ve bu avantajı maliyetleri azaltmak amacıyla kullanabilmektedir. Bu durum, özellikle orta gelir grubundaki işgücünün ücretleri üzerinde aşağı yönlü bir baskı oluşturarak gelir dağılımını bozmaktadır (Enderwick, 1985). Son etki ise doğrudan yatırımların

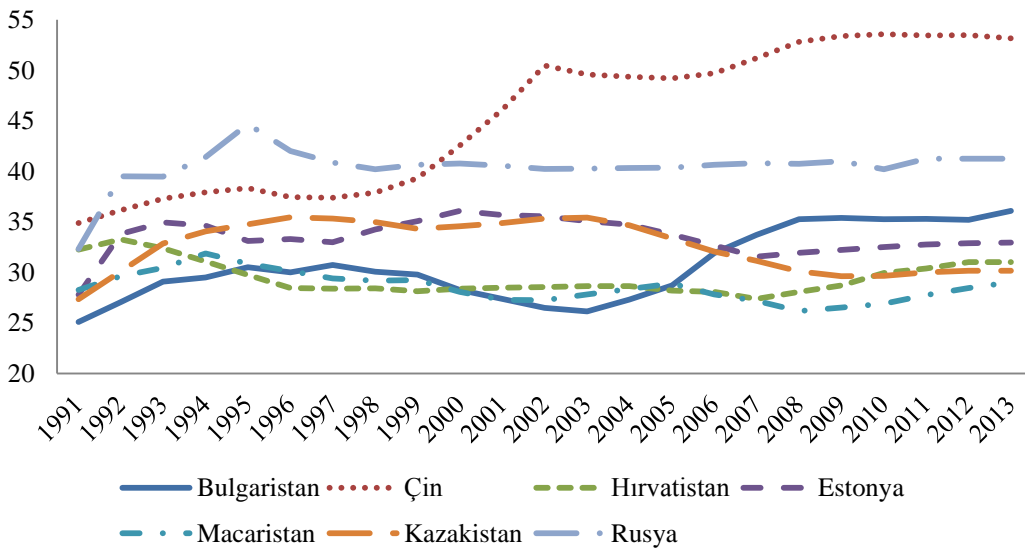
gelir dağılımı üzerindeki doğrudan etkilerini içermektedir. Öncelikle doğrudan yatırımın kaynağını oluşturan ülkeden sermaye çıkışı, bu ülkedeki sermayenin marjinal ürününü arttırmakta ve emeğin marjinal ürününü azaltmakta dolayısıyla emeğin fiyatını azaltmaktadır. Bu durum da artan milli gelirden sermaye sahiplerinin aldığı payları arttırarak gelir eşitsizliği artışına yol açmaktadır. Doğrudan yatırımın yapıldığı ülkede ise, şirketler genellikle düşük beceriye sahip işgücünü daha az talep etmekte, bu durum da düşük becerili işgücü ile yüksek becerili işgücü ücretleri arasındaki farkı arttırmaktadır (Alderson ve Nielsen, 2002:10).

Küreselleşmenin gelir dağılımını bir diğer etkileme kanalı olan ticari serbestleşmenin, gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerine yönelik görüşler de farklılaşmaktadır. Standart dış ticaret teorisine (Stolper-Samuelson teoremi) göre ticari serbestleşme sonucunda ülkelerdeki kıt faktörlerin fiyatı azalacak ve bol olan faktörün fiyatı artacaktır. Bu doğrultuda ticari serbestleşme ve dış ticaret sayesinde gelir eşitsizliğinin azalması beklenmektedir (Asteriou, 2014:593). Buna karşın Stiglitz (1998), ticari serbestleşmenin eğitim ve yeteneğe bağlı faktörlerin getirisini arttırarak gelir eşitsizliğini daha da arttırabileceğini iddia etmiştir. Bu nedenle ticari serbestleşmenin eşitsizlik üzerindeki etkilerine yönelik genel kabul görmüş bir görüş mevcut değildir.

Küreselleşmenin gelir dağılımını son etkileme kanalı da uluslararası göçlerdir. Uluslararası göçlerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini göç eden işgücünün düşük becerisi ile göçü alan ülkenin ortalama işgücü beceri düzeyi kıyaslaması aracılığıyla açıklamak pek mümkün değildir. Nitekim Borjas (2005), ABD için uluslararası göçlerin gelir dağılımına etkisini incelediği çalışmada, ABD'ye göç eden işgücünün oldukça yüksek beceri içeren bir birikime sahip olduğunu iddia etmektedir. Buna karşın, Hatton ve Williamson (1998) birbirine çok benzeyen (uluslararası ticaretin genişlediği, fakir ve zengin ülke gelirlerinin yakınsadığı, uluslararası göçlerin arttığı) 1870-1913 ve 1950 sonrası dönemlerini uluslararası düzeyde inceledikleri çalışma sonucunda, yüksek gelire sahip ve göç alan ülkelerde (Avustralya, Kanada ve ABD) eşitsizliğin arttığı; görece düşük gelirli ve göç veren Güney Avrupa ülkelerinde (İtalya, İspanya ve Portekiz) ve İskandinav ülkelerinde (Norveç, İsveç ve Danimarka) gelir eşitsizliğinin azaldığı bulgularına ulaşmışlardır. Bu nedenle özellikle daha düşük gelirli ülkelere alınan göçlerin yüksek gelirli ülkelere eşitsizliği arttırıcı bir etken olduğu argümanı kabul edilmektedir.

a) Küreselleşme Endeksi

b) Gini Katsayıları

Şekil 1.6. Dönüşüm Ülkelerinde Yıllara Göre Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği

Küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla gözlemlerken, gelişmiş ülkelerin küreselleşme sürecine çok daha erken dönemlerde başlamış olduklarından dolayı dünya ekonomilerine entegrasyonu 1990'lı yıllarda başlayan dönüşüm ekonomileri ele alınmıştır. Şekil 1.6a'da incelenen 7 dönüşüm ekonomisi için küreselleşme endeksi (yüksek değerler, yüksek küreselleşme düzeyini göstermektedir), Şekil 1.6b'de ise 7 dönüşüm ekonomisi için Gini katsayıları sunulmuştur.

Şekil 1.6 incelendiğinde, dönüşüm ekonomilerinin ekonomik küreselleşme düzeylerinin 1991-2013 dönemi için önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Yalnızca

Çin'in ve Kazakistan'ın küreselleşme endekslerindeki artış, diğer dönüşüm ülkelerine göre daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Dönüşüm ekonomilerinin Gini katsayıları incelendiğinde ise Çin dışındaki dönüşüm ekonomilerinin Gini katsayılarının istikrarlı olduğu görülmektedir. Ekonomik küreselleşme düzeyindeki artış süreci ile birlikte Çin'de gelir eşitsizliğinin önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Buna karşın diğer dönüşüm ekonomilerinde küreselleşme ile gelir eşitsizliği arasında bir ilişki tespit edilememekte dolayısıyla ilişkinin ampirik analizler aracılığıyla incelenmesi gerekmektedir.

1.3.5. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler Üzerine Literatür Taraması

Gelir dağılımını belirleyen faktörlere yönelik ampirik literatür incelendiğinde, küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların sayısının son yıllarda arttığı, buna karşın beşeri sermayenin ve kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile uyumlu olarak panel veri yöntemleri kullanılarak gelir dağılımının temel dinamiklerinin incelendiği ampirik literatür, Tablo 1.2'de özetlenmiştir.

Beşeri sermaye birikimi ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda ampirik çalışma incelendiğinde, beşeri sermaye birikimini temsilen beşeri sermaye endeksinden veya ülkedeki bireylerin eğitim düzeyinden faydalandığı görülmektedir. Lee (2005), 64 ülke için 1970-1994 döneminde ülkelerin eğitim düzeyindeki artışın gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini panel genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi ile incelemiş ve çalışma sonucunda eğitim düzeyindeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Apergis vd. (2013), 1981-2004 dönemi için ABD eyaletlerinde eğitim düzeyindeki artışın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini panel vektör hata düzeltme yöntemi ile incelemiş ve eğitim düzeyindeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Beşeri sermaye endekslerinden faydalanılan çalışmalarda ise farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bergh ve Nilsson (2010), 79 ülke için 1970-2005 döneminde beşeri sermaye artışının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini panel GMM yöntemi ile incelemiş ve beşeri sermaye endeksindeki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Anyanwu vd. (2016) ise beşeri sermayenin gelir dağılımına etkisini 1970-2011 periyodu ve 17 Batı Afrika ülkesi için incelemiş, beşeri sermaye birikimindeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 1.2. Gelir Dağılımının Temel Dinamiklerine Yönelik Literatür Özeti

Yazar(lar)	Periyot	Ülke(ler)	Metodoloji	Sonuç
Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği				
Rudra (2004)	1972-1996	36 Ülke	Panel TSLS	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Beckfield (2006)	1973-1997	12 AB Ülkesi	Panel GLS	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Dreher ve Gaston (2008)	1970-2000	156 Ülke	Panel GMM	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Jaumotte vd. (2008)	1981-2003	51 Ülke	Panel Regresyon	Ticari serbestleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Bergh ve Nilsson (2010)	1970-2005	79 Ülke	Panel GMM	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Cassette vd. (2012)	1980-2005	10 Gelişmiş Ülke	Panel DOLS Tahmincisi	Ticari serbestleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Faustino ve Vali (2013)	1995-2007	24 OECD Ülkesi	Panel GMM	Ticari serbestleşme, eşitsizliği azaltmakta; doğrudan yatırımlar, eşitsizliği arttırmaktadır.
Asteriou vd. (2014)	1995-2009	27 AB Ülkesi	Panel GMM	Ticari serbestleşme, eşitsizliği azaltmakta; doğrudan yatırımlar, eşitsizliği arttırmaktadır.
Gozgor ve Ranjan (2015)	1970-2012	140 Ülke	Panel Regresyon	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Baek ve Shi (2016)	1990-2010	26 Gelişmiş ve 52 Gelişmekte Olan Ülke	Panel Regresyon	Ticari serbestleşme, eşitsizliği geliştirmiş ülkelerde arttırmakta; gelişmekte olan ülkelerde azaltmaktadır.
Bukhari ve Munir (2016)	1980-2014	11 Asya Ülkesi	Panel Regresyon	Küreselleşme, eşitsizliği azaltmaktadır.
Beşeri Sermaye ve Gelir Eşitsizliği				
Lee (2005)	1970-1994	64 Ülke	Panel GLS	Eğitim düzeyi artışı, eşitsizliği azaltmaktadır.
Bergh ve Nilsson (2010)	1970-2005	79 Ülke	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, eşitsizliği arttırmaktadır.
Apergis vd. (2013)	1981-2004	ABD Eyaletleri	Panel VECM	Eğitim düzeyi artışı, eşitsizliği azaltmaktadır.
Mahmood ve Noor (2014)	1970-2010	55 Ülke	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Anyanwu vd. (2016)	1970-2011	17 Batı Afrika Ülkesi	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Kamu Politikaları ve Gelir Eşitsizliği				
Lee (2005)	1970-1994	64 Ülke	Panel GLS	Kamu sektör büyüklüğü, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Doerrenberg ve Peichl (2014)	1981-2005	OECD Ülkeleri	Panel Regresyon	Kamu harcamaları, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Roine vd. (2009)	Dengesiz Panel	16 Ülke	Panel GLS	Kamu sektör büyüklüğü, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Niehues (2010)	Dengesiz Panel	24 Avrupa Ülkesi	Panel GMM	Kamu harcamaları, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Not:VECM: Vector Error Correction Model, GMM: Generalized Method of Moments, DOLS: Dynamic Ordinary Least Squares, TSLS: Two Stage Least Squares, GLS: Generalized Least Squares.

Kamunun ekonomideki rolünün gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştıran ampirik çalışmalar incelendiğinde, kamunun etkinliğinin genellikle kamu

harcamaları ya da kamu sektör büyüklüğü (kamu harcamalarının milli gelirdeki payı) aracılığıyla temsil edildiği görülmektedir. Lee (2005), 64 ülke için 1970-1994 dönemini baz aldığı çalışmada panel genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminden faydalanmış ve çalışma sonucunda kamu sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliğini arttırdığı bulgusuna ulaşmıştır. Doerrenberg ve Peichl (2014), kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini 1981-2005 dönemi için panel regresyon yöntemi ile incelemiş ve OECD ülkelerinde kamu harcamalarındaki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Roine vd. (2009) kamu sektör büyüklüğü ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 16 ülke için incelemiş, panel genelleştirilmiş en küçük kareler yönteminden faydalandıkları çalışmada kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımını düzenleyici etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmanın temel amaçları doğrultusunda, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştıran ampirik çalışmalar incelendiğinde, küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azaltma bakımından başarısının tartışmalı olduğu görülmektedir. Rudra (2004), 36 ülke için 1972-1996 döneminde panel iki aşamalı en küçük kareler yönteminden faydalandıkları çalışmada küreselleşmenin gelir dağılımı adaletini bozucu etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer biçimde Beckfield (2006) da küreselleşme ve gelir eşitsizliği ilişkisini, 12 AB ülkesi için 1973-1997 dönemini ele alarak panel genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi ile incelemiş ve küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Dreher ve Gaston (2008), 156 ülke için; Bergh ve Nilsson (2010), 79 ülke için ve Gozgor ve Ranjan (2015) 140 ülke için küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarda, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkilerinin geçerli olduğu bulgularına ulaşmışlardır. Buna karşın, Bukhari ve Munir (2016), 11 Asya ülkesi için 1980-2014 döneminde küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini panel regresyon yöntemi (sabit etkiler modeli) ile inceledikleri çalışma sonucunda küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azalttığı bulgularına ulaşmışlardır. Bu durum, küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalarda, geniş bir panelden yararlanılsa da bireysel ülke sonuçlarının elde edilmesi ve bulguların ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile bağlantısının incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Nitekim, Baek ve Shi (2016), 26 gelişmiş ve 52 gelişmekte olan ülke için 1990-2010 döneminde küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada, ticari serbestleşmeyi küreselleşmenin bir göstergesi olarak kullanarak, ticari serbestleşmenin gelişmiş ülkelerde gelir

eşitsizliğini arttırdığı; gelişmekte olan ülkelerde ise azalttığı bulgularına ulaşmışlardır.

Küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin ampirik olarak incelendiği bazı çalışmalarda ise ticari serbestleşme ve doğrudan yatırımların ayrı ayrı incelendiği görülmektedir. Faustino ve Vali (2013), 24 OECD ülkesi için 1995-2007 dönemini panel GMM yöntemi aracılığıyla incelemiş ve ticari serbestleşmenin gelir eşitsizliğini azalttığı; doğrudan yatırımların ise gelir eşitsizliğini arttırdığı bulgularına ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Asteriou vd. (2014), 27 AB ülkesi için ticari serbestleşmenin ve doğrudan yatırımların gelir dağılımı üzerindeki etkilerini 1995-2009 dönemini baz alarak incelemiş ve ticari serbestleşmenin gelir eşitsizliğini azalttığı; doğrudan yatırımların ise gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Küreselleşme ve gelir dağılımı ilişkisi üzerine oluşturulan teorik açıklamalar ve ampirik çalışmalar incelendiğinde, Neoliberalizm'in, uluslararası entegrasyon politikaları sonucunda gelir dağılımında adaletin sağlanacağı argümanının sorgulanabilir bir argüman olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin gelir dağılımı adaletinin sağlanması noktasındaki başarısının sorgulanabilirliğinin yanısıra, Neoliberalizm'in gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla önerdiği diğer bir temel politika aracı olan liberalizasyon politikaları, son yıllarda güncel bir tartışmanın temellerini atmıştır. Özellikle gelir eşitsizliği artışına karşı önlem olarak uygulanacak finansal deregülasyon politikalarının finansal krizlerin ortaya çıkışında önemli bir role sahip olduğu görüşüne dayalı bu tartışma, hem gelir eşitsizliği artışının muhtemel olumsuz sonuçları bakımından hem de gelir eşitsizliği artışına karşı uygulanacak liberal politikaların başarısı bakımından önem arz etmektedir.

1.4. GELİR EŞİTSİZLİĞİ, LIBERALİZASYON VE FİNANSAL KRİZLER

Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin sosyal, politik ve ekonomik bakımdan çeşitli sorunlara yol açtığı kabul edilmektedir. Toplumun farklı gelir düzeyindeki kesimlerinin zenginlikleri arasındaki farkın açılması durumunda toplumun sağlık düzeyinin bozulacağı (Wilkinson ve Pickett, 2008; Pop vd., 2012); toplumdaki sosyal ilişkilerin zayıflayacağı (Mood ve Jonsson, 2016); toplumun yaşam memnuniyetinin azalacağı (Wang vd., 2015; Huang vd., 2016); toplumdaki cinayet oranlarının artacağı (Patterson, 1991; Hsieh ve Pugh, 1993) görüşleri çeşitli çalışmalarla desteklenmiştir. Ayrıca, Alesina ve Perotti (1996) artan gelir eşitsizliğinin politik

istikrarsızlığa yol açtığı görüşünü ampirik çalışmalarla kanıtlamışlardır. Gelir eşitsizliğinin sosyal ve politik bakımdan olumsuz sonuçlara yol açtığı görüşü çeşitli göstergeler üzerinden değerlendirilse de, eşitsizliğin ekonomik bakımdan yol açtığı sorunlar genellikle ekonomik büyüme göstergesi üzerinden değerlendirilmekte ve sınanmaktadır. Buna karşın son yıllarda gelir eşitsizliğinin sadece ekonomik büyümenin önündeki muhtemel engellerden biri olmadığı, finansal krizlerin ortaya çıkışında da etkin bir rol oynadığı görüşü tartışılmaya başlanmıştır.

1.4.1. Finansal Kriz Kavramı ve Finansal Kriz Türleri

İktisat biliminde kriz kavramı genellikle, kısa vadeli dalgalanmaları kapsayan iş çevrimleri ve uzun vadeli dalgalanmaları açıklayan büyüme çevrimleri üzerinden tanımlanmaktadır. Bu nedenle öncelikle kısa ve uzun vadeli dalgalanma türlerinin açıklanması gerekmektedir. Ekonominin sürekli olarak dalgalanmalar içerdiği yönündeki görüş ilk olarak Juglar (1862) tarafından iddia edilmiştir. Juglar (1862), sabit sermaye yatırımlarındaki dalgalanmalar sonucunda ekonominin, birbirini takip eden genişleme ve daralma dönemlerinden oluşan ortalama olarak 7-11 yıl süren dalgalanmalar içerdiğini iddia etmiştir. Kitchin (1923) ise ekonominin genişleme ve daralma süreçlerini kapsayan dönemsel dalgalanmaların, ortalama 3-5 yıl sürdüğünü ve bu dalgalanmaların kaynağının stok yatırımları olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşlerden farklı olarak Kondratieff (1930), dalgalanma dönemlerinin uzun vadeli olduğunu ifade ederek birbirini izleyen genişleme ve daralma dönemlerinin yaklaşık olarak 45-60 yıl olduğunu ve bu dalgalanmaların temelindeki olgunun inovasyon olduğunu iddia etmiştir (Korkmaz, 2010:5). Kriz kavramı, söz konusu dalgalanmaların aşağı yönlü salınımının bir diğer deyişle ekonomik büyüme trendinin daralma dönemlerini ifade etmektedir.

Finansal kriz kavramı ise herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya finans piyasasında fiyat ve/veya miktarların ideal sayılabilecek bir değişimin üzerinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalarını ifade etmektedir (Kibritçioğlu, 2001:175). Bir diğer tanımlama ile finansal kriz, ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarının artması ile birlikte fonların finansal piyasalarda verimli yatırım fırsatlarına sahip olan ekonomik birimler yerine daha verimsiz birimlere aktarılması sonucunda finansal piyasalarda ortaya çıkan bir bozulmadır (Mishkin, 1996:39).

Finansal krizler, dört farklı şekilde ortaya çıkmaktadır; para krizleri, bankacılık krizleri, dış borç krizleri ve sistemik finansal krizler. Para krizleri;

özellikle sabit döviz kuru sistemlerinde piyasa aktörlerinin ulusal paraya endeksli aktiflerden yabancı paraya endeksli aktiflere yönelmeleri ile birlikte merkez bankasının döviz rezervlerinin tükenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Para krizinin ortaya çıkışı genellikle ulusal para üzerine spekülasyon bir atak ile baş göstermektedir. Söz konusu spekülasyon atak, ulusal paranın değerinde önemli bir azalış ile sonuçlanırsa veya merkez bankası, ulusal paranın değerini korumak amacıyla faiz artırımına gidirse para krizi ortaya çıkmaktadır. Bankacılık krizleri, para krizlerine göre daha uzun sürmekle birlikte, genellikle mevduat sahiplerinin mevduatlarını çekme yönünde gösterdikleri ani bir talep karşısında, ticari bankaların likidite sıkışıklığına girmeleri, borçların vadelerini uzatamamaları ve yükümlülüklerini yerine getirememeleri ile ortaya çıkmaktadır. Dış borç krizleri ise özetle bir ülkenin kamu veya özel kesim dış borçlarını ödeyememe ve dış kredi sağlayamamaları durumu olarak ifade edilmektedir (Delice, 2003:59-61). Son olarak sistemik finansal krizler, ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik yapılarındaki değişimler sonucunda ortaya çıkan bir şok karşısında finansal sistemin temel fonksiyonlarını yerine getirememesinden kaynaklanmaktadır (Kuzu, 2012:7).

1.4.2. Finansal Krizlerin Nedenleri

Kriz teorilerinin temellerini atan Fisher (1932, 1933), ekonomideki tüm balonların ve depresyonların, aşırı borçlanma ve bunu takiben yapılan deflasyon ile ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu teorinin temellerini baz alarak Minsky (1975, 1982, 1986) finansal istikrarsızlık hipotezlerinde istikrarsızlığın kalbinin, aşırı borçlanma olduğunu savunmuş fakat bu hipotezlerde hanehalkı borçlanması ve hanehalkı tüketimi yerine kurumsal borç ve yatırımların sonucunda gerçekleşen borçlanmayı baz almıştır. Minsky'nin iddia ettiği üzere finansal sistem, kapitalist ekonominin doğası gereği dönemler arası bir salınma (geri dönüş) sahiptir ve oldukça kırılgandır. Yüksek refah dönemlerinde borç verenler, borç alanların gelecekte ödeyebileceklerinden çok daha fazla borç verme eğilimine girerler ve sonuçta likidite krizi ve varlık fiyatlarında aşırı azalma ortaya çıkar. Kindleberger (1978) de benzer bir senaryoya işaret etmektedir. Ekonominin refah dönemlerinde gelecek için aşırı iyimser bir tablo oluşur. Bu iyimserlik sonucunda varlık fiyatları yükselir. Varlık fiyatlarındaki artış, yatırımcıları kazanç elde etme amacıyla daha fazla kredi kullanımına yönlendirir ve varlık fiyatları daha da artar. Kendi kendini besleyip güçlendiren bir cinnet durumu ortaya çıkar ve kar beklentileri

potansiyelinden ayrılarak çok fazla artar, borç-gelir oranı yükselir ve sermaye oranları azalır. Bu aşırı iyimserliğin gerçek boyutları herhangi bir nedenle ortaya çıkar ve panik durumu başlar. Yatırımcıların panik ortamında kendi likidite pozisyonlarını yeniden düzenlemesiyle varlık fiyatları aşırı düşer ve kriz ortamı oluşur.

Bu nedenlerle finansal istikrarsızlığın temellerini borç ve kredi genişlemesi üzerinden incelemek gerekmektedir. Bu temellere dayalı olarak krizlerin nedenlerine yönelik birçok görüş ortaya atılmıştır. Kindleberger (1978) bankaların sürü davranışının; Rajan (1994) bilgi probleminin yol açtığı bankalar arası bağımlılığa dayalı kredi politikalarının; Borio vd. (2001) risk tahminin olduğundan düşük yapılmasının; Corsetti vd. (1999) hükümet garantilerinin; Dell'Aricecia ve Marquez (2006) kredi standartlarında gevşemenin; Lorenzoni (2005) borçlananların sınırlı taahhütlerinin; Bernanke vd. (1999) iş çevrimlerinin doğasının ve finansal hızlandırıcıların, krizin temel nedeni olduğunu savunmuşlardır. Ampirik çalışmalarla iddia edilen görüşlerde ise; Demirgüç-Kunt ve Detragiache (1998); Kaminsky ve Reinhart (1999); Ranciere vd. (2006), finansal sistemdeki deregülasyon politikalarının; Borio ve White (2003); Elekdag ve Wu (2011); Mendoza ve Terrones (2008) gevşek para politikalarının; Decressin ve Terrones (2011) yabancı sermaye girişinin, kredi genişlemesinin ve krizlerin temel nedeni olduğunu savunmuşlardır.

1.4.3. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisi

Finansal krizlerin ortaya çıkışının temel nedenlerinden birinin de gelir eşitsizliği olduğu görüşü aslında 2008 küresel krizinden sonra birçok iktisatçı tarafından iddia edilmiş fakat teorik temeller ile açıklanmamıştır. Krize yol açan anahtar faktörlerden birinin eşitsizlik olduğu görüşü, 2008 sonrası yayınlanan bazı popüler kitaplarda: Rajan (2010); Reich (2010); Stiglitz (2012); Galbraith (2012); Palley (2012), politika odaklı makalelerde: Stiglitz (2009); IMF-ILO (2010); Krueger (2012), tanınmış ekonomi yorumcuları tarafından: Milanovic (2009); Roubini (2011) ve sayısı çok az da olsa bazı akademisyenler tarafından ampirik ve teorik analizlerle: Atkinson ve Morelli (2010, 2011); Kumhof ve Ranciere (2010); Kumhof vd. (2012); Tridico (2012); Bordo ve Meissner (2012); Van Treek (2014) incelenmiştir. Artan eşitsizliğin, kredi genişlemesi aracılığıyla finansal krizlere yol açtığı görüşünü zincirleme neden-sonuç ilişkileri bağlamında açıklayan Rajan (2010), Acemoglu

(2010) ve Stiglitz (2012) çalışmalarına bağlı olarak kurulan hipotezler; Rajan Hipotezi, Acemoglu Hipotezi ve Stiglitz Hipotezi şeklinde adlandırılmaktadır.

IMF baş ekonomisti Rajan, 2010 yılında yayınlanan "*Fault Lines*" isimli kitabında, ABD'de artan gelir eşitsizliğinin hükümetler üzerinde baskı oluşturduğunu; hükümetlerin, bu kesimlerin gelir düzeyini yükseltmek, gelir dağılımında adaleti sağlamak amacı yerine özellikle düşük ve orta gelir grubunda yer alan seçmenlerden oy alabilmek amacıyla bu kesimlerin kredi erişimini kolaylaştırma yoluna gittiğini iddia etmektedir. Düşük ve orta gelirli kesimlerin kredi erişiminin sağlanması için de devlet, kredi piyasalarında deregülasyon politikaları uygulamış ve devlete ait mortgage ajanslarını düşük gelirli kesimlere kredi verilmesi yönünde teşvikte bulunmuştur. Teşvikli krediler sonucunda borcun bir süre sürdürülebilirliği sağlanmış olsa da sonunda borç sürdürülemez duruma gelmiş ve uygulanan bu politikalar sonucunda oluşan kredi balonu ise yaşanan krizin temellerini atmıştır.

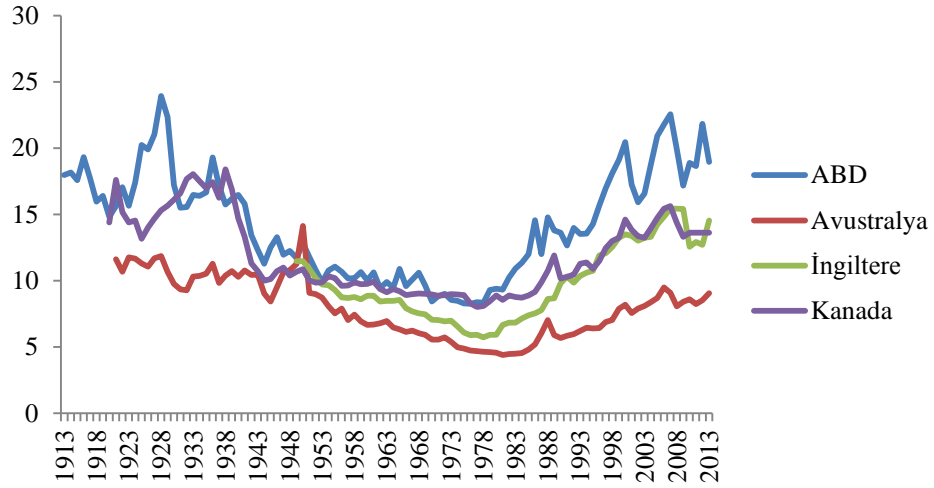
Daron Acemoglu, 2011 yılında Denver'da yaptığı sunumda, Rajan'ın görüşlerinin yanlış yorumlanabileceğini, eşitsizlik ve finansal kriz arasında tek yönlü bir neden-sonuç ilişkisi olmadığını iddia etmiştir. Acemoglu, Rajan'ın hipotezindeki nedensellik ilişkilerinin gelir eşitsizliğinden politik baskıya ve politik baskıdan kredi genişlemesine doğru olarak açıklandığını fakat asıl ilişkinin politika baskısından istikrarsız finansal duruma ve bu durumdan da eşitsizlik ve kredi genişlemesine doğru olduğunu ifade etmiştir. Acemoglu'na göre hükümetin finans sistemi üzerindeki baskısı sonucunda eşitsizlik ve finansal kriz bir arada ortaya çıkmıştır. Acemoglu'na göre sıralama şu şekildedir; artan gelir eşitsizliği, zengin kesimlerin politik güçlerini arttırmalarına yol açmakta, yüksek gelirlerini büyük ölçüde finansal sistemden kazanan zengin kesim, artan politik güçlerini hükümetler üzerinde finansal deregülasyon yönünde baskı oluşturarak göstermekte, politikacılar tarafından uygulanan finansal deregülasyon da eşitsizliğe ve finansal istikrarsızlığa yol açmakta, son olarak eşitsizlik ve finansal istikrarsızlık tekrar zengin kesimlerin politik güçlerini arttırmalarına yol açmaktadır. Kısaca Acemoglu'nun Rajan'dan farklı yanı bir feedback (geri besleme) ilişkisi ortaya koymuş olmasıdır. Acemoglu ve Rajan'ın hipotezleri arasındaki temel fark, deregülasyon baskısının geliş nedenidir.

Stiglitz (2009; 2012) çalışmalarında, Kalecki (1942) ve Kaldor (1955) çalışmalarının ruhuna uygun olarak kriz öncesi artan gelir eşitsizliği nedeniyle gelir dağılımının, yüksek marjinal tüketim eğilimine sahip hanehalkı aleyhine, düşük

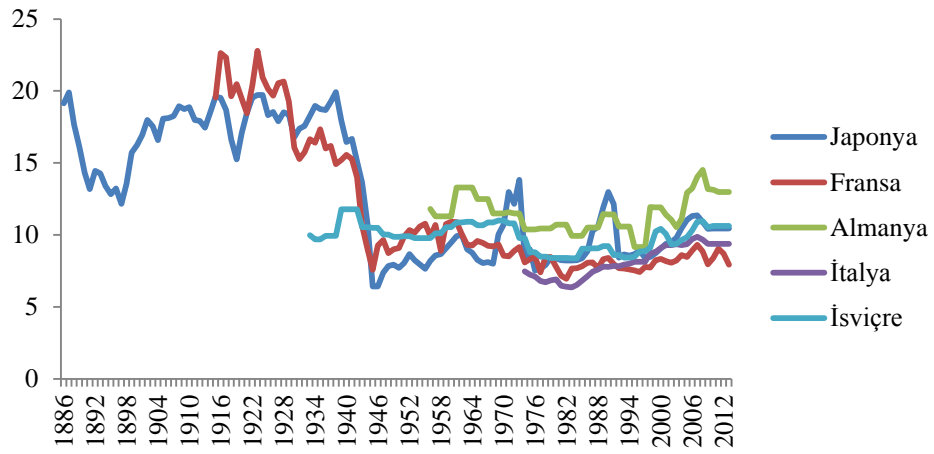
marjinal tüketim eğilimine sahip hanehalkı lehine döndüğü; bu durumun da toplam talep üzerinde baskı oluşturduğu görüşünü savunmuştur. Enflasyon-Çıktı hedeflemesi yapan modern merkez bankaları, politika tepkisi olarak para politikasını gevşeterek talebi destekleme yolunu seçmektedir. Bu politika, bir süreliğine tüketime destek olsa da sonsuza kadar sürmemekte, özel sektör borcu sürdürülemez boyuta ulaşınca kredi balonu patlamaktadır.

Gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi aracılığıyla finansal krizlere yol açtığı görüşlerinin temelinde hükümetler tarafından uygulanan liberalizasyon politikalarının yattığı görülmektedir. Rajan hipotezi olarak adlandırılan bu iddianın geçerliliğini inceleyen çalışmalarda ise genellikle gelişmiş ülke örnekleri incelenmektedir. Bu durum, liberalizasyon politikaları bağlamında değerlendirildiğinde gelişmiş ülkelerin refah devleti modelleri aracılığıyla ayrıştırılması önem arz etmektedir. Çünkü Anglo-Sakson refah devleti modeli olarak bilinen sisteme dahil olan ülkelerin klasik liberal düzene dayalı olduğu ve gelir eşitsizliğini azaltma amacına yönelik olsa dahi devlet müdahalesini minimum düzeyde tuttukları bilinmektedir. Kıta Avrupası refah devleti modeli ise liberalizasyon yanlısı bir sistem olmasının yanı sıra liberalizasyon politikalarının katı devlet müdahalesi altında uygulandığı sistemi ifade etmektedir. İskandinav refah devleti modelinin ise adil gelir dağılımına yönelik devlet müdahalesinin katı bir biçimde uygulandığı bir sistem olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda gelişmiş ülkelerin, liberalizasyon politikalarının farklı biçimde uygulandığı refah devleti modellerine göre ayrıştırılarak incelenmesi, gelir eşitsizliği ve finansal kriz ilişkisine yönelik daha doğru bilgiler verebilecektir.

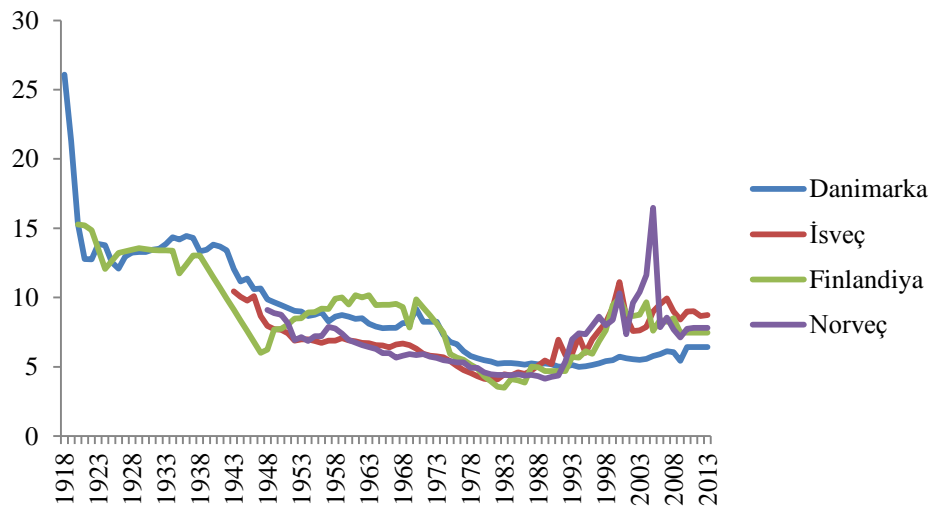
Şekil 1.7’de Anglo-Sakson ülkeleri için en yüksek gelire sahip %1’lik kesimin toplam milli gelir içerisindeki payının yıllara göre değişimi gösterilmektedir. Şekil 1.7 incelendiğinde, 1913-2013 dönemi için liberal modele dayalı bu ülke grubunda gelir eşitsizliğinin U-şeklinde bir seyir izlediği görülmektedir. ABD ekonomisinde, en yüksek gelire sahip %1’lik kesimin, 1936 yılında toplam milli gelirin %19.2’sine sahip olduğu; bu değer 1978 yılına kadar azalarak %8.3 düzeyine geldiği ve daha sonra tekrar artma eğilimine girerek 2007 yılında %22.5 düzeyine ulaştığı görülmektedir.

Şekil 1.7. Anglo-Sakson Ülkelerinde Yıllara Göre Gelir Eşitsizliği

Şekil 1.8. Kıta Avrupası Ülkeleri ve Japonya için Gelir Eşitsizliği

Şekil 1.9. İskandinav Ülkeleri İçin Gelir Eşitsizliği

Benzer şekilde, Kanada’da en yüksek gelire sahip %1’lik kesimin toplam gelirden almış olduğu payın 1933 yılında %18.1 düzeyinde iken azalmaya başladığı, 1977 yılında %8 düzeyine geldiği ve daha sonra artma eğilimine girerek 2007 yılında %15.6 düzeyine kadar yükseldiği görülmüştür.

Anglo-Sakson ülkelerinde gelir eşitsizliğinin seyri, sistemik bankacılık krizleri açısından değerlendirildiğinde, ABD’de en yüksek gelir düzeyine sahip %1’lik kesimin gelirinin milli gelir içerisindeki payının 1918 ve 1929 yılı arasında %15’den %23.9 düzeyine yükseldiği görülmekte ve 1929 krizi öncesi 11 yıllık kısa bir dönem içerisinde gelir eşitsizliğinin önemli ölçüde arttığı görülmüş dolayısıyla Rajan hipotezini doğrular nitelikte kriz öncesi eşitsizlikte aşırı bir artış ortaya çıkmıştır. 1984 yılında yaşanan sistemik bankacılık krizi döneminde ise söz konusu değer %11.3 olduğu ve kriz öncesi gelir eşitsizliğinde önemli bir artışın olmadığı görülmektedir. 2007 yılında yaşanan bankacılık krizi için Şekil 1.7 değerlendirildiğinde, 1978 yılında %8.3 düzeyinde olan gelir eşitsizliğinin 2007 yılında %22.5 düzeyine ulaştığı ve neredeyse 1929 büyük buhran dönemindeki değerlerine yaklaştığı görülmektedir. 1929 ve 2007 bankacılık krizlerinin bir diğer benzer yönleri de kriz sonrası dönemde gelir eşitsizliğindeki ani düşüştür. 1929 yılında %23.9 olan eşitsizlik düzeyi, 1931 yılında %15.4 düzeyine kadar gerilemiştir. 2007 yılında da benzer şekilde %22.5 düzeyine ulaşan gelir eşitsizliğinin 2009 yılında %17.1 düzeyine düştüğü görülmektedir. Bu durum Acemoglu hipotezinde iddia edilen argümana ters düşmektedir. Acemoglu hipotezinde iddia edilen aksine her iki kriz sonrasında da gelir eşitsizliği artmamış, önemli ölçüde azalmıştır.

Kıta Avrupası ülkeleri ve Japonya (korumacı model) için gelir eşitsizliğinin yıllar göre değişimi Şekil 1.8’de görülmektedir. Şekil 1.8 incelendiğinde, bu ülke grubunda gelir eşitsizliği seyrinin genel olarak L-şeklinde bir görünüme sahip olduğu görülmektedir. Gelir eşitsizliğinin 1940’lı yıllara kadar yüksek düzeylerde olduğu, 1940’lı yıllarda önemli ölçüde azaldığı ve 2013 yılına kadar istikrarlı ve düşük bir seyir izlediği görülmektedir. Kıta Avrupası ülkelerinde 1940’lı yıllardaki gelir eşitsizliği azalışı, büyük ölçüde soğuk savaş dönemindeki Sovyet tehdidine karşı bu ülkelerin uygulamış oldukları refah devleti reformlarından kaynaklanmaktadır. Nitekim, soğuk savaş dönemlerinde birçok Avrupa ülkesinde iktidar ortağı olmaya başlayan sosyal demokrat partiler, soğuk savaş sonrası dönemde ya Hristiyan demokratların hakimiyetindeki koalisyon hükümetlerinin küçük ortağı olabilmişler

ya da tamamen ülke yönetimi dışında kalmışlardır (Graaf, 2013:332). Bu ülke grubunda da Japonya için gelir eşitsizliği seyri, Japonya'nın 1907, 1920, 1927 ve 1997 yıllarında yaşamış olduğu sistemik bankacılık krizleri bağlamında değerlendirildiğinde, yalnızca 1907 yılında yaşanan kriz öncesi gelir eşitsizliğinin önemli ölçüde arttığı buna karşın 1920, 1927 ve 1997 yıllarından önce eşitsizlikte herhangi bir artışın olmadığı görülmektedir.

Adil gelir dağılımı hedefinin ön planda olduğu İskandinav modeli ülkelerinin yıllar göre gelir eşitsizliği seyri Şekil 1.9'da görülmektedir. Şekil 1.9 incelendiğinde, İskandinav ülkelerinde gelir eşitsizliğinin 1930'lu yıllarda önemli ölçüde azaldığı ve 1990'lı yıllara kadar sürekli olarak azaldığı görülmektedir. 1990'lı yıllar sonrasında gelir eşitsizliği artmaya başlamış olsa da birçok İskandinav ülkesi için en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin milli gelir içerisindeki payın %7-8 düzeyi gibi düşük düzeylerde olduğu görülmektedir. İskandinav modeli ülkelerinde gelir eşitsizliğinin seyri finansal krizler bağlamında değerlendirildiğinde, Finlandiya'nın 1931 ve 1991 yıllarında yaşamış olduğu sistemik bankacılık krizi dönemlerinde gelir eşitsizliği düzeyinin sırasıyla %13.4 ve %4.7 düzeyinde olduğu dolayısıyla ve kriz öncesi dönemlerde önemli artışların yaşanmadığı görülmektedir.

1.4.4. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisi Üzerine Literatür Taraması

Gelir eşitsizliğindeki artışın, finansal krizlerin ortaya çıkışında önemli bir etken olduğu yönündeki görüşü, ampirik olarak az sayıda çalışma tarafından ele alınmıştır. Rajan hipotezi olarak da adlandırılan bu görüş, temel olarak artan eşitsizliğin hanehalkı borcunu sürdürülemez duruma getirdiği ve kredi balonuna yol açtığı hipotezine dayandırıldığı için yapılan ampirik çalışmaların da, eşitsizliğin kredi genişlemesi ya da eşitsizliğin hanehalkı borcu üzerindeki etkisi aracılığıyla incelendiği görülmektedir.

Tablo 1.3'de özetlenen literatür incelendiğinde, öncelikle aynı ülke grubu için yapılan çalışmalar için elde edilen bulguların ele alınan periyoda ve kullanılan ampirik yöntemlere göre farklılaştığı görülmektedir. Örneğin, Bordo ve Meissner (2012), 14 gelişmiş ülke için gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkiyi 1920-2012 dönemini ele alarak panel sabit etkiler modeli aracılığıyla incelemiş ve çalışma sonucunda Rajan hipotezinin geçersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın, Kirschenmann vd. (2016) Rajan hipotezinin geçerliliğini 1870-2008 gözlem aralığında panel logit modeli aracılığıyla aynı ülke grubu için incelemiş ve hipotezin

geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Malinen (2013) gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkiyi sekiz gelişmiş ülke örneğinde 1972-2008 dönemi için dinamik görünüşte ilgisiz regresyon (dynamic seemingly unrelated regression) yöntemi ile incelemiş ve gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında herhangi bir ilişkinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Gu ve Huang (2012) ise hipotezin geçerliliğini aynı ülke grubu için 1980-2008 dönemini baz alarak havuzlanmış ortalama grup (pooled mean group) tahmincisi aracılığıyla inceleyerek hipotezin ABD, İngiltere ve Avustralya için geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 1.3. Gelir Eşitsizliği ve Finansal Kriz İlişkisine Yönelik Literatür Özeti

Yazar(lar)	Periyot	Ülke(ler)	Metodoloji	Sonuç
Bordo ve Meissner (2012)	1920-2012	14 Gelişmiş Ülke	Panel Regresyon	Rajan hipotezi geçersiz
Malinen (2013)	1972-2008	8 Gelişmiş Ülke	Panel DSUR	Rajan hipotezi geçersiz
Gu ve Huang (2012)	1980-2008	8 Gelişmiş Ülke	PMG Tahmincisi	Rajan hipotezi, ABD, İngiltere ve Avustralya için geçerli
Ahlquist ve Ansell (2012)	1980-2008	OECD Ülkeleri	Panel VECM	Rajan hipotezi, Avustralya, Kanada, ABD ve İngiltere için geçerli
Perugini vd. (2015)	1970-2007	OECD Ülkeleri	Panel GMM	Rajan hipotezi geçerli
Mahmoud (2015)	1970-2007	18 OECD Ülkesi	Panel GMM	Rajan hipotezi geçerli
Klein (2015)	1953-2008	9 Sanayileşmiş Ülke	DOLS Tahmincisi	Rajan hipotezi geçerli
Fasianos vd. (2016)	1913-2008	ABD	Doğrusal Olmayan ARDL	Rajan hipotezi geçersiz
Yamarik vd. (2016)	1977-2010	50 ABD Eyaleti	PMG Tahmincisi	Rajan hipotezi geçerli
Kirschenmann vd. (2016)	1870-2008	14 Gelişmiş Ülke	Panel Logit Modeli	Rajan hipotezi geçerli

Not: DSUR: Dynamic Seemingly Unrelated Regression, PMG: Pooled Mean Group, VECM: Vector Error Correction Model, GMM: Generalized Method of Moments, DOLS: Dynamic Ordinary Least Squares.

Ayrıca Ahlquist ve Ansell (2012), Rajan hipotezinin geçerliliğini OECD ülkelerini baz alarak, 1980-2008 dönemi için panel hata düzeltme modeli aracılığıyla incelemiş ve Rajan hipotezinin Avustralya, Kanada, ABD ve İngiltere için geçerli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Perugini vd. (2015) ise OECD ülkelerinde Rajan hipotezinin geçerliliğini 1970-2007 dönemi için Panel GMM aracılığıyla incelemiş ve Rajan hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Mahmoud (2015), 18 OECD ülkesinde Rajan hipotezinin geçerliliğini 1970-2007 gözlem aralığı ve Panel GMM aracılığıyla incelemiş ve hipotezin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Fasianos vd (2016) ABD'de gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkiyi 1913-2008 gözlem aralığı için incelemiş, doğrusal olmayan ARDL yönteminden faydalandıkları çalışma sonucunda Rajan hipotezinin geçersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın, Yamarik vd. (2016), hipotezin geçerliliğini 50 ABD eyaleti için 1977-2010 döneminde havuzlanmış ortalama grup tahmincisi aracılığıyla incelemiş ve hipotezin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

AMPİRİK MODEL, VERİ SETİ VE METODOLOJİ

Bu bölümde öncelikle çalışmada ampirik analizlere konu olacak ampirik modeller ve modellerde kullanılan veri setleri tanıtılacaktır. Ayrıca çalışmada faydalanılan ekonometrik yöntemler hakkında bilgiler verilecektir.

Çalışmada Neoliberal görüşün gelir eşitsizliği sorununa karşı önerdiği iki temel politika uygulamasının sonuçlarını incelemek amacıyla iki farklı modelin incelenmesi amaçlanmaktadır. Birinci modelde gelir dağılımını etkileyen temel faktörler göz ardı edilmeden ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş 70 ülke için incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda birinci modelde ülkeler arası ekonomik ve politik şokları ve ülkelere spesifik heterojeniteyi göz önünde bulundurmamak amacıyla ikinci nesil panel veri yöntemlerinden faydalanılacaktır. İkinci modelde ise gelir eşitsizliğini önlemek amacıyla uygulanan deregülasyon politikalarının finansal krizlerdeki rolünün 10 gelişmiş ülke ekonomisi için incelenmesi amaçlanmakta ve bu amaca uygun olarak zaman serisi yöntemlerinden faydalanılmaktadır.

2.1. MODEL I: GELİRİ YENİDEN DAĞITAN FAKTÖRLER VE KÜRESELLEŞME

Gelir dağılımında adaletin sağlanması hedefi günümüzde birçok ülke için ortak politika hedefleri arasında gösterilmektedir. Bu nedenle gelirin daha adil dağılması amacıyla gelir dağılımını belirleyen temel faktörlerin incelenmesi ve gelir eşitsizliğini önlemeye yönelik olarak politik önerilerinde bulunulması iktisat teorisinde daima güncelliğini koruyan bir konu olmuştur. Toplumun farklı gelir düzeyindeki kesimlerinin gelirindeki değişimin, ülkelerin zenginlik düzeylerine, kamunun refah devleti görevindeki başarısına, eğitim ve inovasyon kapasitelerine bağlılığı, tartışılan ve incelenen konular arasında yer almaktadır. Neoliberalizm'in

gelir eşitsizliği sorununun azaltılması amacıyla önerdiği en temel politikalar ise dış ticarete liberalizasyon ve küreselleşme politikalarıdır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ülke için ekonomik büyümenin, beşeri sermaye düzeyinin, kamunun sektör büyüklüğünün ve ekonomik küreselleşmenin, gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.1.1. Ampirik Model ve Veri Seti

Ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenirken, gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel faktörlerin (milli gelir, beşeri sermaye ve kamu sektör büyüklüğü) gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin göz ardı edilmesi ihmal edilmiş değişken hatasına dolayısıyla tutarsız sonuçlara yol açabileceği için, söz konusu temel faktörlerin de kontrol değişken olarak kullanıldığı ampirik model, dinamik panel veri formu ile şu şekildedir;

$$\ln GINI_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 \ln Y_{it} + \gamma_2 \ln ECO_{it} + \gamma_3 \ln HC_{it} + \gamma_4 \ln GOV_{it} + \mu_{it} \quad (2.1)$$

denklemi çalışma boyunca Model I olarak adlandırılmakta ve bu denklemde bulunan değişkenlerden, $\ln GINI$, Gini katsayısının doğal logaritmasını; $\ln Y$, kişi başına düşen reel GSYH'nın doğal logaritmasını; $\ln ECO$, ekonomik küreselleşme endeksinin² doğal logaritmasını; $\ln HC$, beşeri sermaye endeksinin doğal logaritmasını, $\ln GOV$, kamu harcamalarının milli gelirdeki payının doğal logaritmasını ve μ_t hata terimini ifade etmektedir. Yapılacak ampirik analizlerde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ülke³ için 1991-2013 dönemini kapsayan yıllık veri seti, panel veri yöntemleri aracılığıyla incelenecektir. Çalışmada kullanılan değişkenlerden kişi başına düşen reel GSYH (Y) serisi, 2005 yılı sabit fiyatlarıyla milyon dolar cinsinden olup *Penn World Table 8.1* (PWT 8.1) veritabanından; benzer şekilde beşeri sermaye endeksi (HC) serisi PWT 8.1 veritabanından; kamu harcamalarının milli gelirdeki payını ifade eden seri (GOV), World Development Indicators veritabanından; ekonomik küreselleşme endeksi (ECO) serisi, *KOF Globalization Index* veritabanından ve son olarak gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan Gini katsayıları ($GINI$) serisi, Solt (2016) tarafından yayınlanan *The Standardized World Income Inequality Database* (SWIID 5.1) veritabanından elde edilmiştir. Gini katsayılarından oluşan serinin eksik gözlemleri ise Frederick Solt

² Ekonomik küreselleşme endeksinin oluşturulan alt faktörler Ek Tablo 1'de görülmektedir.

³ Model 1'de incelenen 70 ülke, Ek Tablo 2'de görülmektedir.

tarafından mail yoluyla alınan formülasyon kodlamaları ile tamamlanmıştır. Model I aracılığıyla çeşitli hipotezleri test etme şansı elde edilecektir. Elde edilecek katsayı tahminleri aracılığıyla; $\gamma_1 > 0$ ($\gamma_1 < 0$) olması durumunda kapsayıcı büyümenin geçerli olmadığı (geçerli olduğu); $\gamma_2 > 0$ ($\gamma_2 < 0$) olması durumunda ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı adaletini olumsuz yönde etkilediği (olumlu yönde etkilediği); $\gamma_3 > 0$ ($\gamma_3 < 0$) olması durumunda kompozisyon etkisinin (ücret sıkıştırma etkisinin) geçerli olduğu ve $\gamma_4 > 0$ ($\gamma_4 < 0$) olması durumunda devletin ekonomideki rolünün, eşitsizliği arttırıcı (azaltıcı) yönde olduğu kabul edilecektir.

2.1.2. Metodoloji

Model I'de temel amaç gelir dağılımının, ekonomik küreselleşmeden nasıl etkilendiğinin belirlenmesi olsa da, milli gelirin, beşeri sermayenin ve kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi de amaçlanmaktadır. Modelde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ülkelik bir veri seti, panel veri yöntemleri ile incelenecektir. Küreselleşmenin getirdiği etkiler nedeniyle bir ülke ekonomisinde (özellikle gelişmiş ülkelerde) yaşanan bir ekonomik ve politik şokun, diğer ülke ekonomilerini de etkilemesi sonucunda panel veri metodolojilerinde de yenilikler yaşanmıştır. Paneldeki yatay kesitlerin (ülkelerin) birbirinden bağımsız olduğu görüşüne dayalı klasik panel veri teknikleri yerini ikinci nesil panel veri teknikleri olarak adlandırılan ve yatay kesitler arasındaki bağımlılığı da göz önünde bulunduran yöntemlere bırakmıştır. Model I için yapılacak analizlerde, ülkeleri gelişmişlik düzeylerine göre gruplandırarak panel grupları oluşturmak gelişmiş bir ülkede yaşanan bir şokun gelişmekte olan veya az gelişmiş bir ülkeye olan etkilerinin olmadığını varsayacağından dolayı 70 ülke bir arada analiz edilmiştir. Buna karşın elde edilen sonuçlar değerlendirilirken ülkelerin gelişmişlik düzeyleri göz önünde bulundurulacaktır.

2.1.2.1. Yatay kesit bağımlılığı ve homojenite

Model I için parametre tahminleri elde edilmeden önce söz konusu modelde ülkeler arası bağımlılığın ve ülkelere spesifik eğim heterojenitesi geçerliliğinin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada öncelikle Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen Lagrange Çarpanı (LM) testinden faydalanılmıştır. LM testi;

$$y_{it} = a_i + \beta_i x_{it} + \varepsilon_{it}, i=1 \dots, N, t=1 \dots, T, \quad (2.2)$$

denkleminin kullanılması ile incelenmektedir. Denklemden bulunan ifadelerden i ve t sırasıyla yatay kesit boyutunu ve zaman periyodunu ifade etmektedir. $H_0: \text{Cov}(\varepsilon_{it}, \varepsilon_{jt}) = 0$ şeklindeki sıfır hipotezi yatay kesitler arasında bağımlılık olmadığını ifade ederken, $H_1: \text{Cov}(\varepsilon_{it}, \varepsilon_{jt}) \neq 0$ şeklindeki alternatif hipotez en az bir çift yatay kesit arasında bağımlılık olduğunu ifade etmektedir. LM testinin hesaplanması ise şu şekildedir;

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \sim \chi_{N(N-1)/2}^2 \quad (2.3)$$

LM testi küçük N ve yeterince büyük T koşulunu sağlayan paneller için uygun iken, $T \rightarrow \infty$ ve $N \rightarrow \infty$ olduğu durumlar için Pesaran (2004) tarafından geliştirilen ölçeklendirilmiş LM versiyonu;

$$CD_{LM} = \left(\frac{1}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T \hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \sim N(0,1) \quad (2.4)$$

CD_{LM} testinin büyük N ve küçük T durumunda boyut bozulmalarına meyilli olması nedeniyle Pesaran (2004) daha genel bir test geliştirmiştir. CD testinin hesaplanması;

$$CD = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)} \right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (\hat{\rho}_{ij} - 1) \sim N(0,1) \quad (2.5)$$

Buna karşın bazı durumlarda CD testinin gücünün azalması nedeniyle Pesaran vd. (2008), LM testinin düzenlenmiş versiyonu olan testi geliştirmişlerdir;

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2}{N(N-1)} \right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \frac{(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{v_{Tij}^2}} \sim N(0,1) \quad (2.6)$$

denklemden ifadelerden k , μ_{Tij} ve v_{Tij}^2 sırasıyla açıklayıcı değişken sayısını, ortalamayı ve $(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2$ 'nin varyansını göstermektedir (Pesaran vd. 2008).

İncelenmesi gereken bir diğer önemli durum da eğimin homojenitesidir. Çünkü panel veri analizlerinde homojenite varsayımına dayalı olarak ülkelerin kendine özgü-spesifik özelliklerinin bulunmadığı görüşüne dayalı yöntemler hatalı sonuçlara yol açabilmektedir. Pesaran ve Yamagata (2008), geniş panellerde eğim homojenitesini belirlemek amacıyla Swamy testinin düzenlenmiş versiyonunu ($\tilde{\Delta}$ testi olarak adlandırılan) geliştirmişlerdir. Bu teste öncelikle Swamy (1970) testinin düzenlenmiş versiyonu hesaplanmakta;

$$\tilde{S} = \sum_{i=1}^N (\hat{\beta}_i - \tilde{\beta}_{WFE})' \frac{x_i' M_{TX_i}}{\tilde{\sigma}_i^2} (\hat{\beta}_i - \tilde{\beta}_{WFE}) \quad (2.7)$$

denklemdaki β_i ve $\tilde{\beta}_{WFE}$ sırasıyla (2.1) no'lu denklemin havuzlanmış en küçük kareler ve ağırlıklandırılmış sabit etkiler tahmincisidir. $\tilde{\sigma}_i^2$, σ_i^2 'nin tahmincisi ve M_T , T 'nin matrisidir. Düzenlenmiş istatistik;

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1}\tilde{S}-k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (2.8)$$

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1}\tilde{S}-E(\tilde{z}_{it})}{\sqrt{\text{var}(\tilde{z}_{it})}} \right) \quad (2.9)$$

denklemlerindeki ortalama $E(\tilde{z}_{it}) = k$ ve varyans $\text{var}(\tilde{z}_{it}) = 2k(T - k - 1)/T + 1$.

2.1.2.2. Parametre tahmincisi

Ülkeler arasındaki bağımlılık ve homojenite varsayımı test edildikten sonra Model I için Bond and Eberhardt (2013) tarafından geliştirilen Augmented Mean Group (AMG) tahmincisinden faydalanılacaktır. AMG tahmincisi, hem yatay kesitler arasında bağımlılığa hem de eğim katsayısı heterojenliğine izin veren bir tahmincidir. Testin bir diğer avantajı; durağan olmayan seriler arasındaki ilişkiyi inceleyebilmesidir. Bu nedenle AMG tahmincisinden faydalanabilmek için herhangi bir ön teste (birim kök veya eşbütünleşme) gereksinim yoktur. Ayrıca AMG tahmincisi gözlemlenemeyen ortak faktörleri temsilen ortak dinamik süreç içermektedir. Testin prosedürü, öncelikle temel panel modelinin (2.1) fark değerlerinde ve $T-1$ periyot kukla değişkenleriyle birlikte regresyon tahmini ile başlamaktadır;

$$\Delta \ln GINI_{it} = \gamma_1 \Delta \ln Y_{it} + \gamma_2 \Delta \ln ECO_{it} + \gamma_3 \Delta \ln HC_{it} + \gamma_4 \Delta \ln GOV_{it} + \sum_{t=2}^T p_t (\Delta D_t) \quad (2.10)$$

denklemden bulunan ifadelerden; ΔD_t , farkı alınmış $T-1$ periyot kuklalarını (dummy); p_t , periyot kuklalarının parametrelerini göstermektedir. Daha sonra tahmin edilen \hat{p}_t parametreleri, ortak dinamik sürecin evrimini ifade eden $\hat{\varphi}_t$ değişkenine dönüştürülmektedir. İkinci aşamada, sırasıyla şu iki işlem yapılarak;

$$\Delta \ln GINI_{it} = \gamma_1 \Delta \ln Y_{it} + \gamma_2 \Delta \ln ECO_{it} + \gamma_3 \Delta \ln HC_{it} + \gamma_4 \Delta \ln GOV_{it} + d_i(\hat{\varphi}_t) + u_{it} \quad (2.11)$$

$$\Delta \ln GINI_{it} - \hat{\varphi}_t = \gamma_1 \Delta \ln Y_{it} + \gamma_2 \Delta \ln ECO_{it} + \gamma_3 \Delta \ln HC_{it} + \gamma_4 \Delta \ln GOV_{it} + u_{it} \quad (2.12)$$

Grup-spesifik regresyon modeli önce $\hat{\varphi}_t$ ile uyarlanmış daha sonra grup-spesifik modelin parametrelerinin ortalamaları alınmıştır. Örneğin reel GSYH'nın parametresi (γ_1) hesaplanırken $\gamma_{1,AMG} = 1/N \sum_{i=1}^N \gamma_{1,i}$ denklemi kullanılmaktadır.

2.2. MODEL II: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE FİNANSAL KRİZLER

Neoliberalizmin artan gelir eşitsizliği sorununa karşı küreselleşmenin yanısıra önermiş olduğu ikinci temel politika uygulaması finansal sistemde liberalizasyon politikalarıdır. Buna karşın, gelir eşitsizliğinin aşırı arttığı dönemlerde bu sorunu aşmak amacıyla uygulanan finansal deregülasyon politikalarının ekonomik faaliyetler üzerinde daha büyük sorunlara yol açtığı görüşü iddia edilmeye başlamıştır. İktisat literatüründe gelir eşitsizliğinin ekonomik aktiviteler üzerindeki olumsuz etkileri sıklıkla incelenen bir konu olmasına rağmen bu etkiler genellikle gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri çerçevesinde ele alınmıştır. 2007 yılında yaşanan finansal krizin küresel bir krize dönüşmesi, dünyada ekonomik ve finansal işleyişin küreselleşmesi ile yakından ilgilidir. Krizlerin nedenleri ise genellikle ülkelerin iç dinamikleri aracılığıyla açıklanmaktadır. Bu doğrultuda Rajan, (2010) finansal krizlerin ortaya çıkışında gelir eşitsizliğinin önemli bir faktör olduğu görüşünü iddia etmiş ve gelir eşitsizliğinin ekonomik aktiviteler üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerine yönelik güncel bir tartışma ortaya koymuştur. Bu nedenle gelir eşitsizliğinden finansal krizlere doğru tek yönlü bir ilişkinin geçerli olduğu yönündeki hipotez iktisat literatüründe "Rajan Hipotezi" şeklinde adlandırılmıştır. Acemoglu (2011), finansal krizlerin temelinde yaşanan deregülasyon baskısını farklı bir biçimde açıklamış ve gelir eşitsizliği ile finansal krizlerin birbirini besleyen süreçler içerdiğini iddia etmiştir. Bu doğrultuda gelir eşitsizliği ile finansal krizler arasındaki çift yönlü ilişki, iktisat literatüründe "Acemoglu Hipotezi" şeklinde adlandırılmıştır. Son olarak Stiglitz (2012) gelir eşitsizliğinin, finansal krizlerin ortaya çıkışında doğrudan bir etkiye sahip olmadığını, oluşan kredi balonunda gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla uygulanan gevşek para politikalarının etkili olduğunu iddia etmiştir. Bu nedenle gelir eşitsizliğinden parasal genişlemeye ve parasal genişlemeden kredi genişlemesine doğru bir ilişki olduğu yönündeki hipotez de "Stiglitz Hipotezi" olarak adlandırılmıştır. Bu hipotezler üzerine teorik ve politik tartışmalar yapılmasına rağmen hipotezlerin geçerliliğini sınavan ampirik çalışmaların az sayıda olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada hipotezlerin geçerliliğinin 10 gelişmiş ülke⁴ ekonomisi için incelenmesi amaçlanmıştır.

⁴ Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Japonya, Norveç, İsveç ve ABD.

2.2.1. Ampirik Model ve Veri Seti

Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelerken, kredi genişlemesine yol açtığı kabul edilen geleneksel faktörleri de göz ardı etmemek amacıyla oluşturulan ampirik model şu şekildedir;

$$\ln CRE_t = \beta_0 + \beta_1 INE_t + \beta_2 \ln Y_t + \beta_3 \ln MS_t + \beta_4 INV_t + \beta_5 INT_t + \varepsilon_t \quad (2.13)$$

denklemini çalışma boyunca Model II olarak adlandırılmakta ve denkleminde bulunan değişkenlerden $\ln CRE$, reelleştirilmiş kredilerin doğal logaritmasını; INE , en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin gelirinin toplam gelire oranını; $\ln Y$, kişi başına düşen reel milli gelirin doğal logaritmasını; $\ln MS$, reelleştirilmiş M2 para arzı büyüklüğünün doğal logaritmasını; INV , yatırımların GSYH'ya oranını; INT , kısa dönem nominal faiz oranını; ε_t ise hata terimini ifade etmektedir.

Model kurulurken konu ile ilgili öncü çalışmalara uygun olarak parasal değer ile ifade edilen değişkenlerin logaritmaları alınmış ve reelleştirilmiştir. Buna karşın, oran şeklinde elde edilen değişkenlerin logaritmaları alınmamıştır. Modeli test etmek için kullanılacak yöntemler uzun bir gözlem aralığına ihtiyaç duyduğundan dolayı ve gelir eşitsizliğinin etkisini net olarak ayrıştırabilmek amacıyla, finansal kriz deneyimleri büyük ölçüde iç dinamiklerine bağlı olan 10 gelişmiş ülke örneği incelenecektir. Bu ülkeler; Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Japonya, Norveç, İsveç ve ABD'dir. Analizlerde incelenecek ülkelerin veri setlerinin başlangıç yılları farklılaştığından dolayı ve gözlem kaybına yol açmamak amacıyla her ülke için ayrı ayrı zaman serisi yöntemlerinden faydalanılacaktır. Japonya için 1886-2013 dönemi, ABD için 1913-2013 dönemi, Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya ve Fransa için 1920-2013 dönemi, İngiltere için 1949-2013 dönemi, Norveç için 1948-2013 dönemi, İsveç için 1943-2013 dönemi incelenecektir. Modelde kullanılan değişkenlerden, literatürle uyumlu olarak finansal krizleri temsilen banka kredileri (CRE) serisi, kişi başına düşen GSYH serisi (Y), yatırımların GSYH içerisindeki payı serisi (INV), M2 para arzı serisi (MS) ve kısa dönem nominal faiz oranı serisi (INT) ve serileri deflate etmek amacıyla faydalanılan tüketici fiyat endeksi (1990=100) serisi, Schularick ve Taylor (2012) tarafından yayınlanan "Macrophistory" veritabanından elde edilmiştir. En yüksek gelire sahip %1'lik kesimin gelirinin toplam gelire oranı (INE) serisi ise "World Top Incomes Database" aracılığıyla elde edilmiştir.

Model II kapsamında yapılacak analizler aracılığıyla farklı hipotezlerin geçerliliği sınanacaktır. Gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru tek yönlü bir

nedensellik ilişkisinin tespit edilmesi durumunda “Rajan Hipotezi”, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin tespit edilmesi durumunda “Acemoglu Hipotezi”, gelir eşitsizliğinden parasal genişlemeye ve parasal genişlemeden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin geçerli olması durumunda “Stiglitz Hipotezi” kabul edilecektir.

2.2.2. Metodoloji

Model II'de gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki etkinliğinin literatürden farklı bir bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmaktadır. Öncelikle literatürdeki çalışmalarla uyumlu olarak bankacılık kredilerinin, finansal krizlerin bir göstergesi olduğu temelinden hareket ile reel krediler ile kredi genişlemesini etkilediği varsayılan geleneksel faktörlerin (milli gelir, para arzı, yatırım, faiz oranı) ve gelir eşitsizliğinin durağanlık düzeyini belirlemek amacıyla her ülke için ayrı ayrı kırılmalı birim kök (Carrion-i-Silvestre vd., 2009) yönteminden faydalanılmıştır. Daha sonra söz konusu hipotezlerin geçerliliğini sınamak amacıyla değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirleyebilmek için bootstrap nedensellik yaklaşımından (Hacker ve Hatemi-J, 2006) faydalanılmıştır. Bu çalışmanın literatüre getirdiği yenilik ise kredi genişlemesinin mutlak olarak finansal krizlerin bir göstergesi olduğu görüşüne getirdiği eleştiriden kaynaklanmaktadır. Nitekim, Mendoza ve Terrones (2008), her finansal kriz öncesi aşırı kredi genişlemesinin gerçekleştiğini fakat pek azında da olsa her aşırı kredi genişlemesinin finansal kriz ile sonuçlanmadığını ifade etmiştir. Bu görüşe dayalı olarak çalışmada Model II için incelenmesi hedeflenen temel argüman, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisini, zamanla değişen nedensellik yöntemleri ile incelemek ve eşitsizlik ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin, finansal krizlerin yaşandığı dönemlerdeki geçerliliğini test etmektir. Bu doğrultuda, gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin zamana göre değişimi, Balcilar vd. (2010) tarafından geliştirilen "Rolling Window Causality⁵" yaklaşımı ile incelenecektir. Modelde gelişmiş 10 ülke veri setinden faydalanma nedenlerinden biri de bu ülkeler için ulaşılabilen gözlem aralığının büyük olması ve özellikle birçok ülke için 1929 büyük buhran döneminin göz ardı etmemesidir.

⁵ Rolling window causality yaklaşımı, çalışma boyunca zamanla değişen nedensellik testi olarak adlandırılacaktır.

2.2.2.1. Kırılmalı birim kök testi

Perron (1989), Zivot ve Andrews (1992), Lumsdaine ve Papell (1997) ile Lee ve Strazicich (2003) birim kök testleri en fazla bir veya iki kırılmayı göz önünde bulundururken, Carrion-i-Silvestre vd. (2009) tarafından geliştirilen birim kök testi en fazla beş kırılmaya kadar izin vermesi nedeniyle daha fazla tercih edilen bir birim kök testidir. Ayrıca bu testte yapısal kırılma tarihlerinin içsel olarak belirlenmesi ve küçük örneklerde de tutarlı sonuçlar vermesi testin diğer önemli avantajlarıdır (Carrion-i-Silvestre vd. 2009). Bai ve Perron algoritmasına dayalı olan ve quasi-GLS yönteminden faydalanılan testte yapısal kırılmalar altında birim kök süreci beş farklı istatistik ile sınanmaktadır;

$$P_T(\lambda^0) = \frac{[s(\bar{a}, \lambda^0) - \bar{a}s(1, \lambda^0)]}{s^2(\lambda^0)} \quad (2.14)$$

$$MP_T(\lambda^0) = \frac{[c^{-2}T^{-2} \sum_{t=1}^T \tilde{y}_{t-1}^2 + (1-c)T^{-1} \tilde{y}_T^2]}{s(\lambda^0)^2} \quad (2.15)$$

$$MZ_\alpha(\lambda^0) = (T^{-1} \tilde{y}_T^2 - s(\lambda^0)^2)(2T^{-2} \sum_{t=1}^T \tilde{y}_{t-1}^2)^{-1} \quad (2.16)$$

$$MSB(\lambda^0) = (s(\lambda^0)^{-2} T^{-2} \sum_{t=1}^T \tilde{y}_{t-1}^2)^{1/2} \quad (2.17)$$

$$MZ_t(\lambda^0) = (T^{-1} \tilde{y}_T^2 - s(\lambda^0)^2)(4s(\lambda^0)^2 T^{-2} \sum_{t=1}^T \tilde{y}_{t-1}^2)^{1/2} \quad (2.18)$$

bu istatistiklerden P_T istatistiği Gaussian point optimal istatistiğine dayalı, MP_T istatistiği ise Ng ve Perron (2003) testine dayalı düzenlenmiş point optimal istatistiğidir. Diğer üç istatistik GLS yöntemi ile hesaplanmaktadır. Asimptotik kritik değerlerin bootstrap yöntemi ile hesaplandığı testin sıfır hipotezi, yapısal kırılmalar altında serinin birim kök içerdiği yönünde iken; alternatif hipotez, yapısal kırılmalar altında birim kök olmadığı yönündedir.

2.2.2.2. Parametre istikrar testleri

Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelerken genellikle parametre tahmincilerinden faydalandığı görülmektedir. Buna karşın, parametre tahmincisi ile elde edilen katsayıların yorumlanabilmesi için bu katsayının tüm gözlemi yansıtabilmesi, istikrarlı olması ve serideki kırılmalara rağmen tutarlı sonuçlar vermesi gerekmektedir. Bu çalışmada eşbütünleşik VAR modellerinin uzun dönemli parametrelerinin istikrarlılığını sınamak amacıyla her denklem için Hansen (1992) tarafından önerilen L_C testinden faydalanılmıştır. L_C testinin boş hipotezi, parametrelerin sabitliğini gösterirken alternatif hipotezi parametrelerin rassal yürüyüş sürecini takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca L_C testi serilerin aynı düzeyden

bütünleşik $I(1)$ olması durumunda serilerin eşbütünleşme ilişkisinin geçerliliğini sınamaya da yardımcı olmaktadır. Andrews (1993) ; Andrews ve Ploberger (1994) tarafından önerilen Sup-LR, Mean-LR ve Exp-LR testleri ise L_C testinden farklı olarak kısa dönem parametrelerin istikrarlılığını ölçmektedir. Bu testlerin boş hipotezleri parametre istikrarını göstermesine rağmen alternatif hipotezleri farklılaşmaktadır. Sup-LR testinin alternatif hipotezi modelde hızlı rejim geçişlerinin meydana geldiğini ifade ederken, Mean-LR testinin alternatif hipotezi gözlemlenen örneklem boyunca kademeli istikrarın olduğunu ve parametrenin tüm dönemi yansıtamayacağını göstermektedir. Exp-LR testinin alternatif hipotezi ise parametrelerin Martingale sürecini takip ettiğini ifade etmektedir. Sup-LR, Mean-LR ve Exp-LR testleri standart olmayan asimptotik dağılım gösterdiğinden dolayı testlerin kritik değerleri ve olasılık değerleri parametrik bootstrap dağılım kullanılarak, 2000 replikasyon yapılarak Monte Carlo simülasyonu aracılığıyla tarafımızca hesaplanmıştır. Ayrıca Sup-LR, Mean-LR ve Exp-LR testleri trimaj gerektirdiğinden dolayı Balcılar vd. (2010) takiben %15 trimaj oranı kullanılmıştır.

2.2.2.3. Bootstrap nedensellik yaklaşımı

Bootstrap nedensellik yaklaşımı, Toda ve Yamamoto (1995) tarafından geliştirilen ve seriler arasındaki nedensellik ilişkisinin, serilerin farklı düzeylerden durağan olmaları durumunda da incelenmesine izin veren nedensellik testinin Hacker ve Hatemi-J (2006) tarafından düzenlenmiş versiyonudur. Hacker ve Hatemi-J (2006), TY nedensellik testinin kritik değerlerini Efron (1979) bootstrap prosedürü ile elde etmişlerdir. Testin ilk adımında öncelikle şu şekilde bir vektör otoregresif süreç ele alınmaktadır;

$$y_t = \varphi_0 + \varphi_1 y_{t-1} + \dots + \varphi_p y_{t-p} + \varepsilon_t, \quad t = 1, 2, \dots, T \quad (2.18)$$

denkleme p gecikme uzunluğunu, $\varepsilon_t = (\varepsilon_{1t}, \varepsilon_{2t})'$ ise Σ kovaryans matrisi ile sıfır ortalamaya sahip beyaz gürültü sürecini ifade etmektedir. y_t değişkeni, çalışma ile uyumlu olacak şekilde CRE (y_{1t}) ve INE (y_{2t}) vektörlerine ayrılırsa;

$$\begin{bmatrix} y_{1t} \\ y_{2t} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \varphi_{10} \\ \varphi_{20} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varphi_{11}(L) & \varphi_{12}(L) \\ \varphi_{21}(L) & \varphi_{22}(L) \end{bmatrix} \begin{bmatrix} y_{1t} \\ y_{2t} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1t} \\ \varepsilon_{2t} \end{bmatrix} \quad (2.19)$$

elde edilen denklemde bulunan $\varphi_{ij}(L) = \sum_{k=1}^p \varphi_{ij,k} L^k$, $i, j = 1, 2$ ve L gecikme operatörünü ifade etmektedir. Bu denklemde “gelir eşitsizliği, kredi genişlemesinin Granger nedeni değildir” şeklindeki sıfır hipotezi, $\varphi_{12,i} = 0$, $i = 1, 2, \dots, p$ sıfır kısıtı uygulaması ile incelenirken; “kredi genişlemesi, gelir eşitsizliğinin Granger nedeni

değildir” şeklindeki sıfır hipotezi ise $\varphi_{21,i} = 0, i = 1,2, \dots, p$ kısıt uygulaması ile incelenmektedir.

2.2.2.4. Zamanla değişen nedensellik yaklaşımı

Araştırmacılar, ekonometrik analizlerde modeldeki yapısal kırılmaları belirleyebilmek ve göz önünde bulundurmamak amacıyla örnekleme alt örneklemelere ayırmak, kukla değişkenler kullanmak vs. yöntemlere başvurmuşlardır. Bu çalışmada gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin yıllara göre değişimini gözlemleyebilmek amacıyla Balcılar vd. (2010) tarafından geliştirilen "rolling window causality" (zamanla değişen nedensellik) yönteminden faydalanılmıştır. Balcılar vd. (2010), Hacker ve Hatemi-J (2006) tarafından geliştirilen bootstrap Toda-Yamamoto nedensellik yönteminden faydalanarak alt örneklemelerde nedensellik ilişkisinin bootstrap dağılım sürecini kayan pencereler yaklaşımına uyarlamışlardır. Örneklem, $t = \tau - 1 + l, \tau - 1, \dots, \tau, \tau = l, l + 1, \dots, T$, şeklinde alt örneklemelere ayrılmış ve l kayan pencere (rolling window) olarak kullanılmıştır. Çalışmamıza uygun şekilde açıklanacak olursa, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisindeki muhtemel değişimler, her T-1 alt gözlemi için hesaplanan LR-istatistiğinden elde edilen olasılık değeri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, eşbütünleşik VAR modellerine dayalı parametre tahmincilerinin istikrarlı olmaması durumunda gelir eşitsizliğinin, kredi genişlemesi üzerindeki etkilerini belirleyen parametreler de $B^{-1} \sum_{k=1}^P \hat{\varphi}_{21,k}^*$ denklemi ile hesaplanmış ve bu denklemdeki $\hat{\varphi}_{21,k}^*$ değişkeni (2.19) no'lu denklemin bootstrap VAR (vektör otoregresif) modeli tahmini ile elde edilmiştir. Denklemdeki "B" ifadesi ise bootstrap replikasyon sayısını göstermektedir. Benzer şekilde, kredi genişlemesinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ifade eden parametreler de $B^{-1} \sum_{k=1}^P \hat{\varphi}_{12,k}^*$ denklemi ile hesaplanmakta ve denklemde bulunan $\hat{\varphi}_{12,k}^*$ değişkeni, (2.19) no'lu denklemin bootstrap VAR modeli tahmini elde edilmekte ve "B" ifadesi bootstrap yineleme sayısını ifade etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Model I kapsamında küresel ölçekte bir değerlendirme yapabilmek amacıyla 70 ülke için ekonomik küreselleşmenin, ekonomik büyümenin, beşeri sermaye düzeyinin ve kamunun sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri incelenmiş, geliri yeniden dağıtan faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Model II kapsamında gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünün, Rajan, Acemoglu ve Stiglitz hipotezleri bağlamında incelenmesi amacıyla 10 gelişmiş ülke ekonomisi için gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin geçerliliği ve ilişkilerin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. MODEL I İÇİN AMPİRİK BULGULAR

3.1.1. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenite

Ekonomik küreselleşmenin, ekonomik büyümenin, beşeri sermayenin ve kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkilerini incelemekten önce ele alınan 70 ülke için, bir ülkede meydana gelen ekonomik ve politik şokların diğer ülkeler üzerindeki etkilerini göz ardı etmemek amacıyla yatay kesitler arasındaki bağımlılığın geçerliliği incelenmiştir. Ayrıca ülkelerin kendilerine özgü spesifik özelliklerini de göz ardı etmemek amacıyla heterojenite testleri yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3.1’de görülmektedir.

Tablo 3.1’de ulaşılan bulgular incelendiğinde, dört farklı bağımlılık testi için de “yatay kesitler arasında bağımlılık yoktur” şeklindeki boş hipotezin reddedildiği ve ülkelerin birbirlerinin ekonomik ve politik şoklarından etkilendikleri görülmektedir. Bu durum ekonomilerin küreselleşmesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle 2007 yılında ABD’de başlayan finansal krizin küresel

bir boyuta dönüşmüş olması da bir ülkede yaşanan şokun kısa bir sürede diğer ekonomileri etkilediğini ve ekonomilerin birbirine ne kadar entegre olduklarını göstermektedir. Tablo 3.1’de ulaşılan homojenite testleri sonuçları da ülkelerin homojenitesini varsayan boş hipotezin reddedildiğini ve ülkelerin kendilerine özgü şoklara da sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3.1. Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenite Testi Sonuçları

	<i>lnGINI</i>	<i>lnGDP</i>	<i>lnECO</i>	<i>lnHC</i>	<i>lnGOV</i>
<i>Yatay Kesit Bağımlılık Testi</i>					
LM	4536.676*	4809.240*	3781.889*	4293.674*	4062.834*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]
CD_{LM}	30.528*	34.450*	19.668*	36.097*	23.710*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]
CD	4.410*	9.958*	11.435*	13.394*	20.571*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]
LM_{adj}	37.931*	47.863*	22.627*	36.689*	29.077*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]
<i>Homojenite Testi</i>					
$\tilde{\Delta}$	52.135*	50.049*	41.068*	50.712*	27.419*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]
$\tilde{\Delta}_{adj}$	55.734*	53.505*	43.903*	54.213*	29.313*
	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]	[0.000]

Not: *, %1 düzeyinde istatistikî anlamlılığı ifade etmektedir. Parantez içerisindeki değerler olasılık değerleridir.

3.1.2. AMG parametre tahmincisi sonuçları

Ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi ve her ülke için ülke-spesifik heterojenite varsayımının geçerli olması durumunda ikinci nesil panel veri yöntemleri olarak bilinen, hem yatay kesit bağımlılığına hem de heterojeniteye izin veren AMG (Augmented Mean Group) tahmincisinden faydalanılmış ve sonuçlar Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2’de verilen sonuçlar incelendiğinde ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme, beşeri sermaye ve kamu sektör büyüklüğünün ülkelerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin farklılaştığı görülmektedir. Bu nedenle ulaşılan bulgular, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine özet tablolar halinde sunulacaktır. Ülkeler bir bütün halinde varsayılp panel sonuçları incelendiğinde ise reel milli gelirdeki artışın katsayısının pozitif olduğu dolayısıyla milli gelirdeki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı, ekonomik büyümenin toplumun tüm gelir düzeyindeki kesimlerine orantılı olarak yansımadağı, yüksek gelirli kesimin zenginleşmeden daha fazla yararlandığı ve kapsayıcı büyümenin sağlanamadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.2. AMG Parametre Tahmincisi Sonuçları

Ülke	<i>lnGDP</i>		<i>lnECO</i>		<i>lnHC</i>		<i>lnGOV</i>	
	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.
Arjantin	-0.154 ^a	-3.47	0.282 ^a	3.02	0.018	0.02	0.035 ^c	1.93
Ermenistan	-0.131 ^a	-3.87	0.327	1.31	-1.778	-0.89	-0.089	-1.04
Avustralya	0.469 ^a	2.62	0.073	0.17	0.220	0.21	-0.112	-0.27
Belçika	0.169	0.93	0.846 ^b	2.42	-2.063 ^c	-1.83	-0.087	-0.28
Bolivya	-0.368	-3.64	0.397	3.34	-0.616	-1.48	0.082	0.71
Brezilya	-0.049 ^b	-2.11	0.041	0.81	-0.369 ^a	-8.30	0.093 ^b	2.29
Bulgaristan	0.475 ^a	3.30	0.048	0.22	-3.066 ^c	-1.81	-0.287 ^a	-4.05
Kanada	0.170	0.83	0.563 ^a	3.84	0.925	1.18	0.047	0.28
Şili	0.009	0.21	0.137 ^c	1.94	-1.331 ^a	-3.11	0.203 ^a	4.13
Çin	0.248	1.58	-0.455 ^c	-1.93	0.543	0.41	0.436	1.11
Kolombiya	-0.091 ^a	-2.70	-0.052	-0.72	-0.408 ^b	-2.00	-0.024	-0.91
Kosta Rika	-0.129 ^a	-2.82	0.197 ^a	4.49	0.967 ^a	5.05	0.168 ^a	3.97
G.Kıbrıs	-0.119	-1.28	0.122 ^c	1.83	0.609 ^a	4.18	0.044	0.64
Ekvador	-0.171 ^a	-3.89	0.106 ^b	2.50	-0.333	-1.37	-0.057	-1.57
El Salvador	-0.236 ^a	-3.56	-0.032	-0.41	-0.206	-0.21	0.342 ^a	2.71
Estonya	-0.378 ^a	-6.03	-0.914 ^a	-2.67	0.840 ^a	3.99	-0.210 ^c	-1.90
Finlandiya	0.362 ^a	3.07	0.260	1.39	0.076	0.09	-0.053	-0.25
Fransa	-0.024 ^c	-1.83	-0.313	-1.57	0.061	1.37	0.498	1.52
Yunanistan	-0.201 ^b	-2.28	-0.062	-0.34	-0.476 ^c	-1.65	0.110	0.78
Macaristan	-0.272	-1.22	-0.568 ^a	-3.20	0.540	0.71	-0.082	-0.62
İzlanda	0.551 ^a	3.63	0.648 ^c	1.73	-0.313	-0.75	0.423 ^c	1.71
Hindistan	0.230 ^a	4.46	0.123	1.55	-0.130 ^a	-3.16	-0.015	-0.16
İran	0.101 ^a	3.20	0.056 ^a	2.74	-0.947 ^a	-7.89	-0.047	-1.13
İrlanda	-0.061	-1.38	-0.054	-0.18	-1.401 ^a	-3.94	-0.024	-0.39
İsrail	-0.196 ^a	-3.29	0.193 ^a	4.74	0.755 ^a	4.65	-0.188 ^c	-1.82
İtalya	-0.569 ^a	-2.74	0.214	1.07	0.455	0.69	-0.269	-1.49
Japonya	-0.405	-1.56	0.234 ^b	2.53	0.066	1.56	0.216	1.29
Kazakistan	-0.157 ^a	-9.63	0.116	0.60	-0.418	-0.80	-0.044	-0.51
G.Kore	-0.101	-0.70	0.077	0.66	0.142	0.23	0.062	0.50
Kırgızistan	0.841 ^a	4.07	-0.028	-0.07	-0.979 ^a	-4.61	0.231	0.50
Letonya	-0.044	-0.90	-0.373 ^a	-3.36	0.125	0.16	0.011	0.10
Litvanya	-0.145 ^b	-2.00	-0.265 ^a	-2.69	1.053	1.39	-0.143	-1.61
Luksemburg	0.230 ^c	1.87	0.201	0.51	-0.504	-0.95	0.222	1.32
Malezya	-0.228	-1.12	-0.580	-1.07	1.376	1.06	-0.251 ^c	-1.83
Meksika	0.021	0.20	-0.085	-1.10	-1.119 ^a	-2.60	-0.021	-0.45
Moldova	0.036	0.59	0.082	0.96	-2.280 ^a	-5.27	-0.004	-0.15
Hollanda	0.140	0.52	-0.694	-0.99	-0.734	-0.31	0.139	0.42
Y. Zelanda	0.086	1.16	0.144	0.93	-0.494	-0.67	-0.159 ^c	-1.86
Nijerya	-0.051 ^a	-3.12	0.107 ^c	1.81	0.117	0.56	0.061 ^a	4.50
Norveç	0.040	0.22	-0.244	-1.08	-0.414	-0.30	-0.049	-0.26
Pakistan	0.637 ^a	7.69	-0.151	-1.10	-0.251	-0.86	-0.080	-1.10
Panama	-0.079	-1.31	-0.002	-0.01	-0.172	-0.20	0.086 ^b	1.97
Paraguay	0.175	1.56	0.004	0.03	-0.708 ^b	-2.57	0.059	1.17
Peru	-0.153 ^a	-3.32	0.007	0.05	-0.480 ^a	-3.13	0.229 ^a	3.13
Filipinler	-0.158 ^a	-2.85	0.067	0.90	0.275	0.86	0.235 ^a	6.24
Polonya	0.360	1.11	0.172	0.88	-0.736	-1.36	0.165	0.47
Portekiz	-0.326 ^a	-2.99	0.818 ^a	7.44	-0.455	-1.44	-0.086	-0.93
Romanya	0.395 ^a	8.98	0.099 ^b	1.73	-0.278 ^a	-7.91	0.043	1.33
Rusya	0.028	1.47	0.129	1.29	-0.420 ^a	-5.27	-0.039	-0.59
Singapur	0.049	1.04	0.270	0.41	-0.084	-0.77	-0.063 ^c	-1.80
Slovenya	-0.037	-0.13	-0.024	-0.15	0.969 ^b	2.32	-0.148	-0.53
G.Afrika	0.322	1.14	0.003	0.04	-0.604	-1.14	0.188	0.71
İspanya	-0.662 ^a	-6.94	0.390 ^c	1.95	0.149 ^b	2.27	0.326 ^a	2.70
İsveç	0.237	1.19	0.055	0.11	-0.303	-0.26	-0.041	-0.09

Not: a, b ve c sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 3.2. (devamı)

Ülke	<i>lnGDP</i>		<i>lnECO</i>		<i>lnHC</i>		<i>lnGOV</i>	
	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.	Katsayı	<i>t</i> -ist.
İsviçre	-0.581 ^c	-1.81	-0.377	-1.32	0.318 ^b	2.14	-0.878 ^b	-2.17
Tanzanya	0.018	0.15	0.210	1.50	-0.674	-0.63	0.016	0.32
Tayland	-0.104	-1.35	-0.098	-0.72	0.461	1.07	0.389 ^a	4.36
Türkiye	-0.039 ^a	-3.22	0.161	1.27	-0.816 ^a	-3.90	-0.013	-0.18
İngiltere	-0.035	-0.57	0.021	0.19	0.001	0.01	-0.131 ^b	-2.24
ABD	-0.047	-0.90	0.107 ^c	1.77	0.122	0.43	-0.040	-0.98
Uruguay	-0.164 ^a	-8.06	0.302 ^a	4.57	0.442 ^c	1.92	-0.002	-0.03
Venezuela	-0.075 ^a	-3.48	0.135 ^a	3.75	-0.470 ^a	-3.96	-0.005	-0.41
Zimbabve	-0.139 ^a	-4.97	-0.558 ^a	-5.35	-0.738 ^a	-7.97	0.059 ^a	5.15
Madagaskar	0.031	1.07	0.270 ^a	3.80	-0.335	-0.56	0.063	1.05
Malavi	0.093	0.85	-0.242	-1.57	0.487	1.10	0.226 ^a	5.16
Mali	-0.276 ^a	-2.62	-0.043	-1.18	-0.720 ^a	-5.96	0.075 ^b	2.47
Ruanda	0.116 ^c	1.65	0.228 ^a	3.77	-1.057 ^b	-2.57	-0.036	-0.68
Senegal	0.227	0.97	0.112	1.36	-0.171	-0.33	0.114	0.94
Sierra L.	0.001	0.01	0.018	0.49	-2.705 ^a	-9.88	0.071 ^b	2.38
Uganda	0.179	1.11	0.268 ^a	3.65	-0.228	-0.48	0.033	0.57
PANEL	0.013 ^a	2.74	0.069 ^c	1.93	-0.366 ^c	-1.71	0.018	0.76

Not: a, b ve c sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir.

Ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelendiğinde, ekonomik küreselleşme değişkeni katsayısının pozitif işaretli olduğu, dolayısıyla ekonomik küreselleşmenin artışıyla birlikte gelir dağılımının bozulduğu görülmektedir. Ülkelerin dış ticarete açılmasıyla birlikte gelir dağılımının ülkedeki bol faktör lehine, kıt faktör aleyhine değişeceği yönündeki Stolper-Samuelson teoreminin geçerli olmadığı sonucu da elde edilmektedir. Beşeri sermayenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelendiğinde beşeri sermaye düzeyindeki artışın Gini katsayısını azalttığı dolayısıyla gelir dağılımını düzeltici yönde etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kamunun ekonomideki rolünün gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelendiğinde ise kamu sektör büyüklüğü değişkeni katsayısının pozitif fakat istatistiki olarak anlamsız olduğu görülmüştür.

3.1.2.1. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Ekonomik büyüme

AMG parametre tahmincisi sonucunda ulaşılan bulgular, her değişken için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ayrıca sonuçlar, istatistiki olarak anlamlı parametrelerin yönünü ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrımını da görebilmek amacıyla özet tablolar ile sunulmuştur. Tablo 3.3'de ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi her ülke için ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrılarak verilmiştir.

Tablo 3.3. Ekonomik Büyümenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

G.Ü	Etki	Y.G.G.O.U	Etki	D.G.G.O.U	Etki	D.G.U	Etki
Avustralya	x	Arjantin	✓	Ermenistan	✓	Ruanda	x
Estonya	✓	Brezilya	✓	El Salvador	✓	Mali	✓
Finlandiya	x	Bulgaristan	x	Filipinler	✓	Zimbabve	✓
Fransa	✓	Ekvador	✓	Hindistan	x		
İsrail	✓	İran	x	Kırgızistan	x		
İspanya	✓	Kazakistan	✓	Nijerya	✓		
İsviçre	✓	Kolombiya	✓	Pakistan	x		
İtalya	✓	Kosta Rika	✓				
İzlanda	x	Peru	✓				
Litvanya	✓	Romanya	x				
Lüksemburg	x	Türkiye	✓				
Portekiz	✓	Venezuela	✓				
Uruguay	✓						
Yunanistan	✓						

Not: G.U: Gelişmiş Ülkeler, Y.G.G.O.U: Yüksek Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.G.O.U: Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.U: Düşük Gelirli Ülkeler. X: Gelir dağılımını bozucu etkiyi, ✓: Gelir dağılımını düzeltici etkiyi ifade etmektedir.

Tablo 3.3'de verilen sonuçlar incelendiğinde, ekonomik büyümenin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediği gelişmiş ülkelerin Estonya, Fransa, İsrail, İspanya, İsviçre, İtalya, Litvanya, Portekiz, Uruguay ve Yunanistan olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkeler için milli gelirdeki artışın oransal olarak toplumun düşük gelirli kesimlerinin gelirene daha fazla katkıda bulunduğu ve kapsayıcı büyümenin sağlandığı söylenebilmektedir. Buna karşın Avustralya, Finlandiya, İzlanda ve Lüksemburg gibi ülkelerde ekonomik zenginleşme ile birlikte gelir dağılımında adaletin bozulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.3'de sunulan bulgulardan ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri, yüksek gelirli gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde; kapsayıcı büyüme hedefinin Arjantin, Brezilya, Ekvador, Kazakistan, Kolombiya, Kosta Rika, Peru, Türkiye ve Venezuela için gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşın Bulgaristan, İran ve Romanya için ekonomik zenginleşme sonucunda yüksek gelirli kesimin gelir düzeyi ile düşük gelirli kesimin gelir düzeyi arasındaki farkın giderek arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler için Tablo 3.3 incelendiğinde, ekonomik büyümenin gelir dağılımında adaleti olumlu yönde etkilediği ülkelerin Ermenistan, El Salvador, Filipinler ve Nijerya olduğu; gelir dağılımının ekonomik büyümeden olumsuz yönde etkilendiği ülkelerin ise Hindistan, Kırgızistan ve Pakistan olduğu görülmektedir. Son olarak ekonomik büyümenin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediği düşük gelirli (az gelişmiş) ülkelerin Mali ve Zimbabve olduğu; olumsuz yönde etkilediği ülkenin ise Ruanda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre incelendiğinde, ekonomik büyümenin kapsayıcı büyüme hedefine ulaşımdaki başarısının ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olmadığı görülmektedir. Örneğin kişi başı milli geliri yüksek düzeylerde olan Finlandiya için kapsayıcı büyüme hedefi sağlanamazken, kişi başına düşen milli geliri ve ekonomik büyüme hızı nispeten çok daha düşük düzeylerde olan Mali ve Zimbabve gibi ülkelerde ekonomik büyüme ile birlikte düşük gelirin artan milli gelirden daha fazla oranda fayda sağladığı görülmektedir.

3.1.2.2. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Ekonomik küreselleşme

Ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik olarak elde edilen bulgular, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve etkinin yönüne göre ayrıştırılarak Tablo 3.4'de özetlenmiştir. Tablo 3.4'de elde edilen bulgular gelişmiş ülkeler için incelendiğinde, ekonomik küreselleşme ile birlikte gelir dağılımında adaletin bozulduğu ülkelerin ABD, Belçika, G.Kıbrıs, İspanya, İsrail, İzlanda, Japonya, Kanada, Portekiz, Şili ve Uruguay olduğu; ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediği gelişmiş ülkelerin ise Estonya, Letonya, Litvanya ve Macaristan olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Ekonomik Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

G.Ü	Etki	Y.G.G.O.U	Etki	D.G.G.O.U	Etki	D.G.U	Etki
ABD	x	Arjantin	x	Nijerya	x	Madagaskar	x
Belçika	x	Çin	✓			Ruanda	x
Estonya	✓	Ekvador	x			Uganda	x
G.Kıbrıs	x	İran	x			Zimbabve	✓
İspanya	x	Kosta Rika	x				
İsrail	x	Romanya	x				
İzlanda	x	Venezuela	x				
Japonya	x						
Kanada	x						
Letonya	✓						
Litvanya	✓						
Macaristan	✓						
Portekiz	x						
Şili	x						
Uruguay	x						

Not: G.U: Gelişmiş Ülkeler, Y.G.G.O.U: Yüksek Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.G.O.U: Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.U: Düşük Gelirli Ülkeler. X: Gelir dağılımını bozucu etkiyi, ✓: Gelir dağılımını düzeltici etkiyi ifade etmektedir.

Tablo 3.4'de özetlenen bulgular, yüksek gelirli gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde gelir dağılımı adaletinin ekonomik küreselleşmeden olumlu yönde etkilendiği tek ülkenin Çin olduğu, ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliğini

arttırdığı ülkelerin ise Arjantin, Ekvador, İran, Kosta Rika, Romanya ve Venezuela olduğu görülmektedir.

Ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler ve düşük gelirli (az gelişmiş) ülkeler için incelendiğinde küreselleşmenin gelir dağılımında adaleti bozucu yönde etkide bulunduğu ülkelerin Nijerya, Madagaskar, Ruanda ve Uganda olduğu; ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etkide bulunduğu ülkenin ise Zimbabve olduğu görülmektedir.

Ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna karşın, ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığı ülkelerin genellikle küreselleşme sürecine kronolojik olarak çok erken başlayan ülkeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 1990'lı yılların başında merkezi planlı ekonomik sistemden piyasa ekonomisine geçiş yapan ve ekonomik küreselleşme sürecine geç başlayan Letonya, Litvanya ve Macaristan gibi dönüşüm ekonomilerinde ise küreselleşmenin gelir dağılımı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik ile birlikte küreselleşme sürecini hızlandıran Çin için de gelir dağılımının, bu liberalizasyon politikasından olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Bu bulgular, ticari ve finansal entegrasyonun optimum bir düzeye kadar ülkelerdeki gelir eşitsizliğini azalttığını, optimum düzeyin üzerinde bir entegrasyonun bir başka deyişle sınırsız ticari serbestleşmenin ülkedeki belirli kesimlerin lehine olacağı yorumuna işaret etmektedir. Özellikle ABD, Japonya ve Kanada gibi sanayileşmiş ülkelerde, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkilerini, doğrudan yabancı yatırımlar ve azalan sanayileşme (deindustrialization) ile açıklamak mümkündür. Söz konusu sanayileşmiş ülkelerin, yatırımlarını büyük ölçüde emeğin ve hammaddenin daha ucuz olduğu gelişmekte olan ülkelere aktarması sonucunda, yatırımın kaynağını oluşturan ülkedeki sanayileşme düzeyi azalmakta ve sanayi sektöründeki yüksek gelirli işgücü, ücretlerin daha düşük seviyede olduğu hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Dolayısıyla, yatırımlarını dış ülkelere aktaran bu ülkelerde gelir eşitsizliği küreselleşme aracılığıyla artabilmektedir.

3.1.2.3. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Beşeri sermaye

Beşeri sermayenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve etkinin yönüne göre ayrıştırılarak Tablo 3.5'de özetlenmiştir. Tablo 3.5'deki sonuçlar, gelişmiş ülkeler için incelendiğinde, beşeri sermayedeki artışın gelir dağılımı adaletini düzeltici yönde etkide bulunduğu ülkelerin Belçika, İrlanda ve Şili olduğu, buna karşın beşeri sermaye artışı ile birlikte gelir eşitsizliğinin arttığı ülkelerin Estonya, G.Kıbrıs, İsrail, İsviçre, İspanya, Slovenya ve Uruguay olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5'de özetlenen bulgular yüksek gelirli gelişmekte olan ülkeler için değerlendirildiğinde, beşeri sermayedeki artışın gelir dağılımı adaletini olumlu yönde etkilediği ülkelerin Brezilya, Bulgaristan, İran, Kolombiya, Meksika, Paraguay, Peru, Romanya, Rusya, Türkiye ve Venezuela; olumsuz yönde etkilediği tek ülkenin ise Kosta Rika olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Beşeri Sermayenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

G.Ü	Etki	Y.G.G.O.U	Etki	D.G.G.O.U	Etki	D.G.U	Etki
Belçika	✓	Brezilya	✓	Hindistan	✓	Mali	✓
Estonya	x	Bulgaristan	✓	Kırgızistan	✓	Ruanda	✓
G.Kıbrıs	x	İran	✓	Moldova	✓	Sierra Leone	✓
İrlanda	✓	Kosta Rika	x			Zimbabve	✓
İspanya	x	Kolombiya	✓				
İsrail	x	Meksika	✓				
İsviçre	x	Paraguay	✓				
Slovenya	x	Peru	✓				
Şili	✓	Romanya	✓				
Uruguay	x	Rusya	✓				
		Türkiye	✓				
		Venezuela	✓				

Not: G.U: Gelişmiş Ülkeler, Y.G.G.O.U: Yüksek Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.G.O.U: Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.U: Düşük Gelirli Ülkeler. X: Gelir dağılımını bozucu etkiyi, ✓: Gelir dağılımını düzeltici etkiyi ifade etmektedir.

Eğitim düzeyindeki ve beşeri sermayedeki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkileri düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde, beşeri sermayedeki artışın gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etkide bulunduğu ülkelerin Hindistan, Kırgızistan ve Moldova olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar düşük gelirli ülkeler için incelendiğinde de benzer şekilde Mali, Ruanda, Sierra Leone ve Zimbabve için gelir dağılımının beşeri sermaye düzeyindeki artıştan olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Beşeri sermaye düzeyindeki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin, ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle bağlantısı incelendiğinde; beşeri sermayenin özellikle

gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğunu buna karşın gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını düzeltici yönde etki oluşturduğunu görmek mümkündür. Bu sonuç, kompozisyon etkisi ve ücret sıkıştırma etkisi ile açıklanan beşeri sermaye ve gelir dağılımı literatürü ile çelişmektedir. Çünkü bu etkilere göre, ülkelerin belirli bir dönüm noktasına kadar beşeri sermaye artışları ile nitelikli işgücünün elde ettiği yüksek ücretlerin gelir eşitsizliğine yol açacağı, belirli bir düzeyden sonra nitelikli işgücü arzındaki artışlar sonucunda niteliğe ve beceriye ödenen ücret primlerinin azalarak gelir eşitsizliğinin azalacağı belirtilmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular ile gelişmiş ülkelerdeki beşeri sermaye artışı sonucunda ortaya çıkan nitelikli işgücünün elde ettiği nispi ücretlerin, gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka deyişle, gelişmiş ülkelerde eğitim ve beceriye bağlı faaliyetlerden elde edilen ücret farklılığı, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere göre daha fazladır.

3.1.2.4. Geliri yeniden dağıtan faktörler: Kamu sektör büyüklüğü

Kamunun ekonomik aktivitelerdeki rolünün artışıyla birlikte gelir dağılımı adaletinin hangi yönde değiştiğini belirlemek amacıyla kamu harcamalarının milli gelir içerisindeki payının Gini katsayısı üzerindeki etkisi incelenmiş ve elde edilen bulgular ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrıştırılarak Tablo 3.6'da özetlenmiştir. Elde edilen bulgular, gelişmiş ülkeler için incelendiğinde Estonya, İsrail, İsviçre, İngiltere ve Yeni Zelanda için kamu sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliğini azalttığı buna karşın İspanya ve İzlanda için kamu harcamalarının milli gelirdeki payı arttıkça gelir dağılımı adaletinin bozulduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.6'daki bulgular yüksek gelirli gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde, kamu harcamalarındaki artışın gelir dağılımını olumlu yönde etkilediği ülkelerin Bulgaristan, Malezya ve Singapur olduğu; olumsuz yönde etkilediği ülkelerin ise Arjantin, Brezilya, Kosta Rika, Panama, Peru, Şili ve Tayland olduğu görülmektedir.

Bulgular, düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde gelir dağılımı adaletinin kamu harcamalarından olumsuz yönde etkilendiği ülkelerin El Salvador, Filipinler ve Nijerya olduğu görülmektedir. Düşük gelirli ülkeler incelendiğinde ise Malavi, Mali, Sierra Leone ve Zimbabve için kamu harcamalarındaki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı görülmektedir.

Tablo 3.6. Kamu Sektör Büyüklüğünün Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi

G.Ü	Etki	Y.G.G.O.U	Etki	D.G.G.O.U	Etki	D.G.U	Etki
Estonya(70)	✓	Arjantin(36)	x	El Salvador(36)	x	Malavi(31)	x
İngiltere(81)	✓	Brezilya(40)	x	Filipinler(35)	x	Mali(32)	x
İsrail(64)	✓	Bulgaristan(41)	✓	Nijerya(28)	x	Sierra Leone(30)	x
İspanya(58)	x	Kosta Rika(58)	x			Zimbabve(22)	x
İsviçre(86)	✓	Malezya(49)	✓				
İzlanda(78)	x	Panama(38)	x				
Y.Zelanda(90)	✓	Peru(35)	x				
		Singapur(84)	✓				
		Şili(66)	x				
		Tayland(35)	x				

Not: G.U: Gelişmiş Ülkeler, Y.G.G.O.U: Yüksek Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.G.O.U: Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.U: Düşük Gelirli Ülkeler. X: Gelir dağılımını bozucu etkiyi, ✓: Gelir dağılımını düzeltici etkiyi ifade etmektedir. Parantez içerisindeki değerler, ülkelerin 2016 yılı kamu yozlaşma endekslerini ifade etmekte ve daha düşük değerler, daha yozlaşmış bir kamu yapısına işaret etmektedir.

Kamu sektör büyüklüğü ve gelir dağılımı arasındaki ilişki ile ülkelerin gelişmişlik düzeyi arasındaki bağlantı incelendiğinde, kamu sektör büyüklüğünün özellikle düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğunu görmek mümkündür. Buna karşın, bazı gelişmekte olan ülkelerde, kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımdaki eşitleyici etkisinin gelişmiş ülkelere göre daha fazla olduğu ya da bazı gelişmekte olan ülkelerin refah devletini görevinde gelişmiş ülkelere göre daha başarılı olduğu görülmektedir. Gelir dağılımını düzenleyici sosyal transfer ödemelerinin başarıya ulaşabilmesi için öncelikli temel koşulun kurumsallaşmış ve yozlaşma düzeyi düşük bir kamusal sistem olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle Tablo 3.6’da yer alan ülkelerin 2016 yılı kamu yozlaşma endeks değerleri de verilmiştir. Endeks, 1 ile 100 arasında bir değer almakta ve endeks değerinin 1’e yaklaşması daha yozlaşmış bir kamu sektörüne işaret etmektedir. Bulgular bu bakımdan değerlendirildiğinde, kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı adaleti hedefindeki başarısının, ülkelerin milli gelir (gelişmişlik düzeyi) düzeyinden daha çok kamu sektörünün kurumsal kimliğine bağlı olduğu görülmektedir. Daha yozlaşmış kamu sektörüne sahip ülkelerde kamu sektör büyüklüğündeki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı, yozlaşma düzeyi düşük kamu sektörüne sahip olan ülkelerde ise kamu sektör büyüklüğündeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı söylenebilmektedir.

3.1.3. Model I’den elde edilen bulguların özetlenmesi

Gelir dağılımını etkileyen temel faktörler ile birlikte ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin incelendiği Model I kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öncelikle küresel ölçekte gelir

dağılımının iktisadi zenginleşmeden ve ekonomik küreselleşmeden olumsuz yönde etkilendiği sonuçlarına ulaşılmaktadır. Ayrıca, küresel ölçekte gelir eşitsizliğinin azaltılması bakımından en etkin faktörün beşeri sermaye birikimi olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Kamu sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ise pozitif fakat istatistiki olarak anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkisizliğinin, incelenen panel veri setinin heterojen yapısından kaynaklandığını belirtmek mümkündür. Bu nedenle tüm değişkenlerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, her ülke için ayrı ayrı elde edilerek ve ülke gruplarına göre ayrıştırılarak incelendiğinde; ekonomik büyümenin ve ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle bağlantılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin, ülke grubu bazında gelişmişlikten daha çok ülkelerin küreselleşme sürecine başlangıç dönemleri ile ilişkili olduğu görülmüş; uluslararası ekonomik entegrasyon sürecine diğer ülkelere göre daha geç başlayan ülkelerde gelir dağılımının ekonomik küreselleşmeden olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Beşeri sermayenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ise ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ilişkili olduğu, gelişmişlik düzeyindeki artışla birlikte beşeri sermaye birikiminin gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisinin ortadan kalktığı görülmüştür. Son olarak, kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkisinin ülkelerin kamusal yozlaşma düzeyi ile ilişkili olduğu ve nispeten daha yozlaşmış kamu düzenine sahip ülkelerde kamunun piyasadaki etkinliğinin gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. MODEL II İÇİN AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada Model II kapsamında öncelikle gelir eşitsizliği, parasal genişleme, yatırım, milli gelir, faiz oranı ve kredi genişlemesi değişkenlerinin durağanlık süreçleri, serilerde ortaya çıkmış olması muhtemel yapısal kırılmaları göz önünde bulunduran ve Carrion-i-Silvestre vd. (2009) tarafından geliştirilen birim kök testi aracılığıyla incelenmiştir. Daha sonra değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerinin geçerliliği ve nedenselliğin yönü, tüm örneklem baz alınarak Hacker ve Hatemi-J (2006) tarafından geliştirilen bootstrap nedensellik yaklaşımı ile incelenmiştir. Tüm örneklem için nedensellik ilişkileri belirlendikten sonra gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi ilişkisinde tüm örneklem için elde edilecek

parametrelerin istikrarlılığı kısa ve uzun dönem için incelenmiştir. Son olarak gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisi ve değişkenlerin birbiri üzerindeki etkilerini gösteren parametreler alt örneklem için zamanla değişen nedensellik yaklaşımı ile incelenmiştir.

3.2.1. Model II için birim kök testi sonuçları

Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla ele alınan gelir eşitsizliği, milli gelir, parasal genişleme, yatırım, faiz oranı ve kredi genişlemesi değişkenlerinin durağanlık süreçlerinin yapısal kırılmalar altında incelenmesi önem arz etmektedir. Yapısal kırılmaları göz ardı eden bir birim kök testinden faydalanılması, seride geçici olarak ortaya çıkmış bir şok nedeniyle serinin durağan bir görünümde olmamasına yol açabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada faydalanılan Carrion-i-Silvestre vd. (2009) birim kök testi sonuçları Tablo 3.7'de ve Tablo 3.8'de aktarılmış ve kredi genişlemesinin bağımlı değişken olması nedeniyle kredi büyüklüğünü ifade eden değişken için kırılmaların yaşandığı dönemler irdelenmiştir.

Elde edilen sonuçlar serilerin düzey değerleri için incelendiğinde, tüm ülkeler için boş hipotezin kabul edildiği ve serilerin birim kök içerdiği görülmektedir. Tüm ülkeler için, serilerin tamamının fark değerlerinde durağan hale geldikleri gözlemlenmiştir. Yapısal kırılmalar her ülke için ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise Avustralya'da kredi genişlemesi değişkeni için önemli kırılma tarihlerinin 1930, 1947 ve 1983 yılları olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda kredi genişlemesinde kırılmalara yol açan yıllar incelendiğinde; 1930 yılındaki kırılmanın 1929 yılında yaşanan büyük buhranın gecikmeli etkilerinden kaynaklanabileceği, 1947 yılındaki kırılmanın Avustralya'nın söz konusu yılda Avrupa'dan gelen ve sayıları 170000'i bulan göçmen alımından kaynaklanabileceği ve 1983 yılındaki krizin ise bu yılda uygulanmaya başlanan finansal deregülasyon politikasından kaynaklanabileceği görülmektedir. Para arzı değişkeni için önemli kırılma tarihlerinin 1942, 1951 ve 1989 yılları; gelir eşitsizliği serisi için kırılma tarihlerinin 1929, 1945 ve 1983 yılları; reel milli gelir için kırılma tarihlerinin 1928, 1941 ve 1951 yılları; yatırımları için kırılma tarihlerinin 1939, 1948 ve 1959 yılları ve faiz oranı için kırılma tarihlerinin 1931, 1972 ve 1989 yılları oldukları görülmektedir.

Tablo 3.7. Model II için Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları (CRE, MS, INE)

		lnCRE	Δ lnCRE	lnMS	Δ lnMS	INE	Δ INE
Avustralya	MZ_a^{GLS}	-17.878	-35.940	-11.837	-44.658	-11.593	-35.401
		[-31.667]	[-28.679]	[-28.094]	[-26.711]	[-28.655]	[-28.098]
	MZ_t^{GLS}	-2.911	-4.223	-2.343	-4.713	-2.341	-4.193
		[-3.963]	[-3.734]	[-3.691]	[-3.585]	[-3.737]	[-3.742]
Kanada	Kırılma	1930,1947,1983		1942,1951,1990		1929,1945,1983	
	MZ_a^{GLS}	-12.710	-42.636	-11.403	-39.698	-14.081	-35.105
		[-34.937]	[-36.251]	[-31.384]	[-27.552]	[-23.071]	[-24.111]
	MZ_t^{GLS}	-2.483	-4.607	-2.386	-4.455	-2.605	-4.183
		[-4.162]	[-4.237]	[-3.961]	[-3.648]	[-3.297]	[-3.482]
Danimarka	Kırılma	1929,1943,1981		1928,1946,1980		1930,1991,2000	
	MZ_a^{GLS}	-5.448	-30.996	-23.988	-35.391	-16.781	-44.140
		[-27.254]	[-21.022]	[-29.015]	[-21.746]	[-36.05]	[-35.495]
	MZ_t^{GLS}	-1.596	-3.922	-3.461	-4.182	-2.874	-4.691
		[-3.624]	[-3.148]	[-3.759]	[-3.295]	[-4.217]	[-4.188]
Finlandiya	Kırılma	1939,1961,2004		1940,1949,2002		1939,1957,1973	
	MZ_a^{GLS}	-11.497	-35.755	-23.179	-31.819	-12.177	-41.615
		[-31.340]	[-29.598]	[-29.494]	[-27.212]	[-28.966]	[-31.887]
	MZ_t^{GLS}	-2.388	-4.288	-3.404	-3.988	-2.467	-4.560
		[-3.946]	[-3.798]	[-3.803]	[-3.627]	[-3.798]	[-3.983]
Fransa	Kırılma	1931,1948,1990		1944,1955,1989		1948,1974,1992	
	MZ_a^{GLS}	-30.471	-42.743	-17.296	-37.371	-24.119	-40.190
		[-34.781]	[-31.880]	[-35.291]	[-34.777]	[-29.038]	[-28.893]
	MZ_t^{GLS}	-3.902	-4.622	-2.896	-4.320	-3.463	-4.481
		[-4.148]	[-3.954]	[-4.1779]	[-4.155]	[-3.763]	[-3.754]
İngiltere	Kırılma	1936,1945,1975		1944,1953,1979		1936,1945,1957	
	MZ_a^{GLS}	-9.933	-35.389	-7.816	-38.857	-15.329	-44.910
		[-34.429]	[-34.846]	[-35.858]	[-36.089]	[-35.391]	[-26.218]
	MZ_t^{GLS}	-2.228	-4.206	-1.967	-4.396	-2.760	-4.734
		[-4.130]	[-4.157]	[-4.220]	[-4.223]	[-4.189]	[-3.613]
Japonya	Kırılma	1957,1991,2007		1956,1985,2007		1973,1987,2007	
	MZ_a^{GLS}	-20.339	-45.873	-16.942	-45.420	-18.930	-44.494
		[-33.682]	[-34.538]	[-31.629]	[-26.514]	[-31.658]	[-26.113]
	MZ_t^{GLS}	-3.171	-4.789	-2.854	-4.763	-3.057	-4.702
		[-4.100]	[-4.143]	[-3.960]	[-3.630]	[-3.965]	[-3.604]
Norveç	Kırılma	1944,1973,1993		1906,1944,1990		1904,1944,1990	
	MZ_a^{GLS}	-16.273	-45.689	-14.587	-37.351	-26.609	-39.852
		[-31.843]	[-32.505]	[-36.172]	[-35.125]	[-32.709]	[-32.009]
	MZ_t^{GLS}	-2.846	-4.779	-2.660	-4.308	-3.631	-4.463
		[-3.980]	[-4.020]	[-4.234]	[-4.164]	[-4.026]	[-3.983]
İsveç	Kırılma	1980,1987,2007		1969,1985,2006		1991,1998,2007	
	MZ_a^{GLS}	-8.636	-37.404	-19.479	-35.675	-12.943	-42.480
		[-32.118]	[-33.631]	[-35.396]	[-35.670]	[-33.640]	[-35.990]
	MZ_t^{GLS}	-2.077	-4.322	-3.109	-4.220	-2.525	-4.588
		[-3.998]	[-4.083]	[-4.189]	[-4.193]	[-4.088]	[-4.226]
ABD	Kırılma	1951,1979,1992		1973,1993,2000		1975,1982,2000	
	MZ_a^{GLS}	-15.204	-32.854	-14.940	-35.187	-14.692	-38.395
		[-35.371]	[-31.474]	[-35.544]	[-34.834]	[-33.262]	[-32.467]
	MZ_t^{GLS}	-2.696	-4.016	-2.709	-4.191	-2.652	-4.377
		[-4.180]	[-3.963]	[-4.196]	[-4.140]	[-4.049]	[-4.019]
	Kırılma	1929,1942,1965		1934,1946,1973		1929,1946,1984	

Not: Parantez içerisindeki değerler 1000 yineleme sonucunda elde edilen %5 anlamlılık düzeyi için kritik değerlerdir.

Tablo 3.7'deki ve Tablo 3.8'deki bulgular Kanada açısından değerlendirildiğinde Kanada'da kredi genişlemesi serisinin kırılma tarihleri 1929, 1943 ve 1981; parasal genişleme serisinin önemli kırılma tarihleri 1928, 1946 ve 1980; gelir eşitsizliği serisinin önemli kırılma tarihleri 1930, 1991 ve 2000; reel milli gelirin kırılma tarihleri 1929, 1933 ve 1974; yatırımlar için 1933, 1945 ve 1957 yılları; faiz oranı için ise 1934, 1973 ve 1990 yıllarıdır.

Tablo 3.8. Model II için Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları (GDP, INV, INT)

		lnY	ΔlnY	INV	ΔINV	INT	ΔINT
Avustralya	MZ_a^{GLS}	-13.533 [-32.153]	-36.462 [-31.392]	-14.751 [-33.204]	-36.365 [-34.406]	-21.605 [-30.865]	-33.439 [-30.675]
	MZ_t^{GLS}	-2.591 [-3.972]	-4.258 [-3.921]	-2.676 [-4.024]	-4.878 [-4.116]	-3.272 [-3.912]	-4.088 [-3.902]
	Kırılma	1928,1941,1951		1939,1948,1959		1931,1972,1989	
Kanada	MZ_a^{GLS}	-13.367 [-25.469]	-40.638 [-24.319]	-20.965 [-25.286]	-39.487 [-27.569]	-17.988 [-26.586]	-36.994 [-33.652]
	MZ_t^{GLS}	-2.582 [-3.520]	-4.504 [-3.411]	-3.217 [-3.472]	-4.442 [-3.653]	-2.998 [-3.637]	-4.297 [-4.086]
	Kırılma	1929,1933,1974		1933,1945,1957		1934,1973,1990	
Danimarka	MZ_a^{GLS}	-17.563 [-27.371]	-44.385 [-25.903]	-13.981 [-28.655]	-35.002 [-32.251]	-32.283 [-37.528]	-30.469 [-30.613]
	MZ_t^{GLS}	-2.921 [-3.652]	-4.708 [-3.522]	-2.610 [-3.737]	-4.182 [-3.978]	-4.009 [-4.328]	-3.902 [-3.899]
	Kırılma	1939,1950,1973		1939,1951,1974		1947,1982,1993	
Finlandiya	MZ_a^{GLS}	-20.584 [-29.006]	-34.254 [-27.757]	-20.228 [-27.516]	-37.139 [-35.134]	-31.112 [-36.767]	-42.595 [-34.780]
	MZ_t^{GLS}	-3.133 [-3.772]	-4.137 [-3.679]	-3.176 [-3.642]	-4.309 [-4.161]	-3.934 [-4.286]	-4.614 [-4.153]
	Kırılma	1928,1974,1997		1928,1940,1949		1930,1978,1991	
Fransa	MZ_a^{GLS}	-30.099 [-32.057]	-44.388 [-23.115]	-21.678 [-26.648]	-37.312 [-21.022]	-24.258 [-33.046]	-35.278 [-33.193]
	MZ_t^{GLS}	-3.832 [-3.996]	-4.710 [-3.335]	-3.194 [-3.648]	-4.316 [-3.148]	-3.482 [-4.042]	-4.198 [-4.055]
	Kırılma	1938,1949,1973		1931,1946,1958		1929,1972,1982	
İngiltere	MZ_a^{GLS}	-14.410 [-24.140]	-28.807 [-27.800]	-15.915 [-29.687]	-31.879 [-28.746]	-21.949 [-28.406]	-33.505 [-29.813]
	MZ_t^{GLS}	-2.683 [-3.469]	-3.757 [-3.725]	-2.779 [-3.826]	-3.973 [-3.789]	-3.309 [-3.743]	-4.069 [-3.860]
	Kırılma	1973,1990,2007		1974,1983,1990		1976,1990,1997	
Japonya	MZ_a^{GLS}	-18.121 [-33.558]	-60.430 [-27.638]	-28.242 [-28.793]	-59.912 [-34.002]	-24.787 [-29.185]	-43.215 [-35.064]
	MZ_t^{GLS}	-3.001 [-4.071]	-5.491 [-3.687]	-3.754 [-3.765]	-5.469 [-4.077]	-3.523 [-3.818]	-4.646 [-4.173]
	Kırılma	1898,1913,1945		1920,1955,1973		1956,1972,1991	
Norveç	MZ_a^{GLS}	-21.185 [-34.342]	-31.078 [-28.192]	-18.607 [-30.852]	-34.879 [-29.811]	-23.853 [-33.485]	-33.816 [-31.431]
	MZ_t^{GLS}	-3.243 [-4.135]	-3.941 [-3.707]	-2.982 [-3.898]	-4.160 [-3.860]	-3.439 [-4.080]	-4.091 [-3.949]
	Kırılma	1964,1980,1992		1969,1977,2003		1967,1988,1994	
İsveç	MZ_a^{GLS}	-13.296 [-34.297]	-29.643 [22.413]	-25.212 [-35.725]	-33.716 [-30.673]	-26.265 [-30.967]	-31.141 [-29.730]
	MZ_t^{GLS}	-2.570 [-4.133]	-3.849 [-3.303]	-3.475 [-4.189]	-4.086 [-3.907]	-3.529 [-3.920]	-3.931 [-3.855]
	Kırılma	1963,1976,1990		1949,1967,1974		1978,1985,1992	
ABD	MZ_a^{GLS}	-12.150 [-26.852]	-36.357 [26.807]	-21.474 [-27.706]	-38.291 [-32.244]	-21.213 [-25.996]	-39.590 [-35.388]
	MZ_t^{GLS}	-2.347 [-3.586]	-4.261 [-3.597]	-3.255 [-3.666]	-4.275 [-3.982]	-3.256 [-3.600]	-4.446 [-4.190]
	Kırılma	1933,1944,1973		1922,1933,1945		1929,1957,1981	

Not: Parantez içerisindeki değerler 1000 yineleme sonucunda elde edilen %5 anlamlılık düzeyi için kritik değerlerdir.

Kanada ekonomisinde kredi büyüklüğü göstergesinde yaşanan kırılmalar incelendiğinde; 1929 yılının büyük buhrana işaret ettiği, 1943 yılındaki kırılmanın II. Dünya Savaşı öncesi uygulanan “conscription crisis” gibi politik uygulamalara işaret ettiği, 1981 yılındaki kırılmanın ise 1929’dan sonra Kanada’nın yaşamış olduğu ilk resesyon deneyiminin başlangıç yılına işaret ettiği görülmektedir.

Kırılma tarihleri Danimarka için incelendiğinde, Danimarka'nın kredi genişlemesinde önemli kırılmaların yaşandığı yılların 1939, 1961 ve 2004 yılları olduğu; parasal genişlemesinde kırılmaların yaşandığı yılların 1940, 1949 ve 2002 yılları olduğu; gelir dağılımında kırılmaların yaşandığı yılların 1939, 1957 ve 1973 yılları; reel milli gelirden kırılmaların yaşandığı yılların 1939, 1950 ve 1973; yatırımların kırılma tarihlerinin 1939, 1951 ve 1974; faiz oranlarının kırılma dönemlerinin ise 1947, 1982 ve 1993 olduğu görülmüştür. Danimarka'nın kredi büyüklüğünde kırılmaların yaşandığı 1939 ve 1961 yıllarının, sırasıyla Danimarka'nın Nazi işgaline maruz kaldığı yıla ve bu ülkenin Avrupa Komisyonu yerine EFTA üyeliğini tercih ettiği yıla denk geldiği görülmektedir. Kırılma dönemleri Finlandiya ekonomisi için incelendiğinde kredi genişlemesi için kırılma yaşanan 1931 yılının 1929 büyük buhranının etkileri sonucunda azalan rekabet gücünü arttırmak amacıyla Finlandiya para birimi olan Fin Markka'sının %50 devalüe edildiği yıla denk geldiği, 1948 yılının Finlandiya'nın Bretton Woods sistemine dahil olduğu yıla denk geldiği ve 1990 yılının bu ülkenin yaşamış olduğu bankacılık krizi yılına denk geldiği görülmektedir. Ayrıca bu ülkede, parasal genişlemede kırılmaların yaşandığı yılların 1944, 1955 ve 1989 yılları olduğu; gelir dağılımında kırılmaların yaşandığı yılların 1948, 1974 ve 1992 yılları olduğu; reel milli gelirden kırılmaların yaşandığı yılların 1928, 1974 ve 1997 yılları olduğu; yatırımlarda kırılmaların yaşandığı yılların 1928, 1940 ve 1949 yılları olduğu ve faiz oranlarında kırılmaların yaşandığı yılların ise 1930, 1978 ve 1991 yılları olduğu görülmektedir. Fransa ekonomisi için bulgular değerlendirildiğinde Fransa'nın kredi genişlemesinde 1936, 1945 ve 1975 yıllarında önemli değişimlerin ortaya çıktığı; parasal genişlemesinde 1944, 1953 ve 1979 yıllarında kırılmaların yaşandığı; gelir dağılımında 1936, 1945 ve 1957 yıllarında; reel milli gelirden 1938, 1949 ve 1973 yıllarında; yatırımlarda 1931, 1946 ve 1973 yıllarında; faiz oranlarında ise 1929, 1972 ve 1982 yıllarında önemli değişimlerin yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır. Fransa'nın kredi büyüklüğü göstergesindeki kırılma dönemlerinden 1936 yılının büyük buhran sonrası bu ülkenin ulusal para biriminin ilk devalüe edildiği yıla işaret ettiği, 1945 yılının ise Fransa'nın bu yılda yaşamış olduğu resesyona işaret ettiği görülmektedir. İngiltere ekonomisi için yapısal kırılmalar incelendiğinde kredi büyüklüğünde yaşanan önemli değişimlerden 1957 yılının Süveyş krizi sonrası sterline karşı spekülasyon ataklarının yaşandığı yıla işaret ettiği, 1991 yılının bu ülkeni negatif büyüme oranına sahip olduğu resesyona yılına işaret ettiği ve 2007 yılının ise

küresel finansal krize işaret ettiği görülmektedir. Parasal genişlemedeki kırılmaların 1956, 1985 ve 2007 yıllarında; gelir dağılımındaki önemli değişimlerin ise 1973, 1987 ve 2007 yıllarında; reel milli gelirden 1973, 1990 ve 2007 yıllarında; yatırımlarda 1974, 1983 ve 1990 yıllarında; faiz oranlarında ise 1976, 1990 ve 1997 yıllarında yaşandığı görülmektedir.

Japonya ekonomisinde kredi genişlemesinin kırılmalar yaşadığı yılların 1944, 1973 ve 1993 yılları, parasal genişlemenin 1906, 1944 ve 1990; gelir dağılımının 1904, 1944 ve 1990 yılları; reel milli gelirin 1898, 1913 ve 1945; yatırımların 1920, 1955 ve 1973 yılları ve faiz oranlarının ise 1956, 1972 ve 1991 yılları olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Japonya ekonomisinde kredi büyüklüğünde kırılmaların yaşandığı yıllar incelendiğinde; 1944 yılının bu ülke ekonomisini önemli ölçüde etkileyen II. Dünya Savaşı'na işaret ettiği, 1973 yılının ise Japonya'nın önemli otomotiv ihracatçısı ülkelerden biri olması nedeniyle petrol krizinin etkilerine işaret ettiği görülmektedir. Norveç ekonomisinde kredi genişlemesinin kırılmalara uğradığı yıllar incelendiğinde; 1980 yılının bu ülkede söz konusu yılda uygulanan finansal deregülasyon politikasına, 1987 yılının Norveç bankacılık krizine ve 2007 yılının küresel finansal krize işaret ettiği görülmektedir. Norveç için parasal büyüklüğün kırılmalara uğradığı yıllar 1969, 1985 ve 2006; gelir dağılımının kırılmalara uğradığı yıllar 1991, 1998 ve 2007; reel milli gelirin kırılma yaşadığı yıllar 1964, 1980 ve 1992; yatırımların kırılmalara uğradığı yıllar 1969, 1977 ve 2003; faiz oranlarının kırılmalara uğradığı yıllar ise 1967, 1988 ve 1994 yılları olarak tespit edilmiştir. İsveç ekonomisinde kredi genişlemesi 1951, 1979, 1992; parasal büyüklük 1973, 1993 ve 2000; gelir dağılımı 1975, 1982 ve 2000; milli gelir 1963, 1976 ve 1990; yatırımlar 1949, 1967 ve 1974; faiz oranları ise 1978, 1985 ve 1992 yıllarında kırılmalara uğramıştır. Son olarak ABD ekonomisinde kredi büyüklüğü 1929, 1942 ve 1965 yıllarında; para arzı büyüklüğü 1934, 1946 ve 1973; gelir dağılımı 1929, 1946 ve 1984; milli gelir 1933, 1944 ve 1973; yatırımlar 1922, 1933 ve 1945; faiz oranları ise 1929, 1957 ve 1981 yıllarında önemli kırılmalar yaşamıştır. ABD için kredi büyüklüğünde kırılmaların yaşandığı yıllar incelendiğinde; 1929 yılının büyük buhrana; 1942 yılının ise ABD'nin "savaş üretimi" olarak adlandırılan silah üretim ve ihracatını önemli ölçüde arttırdığı yıla işaret ettiği görülmektedir.

3.2.2. Model II kapsamında nedensellik testi bulguları

Gelir eşitsizliğinin ve kredi genişlemesini etkilediği kabul edilen geleneksel faktörlerin kredi genişlemesi üzerindeki etkilerinin incelendiği Model II kapsamında 10 ülke örneği için ayrı ayrı zaman serisi yöntemlerinden faydalanılacaktır. Bu doğrultuda, öncelikle her ülke için parasal genişleme, milli gelir, yatırımlar, faiz oranı ve gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkileri bootstrap nedensellik yöntemi aracılığıyla incelenecektir. Daha sonra, çalışmanın temel amaçları ile orantılı olarak kredi genişlemesi ile gelir eşitsizliği arasındaki nedensellik ilişkilerinin alt gözlemler için incelenmesi amacıyla zamanla değişen nedensellik prosedüründen faydalanılacaktır.

3.2.2.1. Avustralya için bulgular

Avustralya'da gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1920-2013 dönemi baz alınmış ve öncelikle tüm gözlem için bootstrap nedensellik testinden faydalanılmıştır. Tablo 3.9'daki sonuçlar incelendiğinde, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine, parasal genişlemeden kredi genişlemesine ve kredi genişlemesinden yatırımlara doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir. Bu durum Avustralya'da kredi genişlemesi üzerindeki etkin değişkenlerin para arzı ve gelir eşitsizliği olduğunu göstermektedir. Buna karşın Acemoglu hipotezinde iddia edildiği üzere kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki tüm gözleme dayanan ilişkinin istikrarı, parametre istikrar testleri ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.10'da görülmektedir. Sup-LR testi bulgularına göre kısa dönem parametrelerin her iki denklem için de istikrarlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mean-LR ve Exp-LR testleri sonuçlarına göre ise INE denkleminde kısa dönem parametreler istikrarlı fakat CRE denkleminde parametreler istikrarsızdır. Uzun dönem parametrelerin incelendiği L_C testi sonuçlarına göre ise her iki denklem için parametre istikrarını ifade eden boş hipotez reddedilmektedir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak seriler arasındaki ilişkinin uzun dönem ve kısa dönem parametre tahmincileri ile belirlenmesi hatalı sonuçlara yol açacaktır. Bu doğrultuda çalışmada, nedensellik ilişkileri ve parametre tahminleri zamanla değişen nedensellik yöntemi ile incelenecektir.

Tablo 3.9. Avustralya için Bootstrap Nedensellik Testi

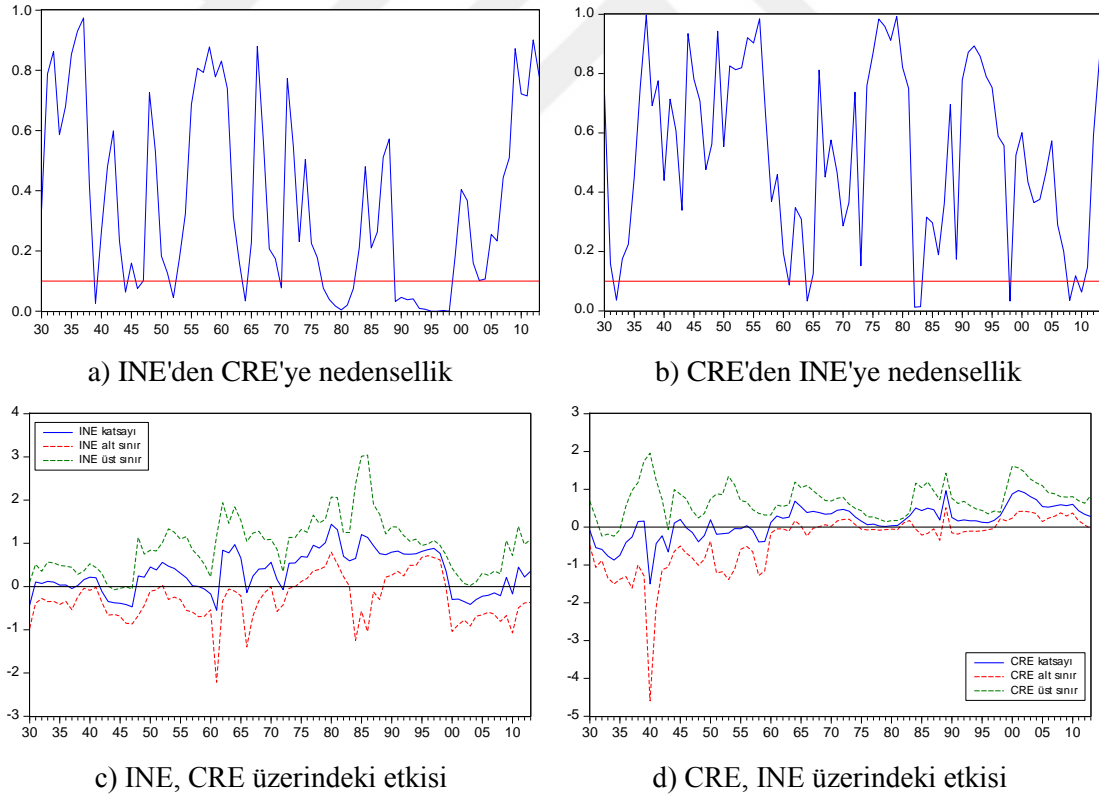
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	4.140*	2	9.653	4.184	3.431
CRE \nrightarrow INE	0.484	2	6.132	3.856	2.577
Y \nrightarrow CRE	0.733	3	10.761	7.938	6.189
CRE \nrightarrow Y	1.660	3	9.707	5.834	4.257
MS \nrightarrow CRE	7.757**	3	15.785	6.796	5.447
CRE \nrightarrow MS	7.180	3	10.613	8.052	4.459
INV \nrightarrow CRE	1.027	2	8.372	4.973	3.078
CRE \nrightarrow INV	5.058**	2	8.249	3.421	2.944
INT \nrightarrow CRE	2.642	3	8.440	5.445	3.470
CRE \nrightarrow INT	2.930	3	6.686	5.885	4.615

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.10. Avustralya için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.555	0.068	2.879	0.057
Exp-LR	0.621	0.203	1.047	0.005
Mean-LR	1.075	0.260	1.937	0.005
L _C	0.528	0.034	0.829	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.1. Avustralya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

Avustralya'da sistemik bankacılık krizlerinin yaşandığı dönemler incelendiğinde Schularick ve Taylor (2012) tarafından sağlanan veritabanına göre 1989 yılında yaşanan finansal krizin bu ülkedeki kredi balonundan ortaya çıktığı

kabul edilmektedir. Şekil 3.1a'da elde edilen bulgular incelendiğinde 1988-1999 alt gözleminde olasılık değerlerinin %10 anlamlılık düzeyini ifade eden serinin altında olduğu dolayısıyla söz konusu dönemde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Şekil 3.1b incelendiğinde söz konusu dönem için kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru bir nedenselliğin olmadığı görülmekte ve Acemoglu hipotezi reddedilmektedir. Şekil 3.1c'de ulaşılan parametreler incelendiğinde ise 1988-1999 alt periyodunda gelir eşitsizliği parametresinin pozitif olduğu dolayısıyla gelir eşitsizliğindeki artışın kredi genişlemesini arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Elde edilen tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında çift yönlü bir ilişkinin geçerli olmadığı, gelir eşitsizliğinin parasal genişleme aracılığıyla kredi genişlemesine yol açmış olabileceği fakat gelir eşitsizliğindeki artışın kredi genişlemesi üzerinde doğrudan bir etkiye de sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avustralya'nın 1989 yılında yaşamış olduğu finansal kriz ve kriz dönemi öncesi ve sonrası ile birlikte bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 1950 yılında Avustralya'da en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin toplam milli gelirden aldığı payın %14.13 olduğu ve %1'lik kesimin payının 1981 yılına kadar sürekli azalarak %4.44 düzeyine ulaştığı görülmektedir. 1981 yılının önemli bir özelliği, bu yıldan sonra %1'lik kesimin gelirden aldığı payın (gelir eşitsizliğinin) finansal kriz deneyiminin yaşandığı 1989 yılına kadar sürekli artarak %6.94 düzeyine ulaşmış olmasıdır. Söz konusu dönemde Avustralya ekonomisinde izlenen ekonomi politikaları incelendiğinde, 1983 yılında Avustralya'da finansal deregülasyon politikası uygulamasına başlandığı görülmektedir (Leverett, 2012:16). Finansal piyasalarda uygulanan deregülasyon politikası sonucunda 1990 yılına kadar konut fiyatları reel olarak %17 artmış, kurumsal borcun milli gelir içerisindeki payı da %60 düzeyine yükselmiştir. (Gizycki ve Lowe, 2000:183). Avustralya ekonomisinde 1989 yılında yaşanan krizin ortaya çıkış süreci de göz önünde bulundurulduğunda, bu krizi tetikleyen önemli faktörlerden birinin gelir eşitsizliğindeki artışların olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2.2.2 Kanada için bulgular

Kanada ekonomisinde finansal krizlerin muhtemel nedenlerini tespit etmek amacıyla tüm gözlem için yapılan bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.11'de

görülmektedir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine, parasal genişlemeden kredi genişlemesine, kredi genişlemesinden yatırımlara ve faiz oranından kredi genişlemesine doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir. Bu bulgular, Kanada ekonomisinde kredi genişlemesinin önemli belirleyicilerinin gelir eşitsizliği, parasal genişleme ve faiz oranı olduğunu göstermektedir. Buna karşın, gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkilerini daha detaylı incelemek gerekmektedir.

Kanada ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü daha detaylı incelemek amacıyla 1920-2013 dönemi ele alınmış ve parametre istikrar testlerine başvurulmuştur. Parametre istikrar testleri sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3.12’de görülmektedir. Uzun dönem parametre istikrarının incelendiği L_C testi sonuçlarına göre her iki denklem için de parametrelerin uzun dönemde istikrarlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kısa dönem parametre istikrarının incelendiği Sup-LR, Exp-LR ve Mean-LR testleri bulgularına göre ise INE denklemi için parametrelerin istikrarlı olduğu fakat CRE denklemi için kullanılacak kısa dönem parametre tahminlerinin tüm dönemi yansıtamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle Kanada’da gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkilerini inceleyebilmek amacıyla gözlemi alt örneklemlere ayırmak ve her alt gözlem için parametre tahmini yapmak daha tutarlı sonuçların elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

Kanada için yapılan zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları Şekil 3.2’de görülmektedir. Şekil 3.2a incelendiğinde, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin yalnızca 1954-1955 ve 2008-2009 alt örneklemlerinde geçerli olduğu görülmektedir. Schularick ve Taylor (2012) veritabanı incelendiğinde, Kanada ekonomisinde ele alınan dönemde kredi genişlemesi temelli bankacılık krizi deneyiminin yaşanmadığı görülmektedir. Buna karşın, incelenen zaman aralığında gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesini genellikle pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, henüz finansal bir krizle sonuçlanmasa da Kanada için artan gelir eşitsizliğinin, kredi genişlemesini açıklayan önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.11. Kanada için Bootstrap Nedensellik Testi

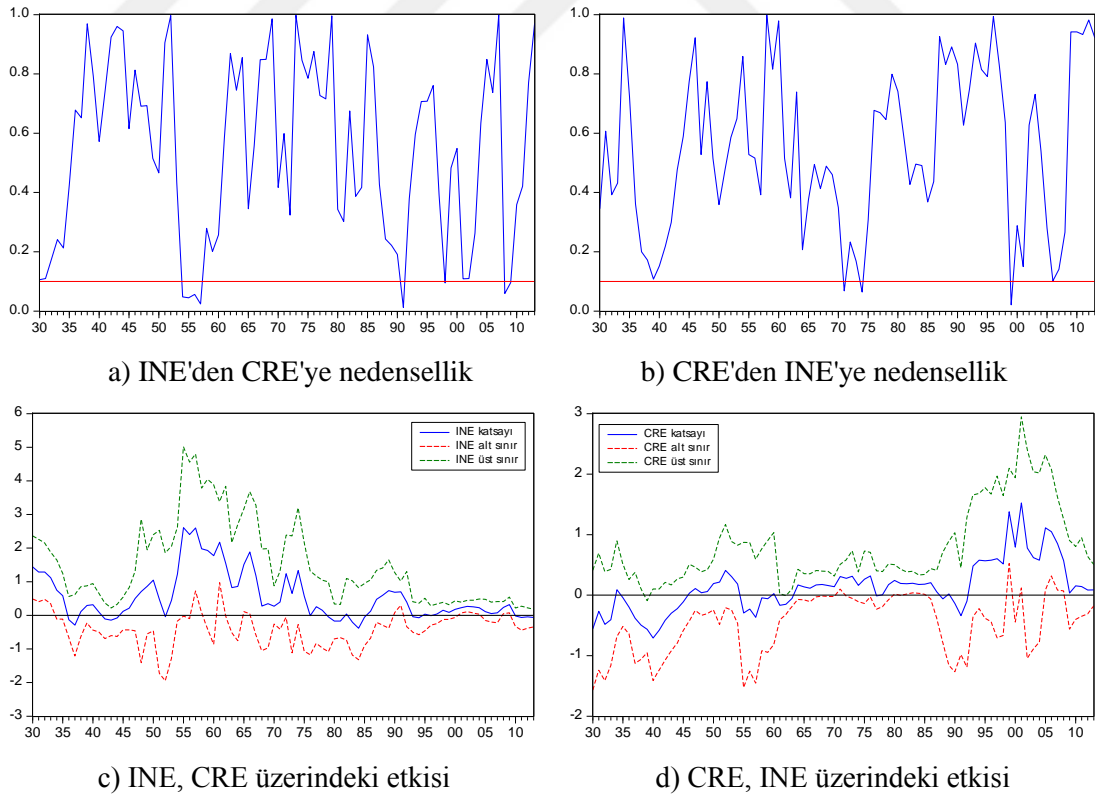
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	9.532***	3	7.594	5.184	4.120
CRE \nrightarrow INE	0.005	3	14.635	6.833	4.912
Y \nrightarrow CRE	0.345	3	12.685	6.173	5.175
CRE \nrightarrow Y	1.978	3	8.302	4.459	3.805
MS \nrightarrow CRE	15.246***	3	10.448	6.089	4.800
CRE \nrightarrow MS	1.901	3	11.158	8.203	6.320
INV \nrightarrow CRE	0.388	3	7.766	5.704	4.318
CRE \nrightarrow INV	15.219***	3	6.560	4.487	3.937
INT \nrightarrow CRE	5.568*	3	10.653	6.976	5.342
CRE \nrightarrow INT	5.853	3	9.568	6.568	6.109

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.12. Kanada için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	1.543	0.698	8.572	0.000
Exp-LR	0.434	0.605	1.190	0.015
Mean-LR	0.832	0.609	1.586	0.087
L _C	0.565	0.027	0.687	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.2. Kanada için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

3.2.2.4. Danimarka için bulgular

Danimarka ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1920-2013 dönemi incelenmiştir. Tüm gözlem için yapılan bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.13'de görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine ve kredi genişlemesinden parasal genişlemeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir.

Uzun dönemli ilişkiyi inceleyen eşbütünleşme parametre tahmincilerinden ve fark değerleri üzerinden regres edilen kısa dönemli tahmincilerden elde edilen parametrelerin istikrarını sınamak amacıyla yapılan parametre istikrar testleri sonuçları Tablo 3.14'de görülmektedir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde uzun dönemli parametrelerin istikrarını test eden L_C testi için ve kısa dönemli parametrelerin istikrarını ölçen Sup-LR, Exp-LR ve Mean-LR testleri için boş hipotezin reddedildiği dolayısıyla parametrelerin istikrarlı olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle parametre istikrarını varsayan tahminciler aracılığıyla elde edilen sonuçların tutarlı olmayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmeden önce Danimarka'nın kredi genişlemesi temelli bankacılık krizlerinin yaşandığı dönemler incelenmiş ve bu krizlerin 1987 ve 2008 yıllarında yaşandığı görülmüştür. Kriz dönemlerinde gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin geçerliliğinin incelendiği zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları Şekil 3.3'de görülmektedir. Gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedenselliğin araştırıldığı Şekil 3.3a'da, özellikle 1998-2003 alt örnekleme için gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu alt örnekleme gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkilerinin incelendiği Şekil 3.3c'de söz konusu dönemde eşitsizliğin kredileri arttırıcı etkisi görülmektedir. Buna karşın bankacılık krizi deneyiminin yaşandığı 1987 ve 2008 yıllarında herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Ayrıca, Danimarka'nın kriz dönemleri ve öncesindeki gelir dağılımı incelendiğinde; 1970 yılında en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin toplam milli gelirden aldığı payın % 9.18 olduğu ve bu payın krizin yaşandığı 1987 yılında %5.24 düzeyine düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla Danimarka'da kriz dönemi öncesinde önlem alınması gereken bir gelir eşitsizliği artışının da söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.13. Danimarka için Bootstrap Nedensellik Testi

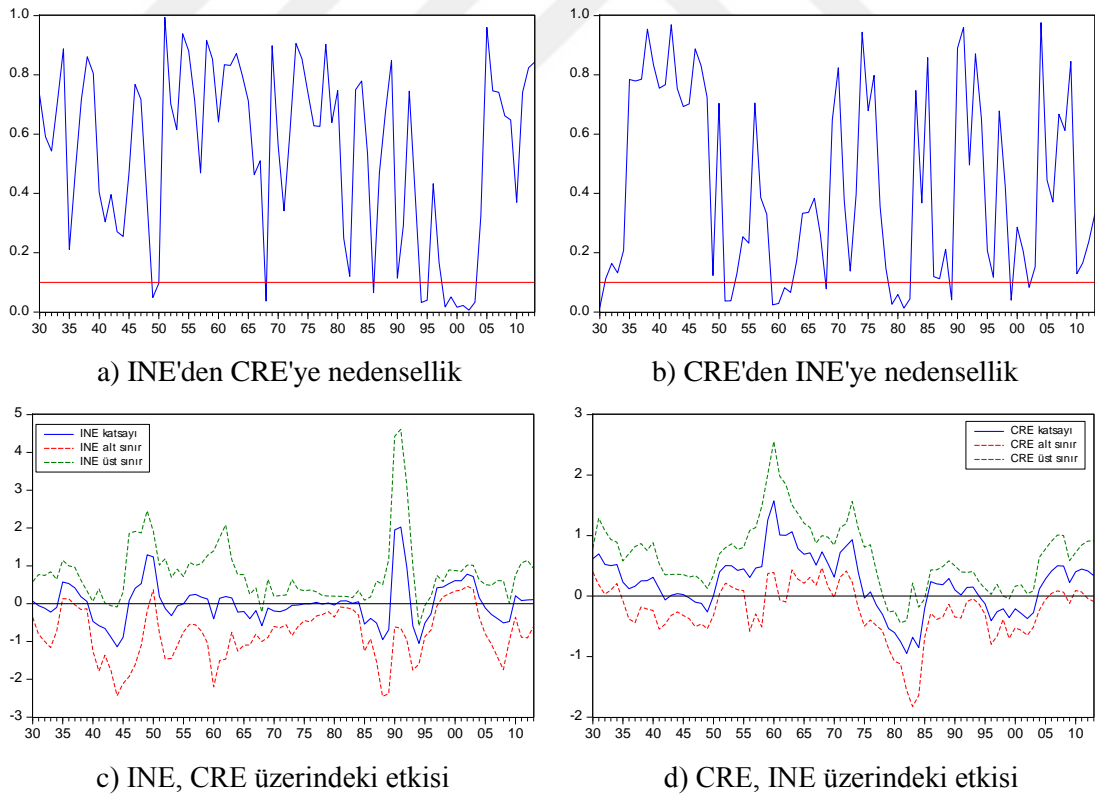
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	2.281	3	14.009	9.438	5.763
CRE \nrightarrow INE	7.095**	3	9.594	6.426	4.926
Y \nrightarrow CRE	2.651	3	10.421	8.629	5.782
CRE \nrightarrow Y	1.177	3	8.864	5.291	4.459
MS \nrightarrow CRE	1.725	3	13.764	6.716	4.057
CRE \nrightarrow MS	4.664*	3	8.587	5.013	3.627
INV \nrightarrow CRE	1.637	3	9.266	6.616	5.883
CRE \nrightarrow INV	3.084	3	9.163	6.447	4.869
INT \nrightarrow CRE	0.698	3	11.203	7.585	5.506
CRE \nrightarrow INT	2.139	3	6.687	5.642	4.951

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.14. Danimarka için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.591	0.010	3.309	0.031
Exp-LR	0.850	0.042	1.114	0.006
Mean-LR	1.486	0.070	2.202	0.005
L _C	0.925	<0.01	1.153	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.3. Danimarka için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

3.2.2.5. Finlandiya için bulgular

Finlandiya ekonomisinde gelir eşitsizliğinin, parasal genişlemenin, reel milli gelirin, yatırımların ve faiz oranının, kredi genişlemesi aracılığıyla finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1920-2013 dönemi baz alınmıştır. Tüm gözlemi ele alarak yapılan bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.15'de görülmektedir. Elde edilen bulgular, reel milli gelirden kredi genişlemesine, kredi genişlemesinden parasal genişlemeye, kredi genişlemesinden yatırımlara ve kredi genişlemesinden faiz oranına doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, Finlandiya ekonomisinde kredi genişlemesinin temel belirleyicisinin milli gelir olduğunu göstermektedir. Buna karşın, tüm örneklem için yapılan testlerden elde edilecek sonuçların geçerliliğinin incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi ilişkisinin finansal kriz dönemleri için incelenmesi önem arz etmektedir.

Gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkiyi daha detaylı incelemeden önce tahmin edilecek uzun ve kısa dönem parametre parametrelerin istikrar özellikleri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.16'da verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde INE denklemi için kısa ve uzun dönem parametrelerin istikrarlı olduğu ve boş hipotezin kabul edildiği görülmektedir. Kredi genişlemesinin bağımlı değişken olarak kullanıldığı CRE denklemi için bulgular incelendiğinde ise hem uzun dönem parametre istikrarını ölçen L_C testi için hem de kısa dönem parametrelerin istikrarını ölçen Sup-LR, Exp-LR ve Mean-LR testleri için boş hipotezin reddedildiği ve parametrelerin tüm örneklemi yansıtamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle her alt dönem için ayrı ayrı parametrelerin elde edilmesi ve bu parametreler üzerinden yorumda bulunulması daha güvenilir olacaktır.

Alt örneklem için gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin incelendiği zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları Şekil 3.4'de görülmektedir. Şekil 3.4a'daki nedensellik testi sonuçları incelendiğinde Finlandiya'da gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin tespit edildiği alt örneklemelerinin 1959-1962 ve 1975-1980 alt örneklemeleri olduğu görülmektedir. Schularick ve Taylor (2012) veritabanı incelendiğinde ise Finlandiya'nın bankacılık krizi deneyimi yaşadığı yılların 1931 ve 1991 yılları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kriz dönemlerinde gelir eşitsizliğinden, kredi genişlemesine doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Tablo 3.15. Finlandiya için Bootstrap Nedensellik Testi

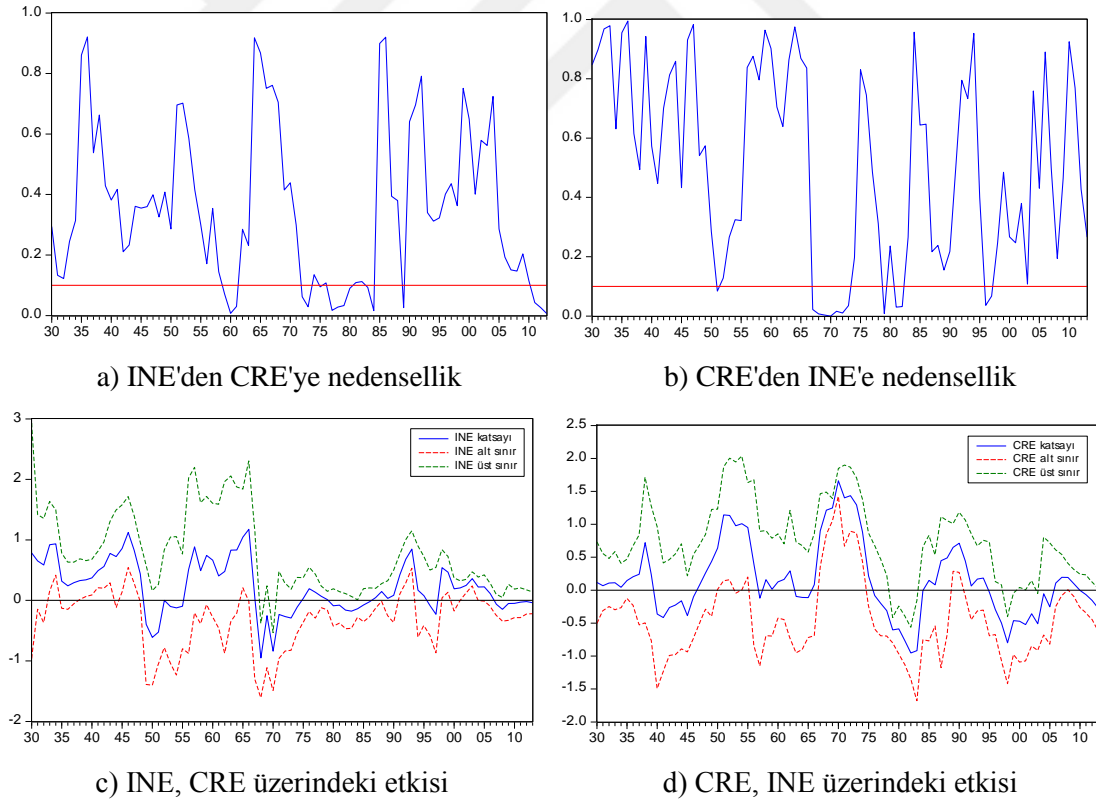
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	3.865	3	10.678	6.576	4.571
CRE \nrightarrow INE	0.159	3	12.608	6.596	5.622
Y \nrightarrow CRE	6.796*	3	9.281	7.473	5.381
CRE \nrightarrow Y	0.546	3	11.058	7.543	5.339
MS \nrightarrow CRE	1.595	3	8.849	5.794	4.794
CRE \nrightarrow MS	5.693*	3	10.638	5.708	4.807
INV \nrightarrow CRE	2.795	3	15.582	6.677	4.975
CRE \nrightarrow INV	6.387*	3	12.516	7.006	5.005
INT \nrightarrow CRE	1.547	3	11.689	7.615	5.054
CRE \nrightarrow INT	10.835***	3	9.115	5.437	4.097

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.16. Finlandiya için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	2.845	0.285	4.255	0.097
Exp-LR	0.781	0.194	1.149	0.070
Mean-LR	1.467	0.162	2.095	0.057
L _C	0.275	0.175	1.306	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.4. Finlandiya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

Finlandiya ekonomisinde 1991 yılında yaşanan krizin nedenleri incelendiğinde, krize yol açan politikaların 1980’li yılların başında uygulanan finansal deregülasyon politikalarının ve 1986-1987 yıllarında uygulanan uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesine yönelik politikalar olduğu kabul edilmektedir (Honkapohja, 2009:14-15). Rajan hipotezinde iddia edildiği üzere, uygulanan finansal deregülasyon politikasının artan gelir eşitsizliği sonucunda oluşan politik baskı kaynaklı olup olmadığı incelenmelidir. En yüksek gelire sahip %1’lik kesimin milli gelirden aldığı payın 1961 yılında %10.16 düzeyinde olduğu ve bu yıldan sonra sürekli azalan bir eğilim izleyerek 1992 yılında %4.58 düzeyine ulaştığı görülmektedir. Bu durum, finansal deregülasyon politikasının, eşitsizlikle mücadele amacıyla düşük gelirli kesimin kredi erişimini kolaylaştırma amacıyla uygulanması gibi bir durumun sonucunda ortaya çıkmadığını göstermektedir.

Elde edilen ampirik bulgular ve Finlandiya ekonomisinde 1991 yılında yaşanan finansal kriz süreci göz önünde bulundurulduğunda, bu krizin ortaya çıkışında gelir eşitsizliğinin herhangi bir rol oynamadığı görülmektedir. Dolayısıyla Rajan hipotezi bu ülke için reddedilmektedir.

3.2.2.6. Fransa için bulgular

Fransa ekonomisinde sistemik bankacılık krizleri üzerinde gelir eşitsizliğinin rolünü incelemek amacıyla 1920-2013 dönemi ele alınmış ve öncelikle değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri tüm öneklem için incelenmiştir. Tablo 3.17’de elde edilen sonuçlar incelendiğinde yalnızca parasal genişleme ile kredi genişlemesi arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular, Fransa için kredi genişlemesinin en önemli belirleyicisinin parasal genişleme olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki ilişkiyi daha detaylı incelemek amacıyla parametre istikrar testleri yapılmıştır. Tablo 3.18’de sonuçları verilen parametre istikrar testleri incelendiğinde hem INE denklemi için hem de CRE denklemi için kısa ve uzun dönem parametrelerin istikrarlı olmadığı ve tüm örnekleme yansıtamayacağı sonuçlarına ulaşılmaktadır. Bu nedenle gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin finansal krizler dönemindeki geçerliliğinin incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 3.17. Fransa için Bootstrap Nedensellik Testi

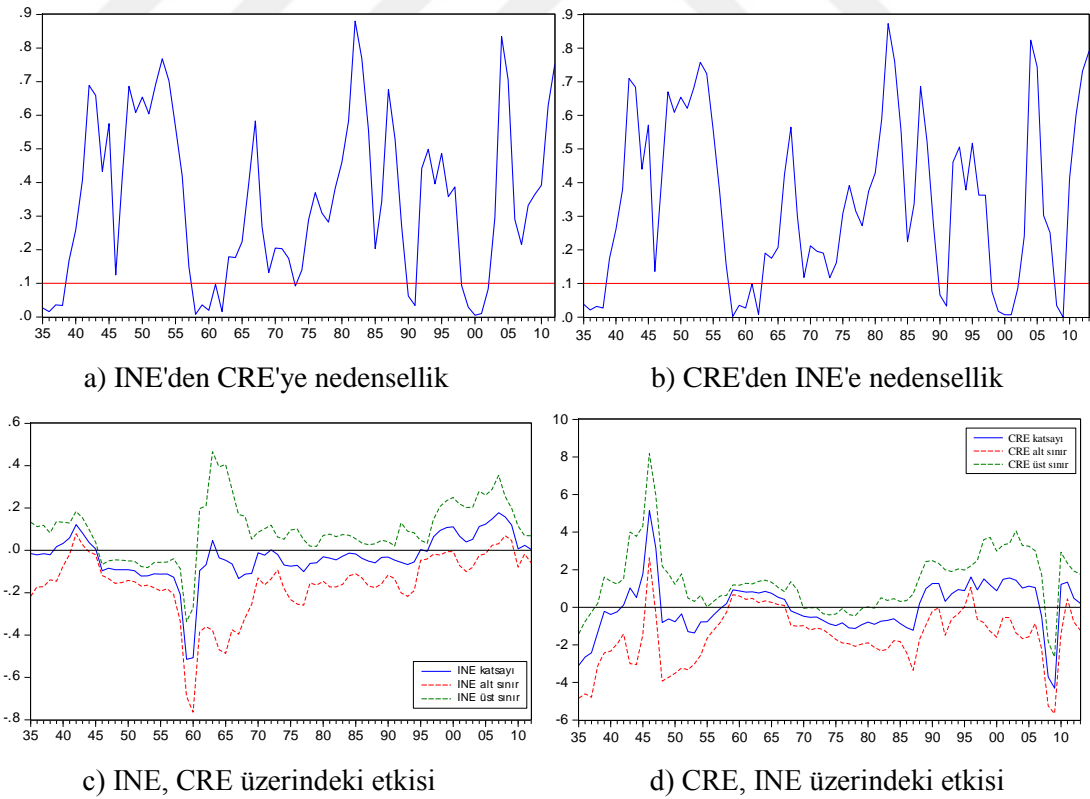
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	0.391	2	10.039	5.011	3.078
CRE \nrightarrow INE	0.250	2	5.554	3.361	2.503
Y \nrightarrow CRE	0.089	2	17.739	4.249	1.487
CRE \nrightarrow Y	0.537	2	8.212	2.475	1.566
MS \nrightarrow CRE	8.359*	4	18.146	9.463	7.942
CRE \nrightarrow MS	17.863***	4	11.814	7.622	6.200
INV \nrightarrow CRE	0.088	2	9.720	5.049	2.838
CRE \nrightarrow INV	0.033	2	13.119	3.949	2.241
INT \nrightarrow CRE	0.082	2	8.358	3.873	3.210
CRE \nrightarrow INT	0.195	2	9.649	5.931	3.178

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.18. Fransa için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.955	0.011	1.778	0.015
Exp-LR	1.509	0.010	0.785	0.013
Mean-LR	3.604	0.041	3.530	0.024
L _C	1.462	<0.01	1.277	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.5. Fransa için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

Alt örneklem için gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin incelendiği zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları ise Şekil 3.5'de görülmektedir. Şekil 3.5a'daki bulgular incelendiğinde Fransa için gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu alt örneklem için 1958-1963, 1990-1991 ve 1998-2002 dönemleri olduğu görülmektedir. Şekil 3.5b incelendiğinde ise 1947-1949, 1951-1960 ve 1996-2011 dönemlerinde kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şekil 3.5c 'de ise incelenen periyotta gelir eşitsizliğindeki artışın, kredi genişlemesi üzerinde genellikle negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Schularick ve Taylor (2012) veritabanı incelendiğinde, Fransa'nın kriz deneyimi yaşadığı yılların 1930 ve 2008 yılları olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın, söz konusu dönemlerde gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesinin bir nedeni olmadığı dolayısıyla Rajan hipotezinin bu ülke için geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.2.7. İngiltere için bulgular

İngiltere ekonomisinde gelir dağılımındaki bozulmanın finansal krizlerin ortaya çıkışındaki etkisini incelemek amacıyla 1949-2013 dönemi incelenmiş ve öncelikle tüm örneklem için bootstrap nedensellik testinden faydalanılmıştır. Bootstrap nedensellik testi sonuçları incelendiğinde, kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine, para arzından kredi genişlemesine, kredi genişlemesinden yatırımlara ve kredi genişlemesinden faiz oranına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin; milli gelir ile kredi genişlemesi arasında ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görülmektedir. Bu bulgular, kredi genişlemesinde etkin rol alan faktörlerin milli gelir ve para arzı olduğunu göstermektedir. Buna karşın, gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin daha detaylı incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 3.20'deki bulgular incelendiğinde CRE denklemi için kısa ve uzun dönem parametrelerin istikrarlı olmadığı ve boş hipotezin reddedildiği görülmektedir. Buna karşın INE denklemi için kısa dönem parametre istikrarını sınavan Sup-LR, Exp-LR ve Mean-LR testleri sonucuna göre boş hipotez kabul edilmekte ve kısa dönem parametrelerin istikrarlı olduğu görülmektedir. INE denklemi için uzun dönem parametre istikrarını sınavan L_C testi sonucuna göre ise uzun dönem parametrelerin istikrarlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.19. İngiltere için Bootstrap Nedensellik Testi

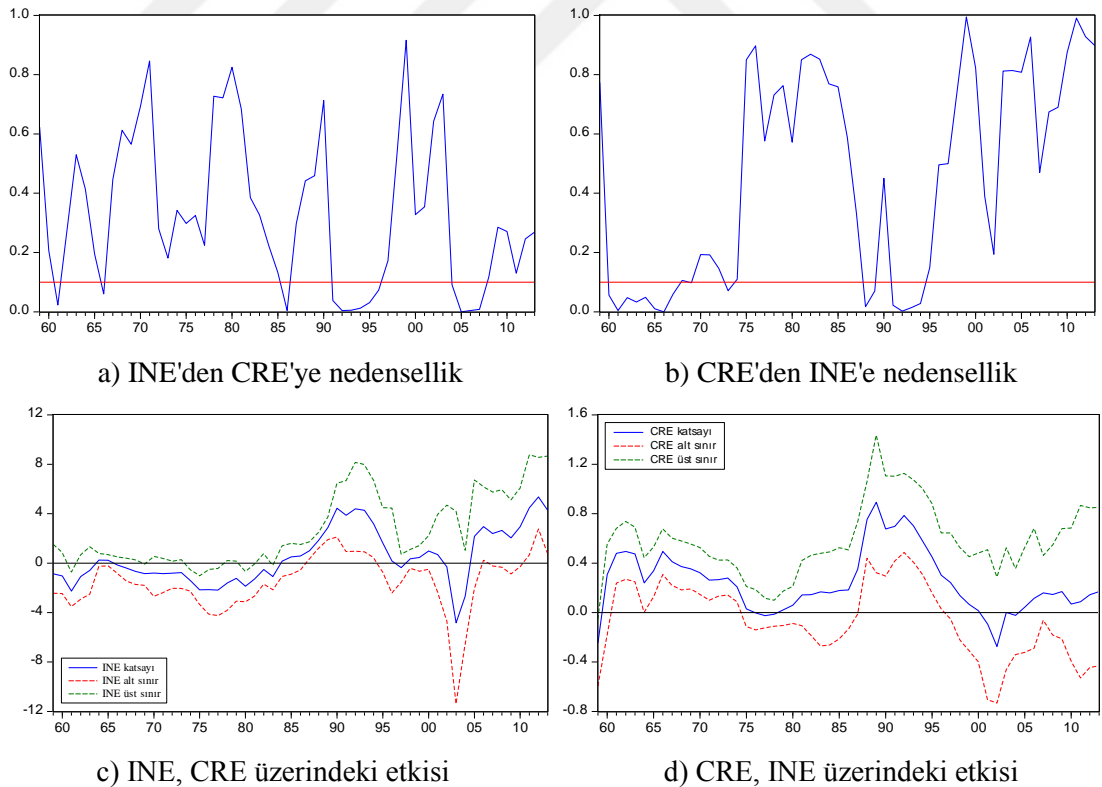
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \Rightarrow CRE	1.102	3	8.151	6.834	4.899
CRE \Rightarrow INE	5.777*	3	10.261	7.126	5.345
Y \Rightarrow CRE	4.614*	3	12.879	6.604	4.533
CRE \Rightarrow Y	4.775*	3	8.361	5.819	4.747
MS \Rightarrow CRE	14.206***	3	11.069	8.020	5.251
CRE \Rightarrow MS	0.345	3	13.853	6.949	5.378
INV \Rightarrow CRE	0.708	3	10.976	8.048	5.145
CRE \Rightarrow INV	8.270**	3	8.974	7.166	4.939
INT \Rightarrow CRE	0.300	3	9.836	5.485	3.074
CRE \Rightarrow INT	10.092***	3	8.847	6.356	4.873

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.20. İngiltere için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	1.966	0.539	3.123	0.085
Exp-LR	0.496	0.519	0.888	0.067
Mean-LR	0.945	0.510	1.610	0.078
L _c	1.041	<0.01	0.913	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.6. İngiltere için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

İngiltere için gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin finansal kriz dönemlerindeki geçerliliğini incelemek amacıyla uygulanan zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları Şekil 3.6'da görülmektedir. Schularick ve Taylor (2012) veritabanı incelendiğinde İngiltere'nin sistemik bankacılık krizi deneyimi yaşadığı yılların 1974, 1991 ve 2007 yılları olduğu görülmektedir. Şekil 3.6a bu kapsamda değerlendirildiğinde 1974 yılında gelir eşitsizliği arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin geçerli olmadığı fakat 1991-1996 ve 2004-2008 alt örneklemelerinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru bir nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görülmektedir. Şekil 3.6c'de bulunan katsayılar incelendiğinde ise hem 1991-1996 alt örneğinde hem de 2004-2008 alt örneğinde gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkisinin pozitif olduğu görülmektedir. Şekil 3.6b incelendiğinde, kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru nedensellik ilişkisinin 1991-1994 alt örneğinde geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca Şekil 3.6d'de bulunan parametrelere göre 1991-1994 döneminde kredi genişlemesindeki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür.

Elde edilen bulgular, İngiltere'nin gelir dağılımı verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, 1950 yılında en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin toplam milli gelirden aldığı %11.47'lik payın, ilk krizin yaşandığı 1974 yılına kadar sürekli azalarak %6.54 düzeyine düştüğü, ikinci krizin yaşandığı 1991 yılına kadar genellikle artarak %10.32 düzeyine yükseldiği ve 2007 yılında bu oranın %15.44 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde gelir eşitsizliğindeki artışın finansal krizlerde etkin rol oynadığı görüşünü savunan Rajan hipotezinin, İngiltere'nin yaşadığı finansal krizler arasında 1991 ve 2007 yılı için kabul edildiği görülmektedir. 1974 yılında yaşanan krizde ise Rajan hipotezinin aksine gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Ayrıca 1991 yılında yaşanan finansal kriz sonucunda İngiltere'de gelir dağılımının bozulduğu yönünde yorum yapmak mümkündür.

3.2.2.8. Japonya için bulgular

1886-2013 döneminin tüm örneğinde gelir eşitsizliği, parasal genişleme ve kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin test edildiği bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.21'de görülmektedir. Ulaşılan sonuçlar incelendiğinde gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında ve milli gelir ile kredi genişlemesi arasında çift yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir.

Ayrıca, kredi genişlemesinden parasal genişlemeye ve kredi genişlemesinden yatırımlara doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.21. Japonya için Bootstrap Nedensellik Testi

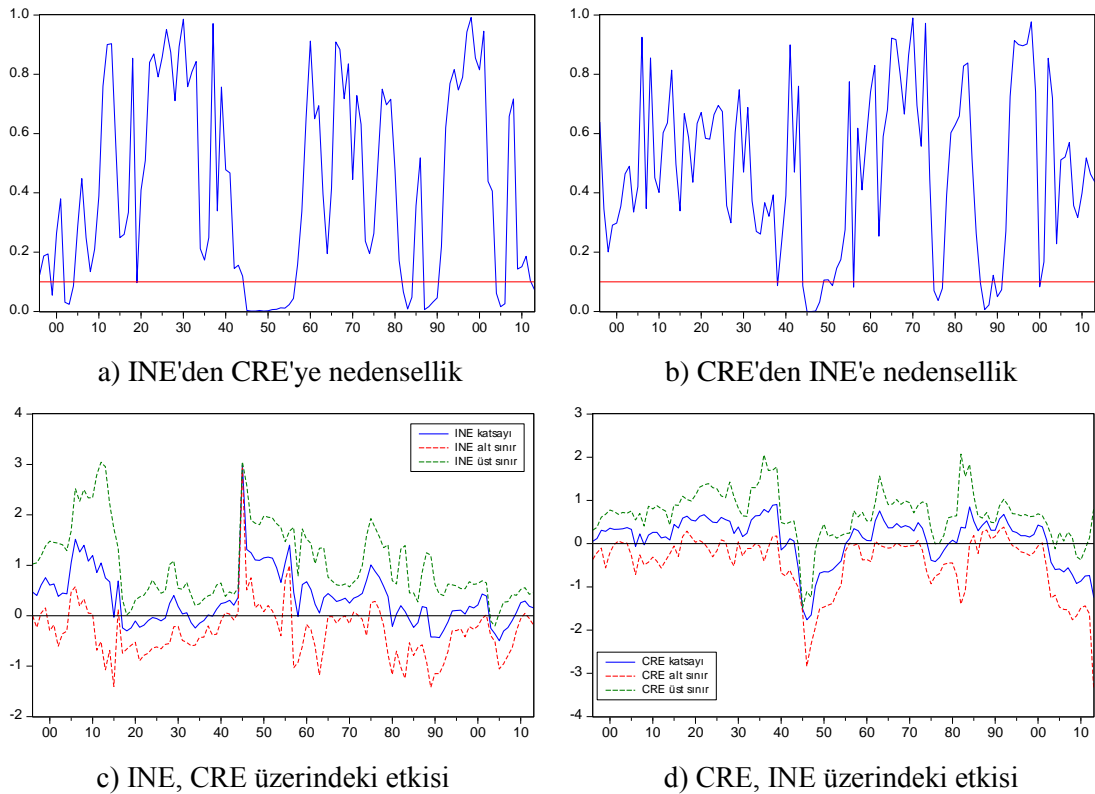
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \Rightarrow CRE	17.209**	4	39.079	9.147	6.240
CRE \Rightarrow INE	10.059**	4	34.325	9.752	7.645
Y \Rightarrow CRE	14.924**	4	41.623	8.000	4.671
CRE \Rightarrow Y	5.177*	4	49.452	7.839	5.168
MS \Rightarrow CRE	2.037	3	8.045	4.686	3.486
CRE \Rightarrow MS	18.587***	3	10.327	5.759	3.601
INV \Rightarrow CRE	1.972	3	8.344	5.850	4.335
CRE \Rightarrow INV	19.220***	3	9.796	5.782	4.363
INT \Rightarrow CRE	0.046	2	16.468	3.253	1.978
CRE \Rightarrow INT	1.794	2	7.321	5.848	4.113

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.22. Japonya için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemi		CRE denklemi	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.120	0.052	5.873	0.002
Exp-LR	0.572	0.297	0.838	0.058
Mean-LR	0.910	0.520	1.355	0.121
L _c	0.589	0.023	0.723	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.7. Japonya için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

Japonya ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1886-2013 dönemi ele alınmış ve bu ülke için de ulaşılabilecek kısa ve uzun dönemli parametrelerin istikrarı test edilmiştir. Tablo 3.22’de ulaşılan parametre istikrar testleri sonuçları incelendiğinde, INE ve CRE denklemleri için L_C testi bulgularının uzun dönem parametrelerin istikrarlı olmadıkları görülmektedir. Kısa dönemli parametre istikrar testleri sonuçları incelendiğinde ise INE denklemi için Mean-LR ve Exp-LR test sonuçlarının kısa dönemli parametrelerin istikrarlı olduğuna, Sup-LR test sonucunun ise parametrelerin istikrarlı olmadığı sonucuna işaret ettiği görülmüştür. CRE denklemi için ise Sup-LR ve Exp-LR istatistiklerine göre kısa dönem parametrelerin istikrarlı olmadıkları görülmektedir.

Gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin geçerliliğinin Japonya’da yaşanan finansal kriz dönemleri için incelendiği zamanla değişen nedensellik testi sonuçları Şekil 3.7’de sunulmuştur. Şekil 3.7a’da bulunan sonuçlar incelendiğinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin 1902-1904, 1945-1956, 1982-1990 ve 2004-2006 alt örneklemelerinde geçerli olduğu görülmektedir. Schularick ve Taylor (2012) veritabanında Japonya’nın finansal kriz deneyimi yaşadığı yıllar 1907, 1920, 1927 ve 1997 yılları olarak verilmiştir. Kriz yılları, elde edilen bulgular ile değerlendirildiğinde Japonya’nın bankacılık krizi deneyimi yaşadığı yılların hiçbirinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.2.9. Norveç için bulgular

Norveç için gelir eşitsizliği, parasal genişleme, milli gelir, yatırımlar, faiz oranı ve kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisi tüm örneklem için incelediğimiz bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.23’de görülmektedir. Sonuçla incelendiğinde, milli gelirden ve parasal genişlemeden kredi genişlemesine doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Norveç ekonomisinde kredi genişlemesinin önemli belirleyicilerinin milli gelir ve para arzı olduğunu göstermektedir. Tüm örneklem baz alındığında Rajan hipotezinin geçerli olmadığı tespit edilmiştir fakat gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi ilişkisinin finansal kriz dönemleri için de incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 3.23. Norveç için Bootstrap Nedensellik Testi

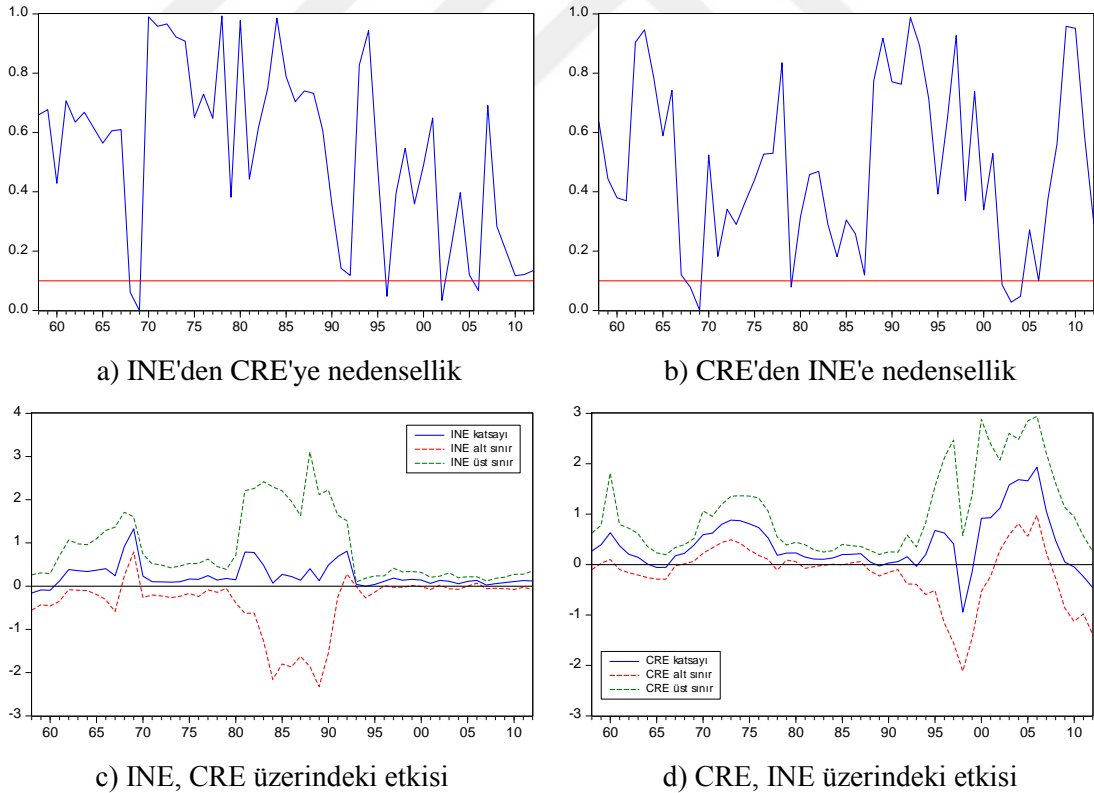
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	0.108	2	8.497	4.236	3.010
CRE \nrightarrow INE	0.428	2	5.788	3.852	2.661
Y \nrightarrow CRE	4.027**	2	9.740	2.792	2.187
CRE \nrightarrow Y	2.658	2	7.065	5.116	3.245
MS \nrightarrow CRE	4.027**	2	9.740	2.792	2.187
CRE \nrightarrow MS	2.658	2	7.065	5.116	3.245
INV \nrightarrow CRE	2.205	2	12.281	4.738	2.774
CRE \nrightarrow INV	1.404	2	8.174	5.095	2.278
INT \nrightarrow CRE	0.254	2	5.119	4.322	3.323
CRE \nrightarrow INT	0.570	2	7.730	3.725	2.368

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.24. Norveç için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.698	0.082	3.328	0.060
Exp-LR	0.992	0.041	0.876	0.061
Mean-LR	1.730	0.043	1.690	0.053
L _c	0.729	<0.01	0.983	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.8. Norveç için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

Norveç ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1948-2013 dönemi ele alınmıştır. Gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla tahmin edilecek VAR modellerine dayalı kısa ve uzun dönem parametrelerin istikrarının sınındığı test sonuçları 3.24'de görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde her iki denklem için de kısa ve uzun dönem parametrelerin istikrar koşulunu sağlamadığı ve VAR modellerine dayalı tahminler aracılığıyla elde edilecek parametrelerin güvenilir sonuçlar olmayacağı görülmüştür.

Zamanla değişen nedensellik analizi sonuçları Şekil 3.8'de görülmektedir. Şekil 3.8.a'da ve 3.8.b'de bulunan nedensellik testi sonuçlarına göre Norveç ekonomisinde 1988 yılında yaşanan finansal kriz döneminde gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi geçerli değildir.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Norveç'te yaşanan finansal krizde gelir eşitsizliğinin doğrudan bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Stiglitz (2012) iddia edildiği üzere, gelir eşitsizliğindeki artış nedeniyle yüksek marjinal tüketim eğilimine sahip düşük gelirli kesimin talebini desteklemek amacıyla uygulanan genişleyici politikaların krize yol açtığı görüşü de 1988 krizi için geçerli görünmemektedir. Nitekim, Norveç ekonomisinde en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin gelirinin milli gelirden aldığı pay 1948 yılında %9.1 düzeyinde iken, 1991 yılına kadar sürekli olarak azalarak %4.37 değerine ulaşmıştır. Kısaca, Norveç ekonomisinde düşük gelirli kesimin gelirindeki azalış sonucunda ortaya çıkan talep baskısını parasal genişlemeyle desteklemek için gerekli bir gelir eşitsizliği artışı görünmemekte, aksine gelir eşitsizliği sürekli olarak azalmaktadır. Norveç ekonomisinde bankacılık kesimine de sıçrayan krizin temel nedeni olarak, 1986 yılında petrol fiyatlarındaki aşırı azalış gösterilebilir. Küresel petrol üreticileri arasında en önemli petrol üreticisi ülkeler arasında yer alan Norveç'in, küresel petrol fiyatlarındaki azalış karşısında cari işlemler açığı vermesi ve politika tepkisi olarak 1987 yılında Norveç kronunun %6 devalüe edilmesi, bu durumun bir kanıtı olarak gösterilmektedir (Honkapohja, 2009:14-15).

3.2.2.10. İsveç için bulgular

İsveç ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1948-2013 dönemi ele alınmış ve diğer ülkelerle benzer şekilde öncelikle tüm gözlem için bootstrap nedensellik testine başvurulmuştur.

İsveç için gelir eşitsizliği, parasal genişleme, milli gelir, yatırımlar, faiz oranı ve kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin incelendiği bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.25’de görülmektedir. Elde edilen bulgular incelendiğinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine, kredi genişlemesinden milli gelire, kredi genişlemesinden yatırımlara ve kredi genişlemesinden faiz oranına doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğu görülmektedir.

Tablo 3.26’da bulunan parametre istikrar testleri sonuçları, CRE denklemi için kısa dönemli parametrelerin istikrarlı olmadığını göstermektedir. INE denklemi için elde edilen bulgular incelendiğinde ise Sup-LR testine göre kısa dönem parametreler istikrar koşulunu sağlamamakta; Mean-LR ve Exp-LR testlerine göre ise kısa dönem parametreler istikrarlıdır. Uzun dönem parametre istikrarının sınıandığı L_C testi sonuçlarına göre her iki denklem için uzun dönem parametrelerin istikrar koşulunu sağlamadığı dolayısıyla tüm örnekleme dayalı parametre tahminlerinin güvenilir sonuçlara yol açmayacağı görülmektedir.

İsveç ekonomisinde gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkisinin finansal kriz dönemlerindeki geçerliliğinin incelendiği zamanla değişen nedensellik testi sonuçları Şekil 3.9’da görülmektedir. Şekil 3.9.a panelinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin 1963-1964, 1974-1977, 1984-1988 ve 1995-1998 dönemi için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Schularick ve Taylor (2012) veritabanına göre İsveç’in finansal kriz deneyimi yaşadığı yıllar 1991 ve 2008 yıllarıdır. Buna karşın 1991 ve 2008 yılları için gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Tablo 3.25. İsveç için Bootstrap Nedensellik Testi

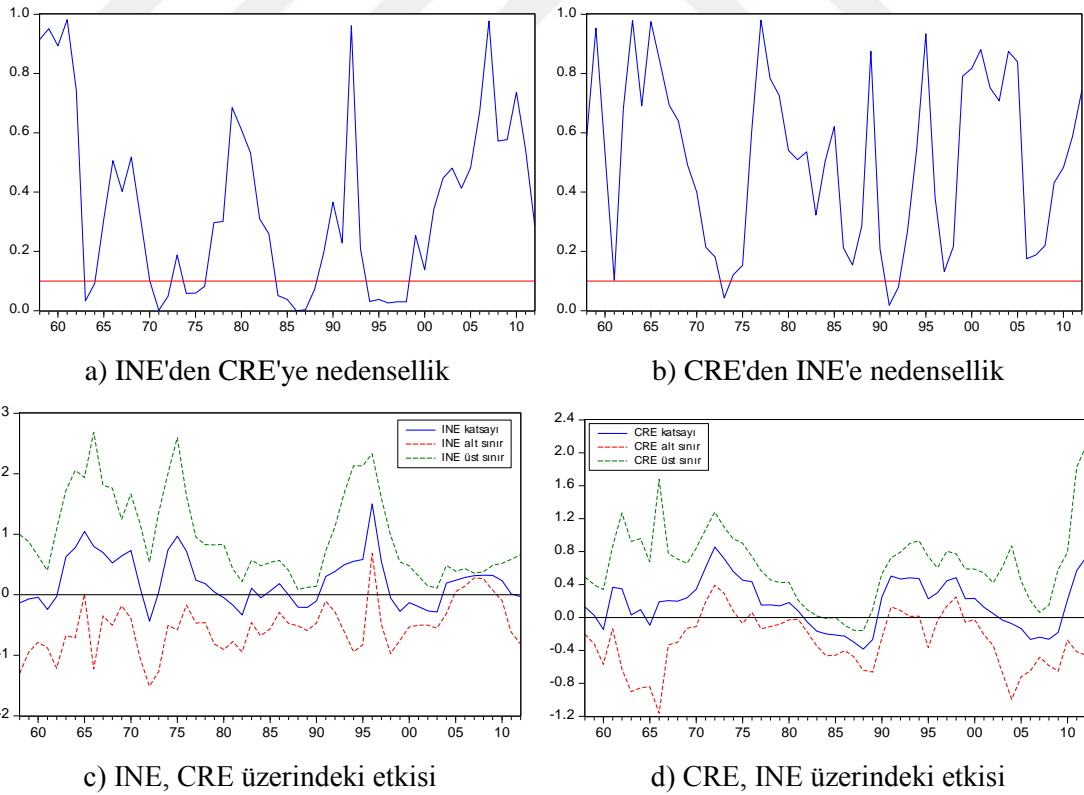
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	6.355**	3	8.122	5.507	4.239
CRE \nrightarrow INE	3.939	3	11.925	7.378	4.992
Y \nrightarrow CRE	0.405	3	9.178	7.052	5.147
CRE \nrightarrow Y	9.320***	3	7.721	6.010	5.524
MS \nrightarrow CRE	0.396	3	12.739	5.623	4.492
CRE \nrightarrow MS	3.527	3	14.489	7.625	5.547
INV \nrightarrow CRE	2.553	3	8.706	5.704	4.334
CRE \nrightarrow INV	9.349***	3	7.651	5.552	4.729
INT \nrightarrow CRE	1.088	3	8.093	5.676	3.975
CRE \nrightarrow INT	5.889*	3	11.733	6.643	5.346

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.26. İsveç için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.194	0.086	3.346	0.085
Exp-LR	0.750	0.140	0.914	0.061
Mean-LR	1.388	0.141	1.734	0.053
L _C	0.692	<0.01	0.994	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.9. İsveç için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

İsveç ekonomisinde 1991 yılında yaşanan krizin nedenleri incelendiğinde, Finlandiya ekonomisi ile benzer özellikler taşıdığı ve krizin temellerinde finansal liberalizasyon hareketlerinin yattığı görülmektedir. Finansal deregülasyon politikası, kredi hacmi üzerindeki nicel kısıtlamaların kaldırılması amacıyla 1985 yılının Aralık ayında uygulanmıştır. İsveç kronunun değeri, bu dönemde yabancı paralardan oluşan bir sepet karşısında sabitlenmiştir. 1991 yılında yaşanan krizin ana itici gücü olarak finansal serbestleşme hareketleri görülmektedir. Nitekim bu uygulama ile birlikte kredi patlaması 1986 yılında başlamış, daha sonra varlık ve konut piyasalarına sıçramıştır (Jonung, 2009:3). Rajan hipotezinde iddia edildiği gibi deregülasyon baskısının geliş nedeninin artan gelir eşitsizliği olup olmadığını tespit etmek amacıyla da İsveç ekonomisinde gelir eşitsizliğini temsil eden veriler incelenmelidir. 1943 yılında, en yüksek gelirli %1'lik kesim, İsveç milli gelirinin %10.44'üne sahip iken, bu değer 1960 yılında %6.83 düzeyine, 1990 yılında ise %4.38 düzeyine kadar azalmıştır. Dolayısıyla gelir adaletsizliği sorunu, söz konusu dönem için düşük gelirli kesimin kredi erişimini kolaylaştırmak amacıyla uygulanması finansal liberalizasyon politikasının uygulanmasını gerektirecek kadar önemli bir sorun olarak görülmemektedir. Stiglitz (2012) iddia edildiği gibi, gelir eşitsizliğinin doğrudan olmasa da parasal genişleme aracılığıyla krize yol açabileceği görüşünü değerlendirmek amacıyla para arzı verileri incelendiğinde ise 1980-1991 dönemi aralığında hem para arzının reel değerinin hem de M2 para arzının milli gelire oranının sürekli olarak azaldığı dolayısıyla parasal bir genişlemenin yaşanmadığı görülmektedir.

İsveç'in 1991 yılında yaşadığı kriz süreci, krizin muhtemel nedenleri ve çalışmamızda elde edilen ampirik bulgular bir arada değerlendirildiğinde, bu krizin ortaya çıkışında gelir eşitsizliğinin etkin rol almadığı dolayısıyla Rajan hipotezinin geçerli olmadığı görülmektedir.

3.2.2.11. ABD için bulgular

ABD'de gelir eşitsizliği, kredi genişlemesi ve parasal genişleme arasındaki nedensellik ilişkilerini tüm örneklem için sınayan bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 3.27'de görülmektedir. Elde edilen sonuçlar, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine, yatırımlardan kredi genişlemesine ve faiz oranından kredi genişlemesine doğru tek yönlü nedensellik ilişkilerinin geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, parasal genişleme ve kredi genişlemesi arasında çift yönlü

nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın tüm örneklem için eşitsizlikten kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin geçerliliği, gelir eşitsizliğinin finansal krizlerde etkin bir rol oynadığına dair net bir bilgi verememektedir. Bu nedenle zamanla değişen nedensellik analizine de başvurulmuştur.

ABD ekonomisi için gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla 1913-2013 dönemi incelenmiş ve öncelikle tüm örnekleme göz önüne alan kısa ve uzun dönemli parametre tahminleri sonucunda elde edilen parametrelerin istikrar özelliği sınanmıştır. Tablo 3.28’de ulaşılan sonuçlar incelendiğinde, kısa dönemli parametre istikrarını ölçen testler için Mean-LR dışındaki tüm testlerin her iki denklemde de boş hipotezi reddettiği ve kısa dönem parametrelerin istikrarlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Uzun dönem parametre istikrarını ölçen L_C testi sonuçlarına göre ise her iki denklem için de uzun dönem parametreler istikrar koşulunu sağlamamaktadır.

ABD ekonomisinde gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla uygulanan zamanla değişen nedensellik testi sonuçları Şekil 3.10’da sunulmuştur. Schularick ve Taylor (2012) veritabanına göre ABD’nin söz konusu gözlem aralığında yaşamış olduğu finansal kriz deneyimleri 1929, 1984 ve 2007 yıllarında yaşanmıştır. Şekil 3.10a panelindeki bulgular bu kapsamda incelendiğinde, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin 1929-1942 alt örnekleminde, 1997-2002 alt örnekleminde ve 2005-2009 alt örnekleminde geçerli olduğu görülmektedir.

Ayrıca Şekil 3.10c paneline göre, gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkisini gösteren parametrenin hem 1929 yılı için hem de 2007 yılı için pozitif oldukları görülmüştür. Buna karşın 1984 yılı için değişkenler arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin geçerli olmadığı görülmektedir. Ayrıca Şekil 3.10b paneli incelendiğinde 1923-1941 dönemi için kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru bir nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görülmekte fakat Şekil 3.10d panelindeki parametreler incelendiğinde bu dönemde kredi genişlemesinin eşitsizliği azaltıcı yönde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.27. ABD için Bootstrap Nedensellik Testi

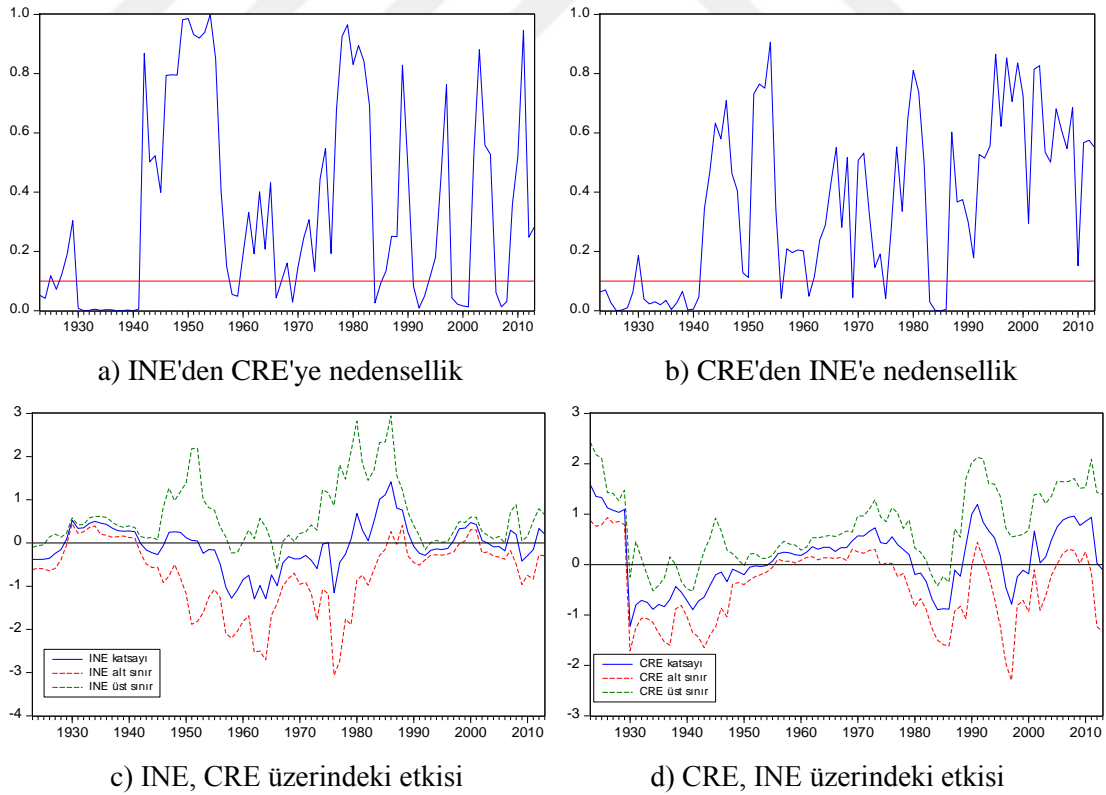
Hipotez	MWALD	VAR(p+d _{max})	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
INE \nrightarrow CRE	8.592**	3	10.080	5.103	4.340
CRE \nrightarrow INE	0.483	3	9.451	6.420	5.404
Y \nrightarrow CRE	0.856	3	9.378	5.508	4.259
CRE \nrightarrow Y	1.491	3	8.427	6.247	4.841
MS \nrightarrow CRE	18.796***	3	11.055	7.443	5.120
CRE \nrightarrow MS	9.801**	3	13.165	5.177	4.612
INV \nrightarrow CRE	5.839*	3	14.330	7.774	4.693
CRE \nrightarrow INV	0.348	3	9.740	5.765	4.168
INT \nrightarrow CRE	4.823*	3	9.081	5.943	4.334
CRE \nrightarrow INT	1.390	3	11.088	7.413	4.386

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Kritik değerler 10000 bootstrap replikasyonu ile elde edilmiştir. Gecikme uzunlukları HJC bilgi kriteri aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.28. ABD için Parametre İstikrar Testleri

	INE denklemleri		CRE denklemleri	
	İstatistik	p-değeri	İstatistik	p-değeri
Sup-LR	3.426	0.016	7.464	0.000
Exp-LR	0.920	0.023	1.446	0.000
Mean-LR	1.768	0.022	1.396	0.105
L _C	0.877	<0.01	0.719	<0.01

Not: p-değerleri 2000 bootstrap simülasyonu ile elde edilmiştir. Parametre istikrar testleri VAR(3) ortak tahminine göre yapılmıştır.

Şekil 3.10. ABD için zamanla değişen nedensellik testi sonuçları

2007 yılında yaşanan finansal krizin temelleri incelendiğinde; mortgage kredilerinde yıllardır devam eden şişkinlik ile başlayan, mortgage kredilerinde akışkanlık sağlamak amacıyla kurulmuş olan Fannie Mae ve Freddie Mac şirketlerinin devlet kontrolüne geçmesi ve önemli yatırım bankalarından biri olan Lehman Brothers'ın iflas başvurusunda bulunması ile derinleşen finansal krize yol açan birden çok unsurun varlığından söz edilmektedir. 2000 yılından itibaren, geri ödeme riski bulunan kesimlere verilen NINJA ⁶ kredilerdeki aşırı atışın, sekürütizasyon ⁷ uygulaması aracılığıyla mortgage piyasalarındaki riskin menkul kıymet piyasalarına aktarılması, asimetrik bilgi problemi, derecelendirme kuruluşlarının finansal risk taşıyan bankaları doğru tespit edememesi veya etmemesi ve Fed'in önlem alma konusunda geç kalmış olması gibi faktörler, finansal krizin nedenleri veya krizin derinleşmesinin nedenleri olarak gösterilmektedir. Söz edilen faktörler, krizi derinleştiren faktörler olmakla birlikte, mortgage kredilerine erişimin kolaylaştırılmasının krizin temel unsuru olduğu genel kabul gören bir görüştür. Riskli mortgage kredilerine yol açan bu finansal serbestleştirme politikasının finansal piyasalarda likidite bolluğu yaratma amacı ile uygulandığı görüşlerine karşın, Rajan (2010) bu politikanın esas amacının gelir eşitsizliği olduğunu iddia etmektedir. Bu görüşün temel dayanakları ise ABD'de krizden önceki 30 yıl boyunca gelir eşitsizlik artışının yüksek boyutlara ulaşmış olması ve Clinton yönetiminin Fannie Mae ve Freddie Mac şirketlerini düşük gelirli hane halklarına tahsis edilen kredilerinin arttırılması yönünde teşvik etmesi ve özel sektörü "düşük gelirli insanları ev almak için yaratıcı yollar bulmaya" çağırmasıdır (Rajan, 2010:36).

1929 yılında yaşanan finansal kriz incelendiğinde, bazı yönlerden 2007 finansal krizi ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir (Gjerstad ve Smith, 2009:289). 1920-1929 dönemi boyunca konut sahipliğinde büyük bir artış olmuş, konut sahipliği yaklaşık %50 artarak 7 milyon düzeyinden yaklaşık olarak 10.5 milyon düzeyine ulaşmıştır. Gayrimenkul kolaylığının genişlemesi ipotek borcu ile güvence altına alınan kredinin uzatılması temelinde gerçekleşmiş, tüm (konut ve ticari) gayrimenkul ipoteği borçlarının 12.1 milyar dolardan 33.1 milyar dolara (% 174 artarak) yükseldiği tahmin edilmektedir (Fisher, 1950:307-309).

1929 ve 2007 kriz dönemleri öncesi gelir dağılımı verileri incelendiğinde, en yüksek gelirli %1'lik kesimin milli gelirden aldığı payın 1920 yılında %14.46

⁶ NINJA krediler; toplumda işi, geliri ve varlığı dahi bulunmayan kesimlere sağlanan kolay krediyi tanımlamak amacıyla yapılan "No Income, No Job, No Asset" açıklamasının kısaltılmış şeklidir.

⁷ Sekürütizasyon; varlıkların, menkul kıymetleştirilmesini ifade etmektedir.

düzeyinden 1928 yılında %19.6 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Benzer şekilde, 2007 krizi öncesi gelir eşitsizliğinin ulaşılmış olduğu boyutlara bakıldığında, en yüksek gelire sahip %1'lik kesimin milli gelirden almış olduğu pay 1970 yılında %7.8 düzeyinde iken, 2007 yılında bu payın %18.33 düzeylerine ulaşılmış olduğu kısacası büyük buhran dönemindeki değerlere yaklaştığı görülmektedir.

Çalışmamızda elde edilen bulgular ve ABD'de yaşanan finansal kriz süreçleri birlikte değerlendirildiğinde, gelir eşitsizliğinin hem 1929 finansal krizinin hem de 2007 finansal krizinin önemli bir tetikleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle 1929 ve 2007 krizleri için Rajan hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3. Model II'den elde edilen bulguların özetlenmesi

Gelişmiş 10 ülke için elde edilen tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde artan gelir eşitsizliğinin finansal krizlerin ortaya çıkışında önemli bir faktör olduğu yönündeki Rajan hipotezinin, Avustralya'da 1989 yılında yaşanan finansal kriz, İngiltere'de 1991 ve 2007 yıllarında yaşanan finansal kriz ve ABD'de 1929 ve 2007 yıllarında yaşanan finansal kriz için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Japonya, Norveç ve İsveç için gelir eşitsizliğinin yaşanan finansal krizlerde herhangi bir rol oynamadığı bulgusuna ulaşılmış dolayısıyla Rajan hipotezinin bu ülkeler için geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kanada ekonomisinde ele alınan süreçte herhangi bir finansal kriz yaşanmamış olsa da gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesi üzerindeki etkisinin genellikle pozitif olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgular, gelir eşitsizliğinin finansal krizler üzerindeki rolünün kurumsal, sosyo-kültürel ve refah devleti ilkeleri bakımından ayrışan 3 model için farklılaştığını göstermektedir. Bu modeller, İskandinav modeli, Kıta Avrupası modeli ve Anglo-Sakson modelleridir. Esping-Andersen (1990)'e göre İskandinav modeli, sosyal-demokrat refah devleti anlayışına dayalı; Kıta Avrupası modeli, korporatist⁸ refah devleti anlayışına dayalı; Anglo-Sakson modeli ise klasik-tipik liberal sisteme dayalı modeli yansıtmaktadır. Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç gibi ülkelerin oluşturduğu İskandinav modelin temel dayanakları, adil gelir dağılımı, sosyal kapsayıcılık ve evrensellik ilkeleridir. Fransa'nın içinde bulunduğu Kıta Avrupası

⁸ Korporatist model; toplumsal düzenin özel mülkiyet ve bireysel girişim olgularına dayalı olduğu fakat bu olguların katı devlet kontrolünde olduğu modeli ifade etmektedir.

modelinde dağılım politikaları, İskandinav modeline göre daha ılımlı düzeyde olmasına rağmen modelin temel ilkelerinden birisi sosyal transferlerdir. Avustralya, İngiltere, Kanada ve ABD'nin oluşturduğu Anglo-Sakson modeli ise bireylerin yalnızca kendilerinden sorumlu olduğu, işgücü piyasalarında regülasyon politikalarının olmadığı veya düşük düzeyde olduğu, sınırsız rekabetin sağlandığı ekonomik düzeni ifade etmektedir. Bu modelde gelir dağılımını düzenleyici sosyal transferler diğer modellere göre çok düşük seviyededir (Guger vd., 2007:5-7). Çalışmada elde edilen bulgular bu doğrultuda değerlendirildiğinde, gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesine ve finansal krizlere yol açtığı yönündeki hipotezin, İskandinav ve Kıta Avrupası modelleri için geçerli olmadığı, regülasyon politikalarının minimum düzeyde olduğu Anglo-Sakson ülkeleri için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yönelik politika hedefi, son yıllarda birçok ülkenin kalkınma planları kapsamında yer alan önemli politika hedefleri arasında gösterilmektedir. Nitekim sürdürülebilir kalkınma adıyla küresel bir söylem haline gelen kalkınma stratejilerinin alt faktörlerinden biri olan sosyal kalkınma hedefinin en önemli göstergesi, daha adil bir gelir dağılımına ulaşma hedefidir. Gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik teorik ve politik öneriler, iktisat literatüründe önemli bir yer tutan bölüşümde etkinlik hedefi başlığı altında incelenmektedir.

Tarih boyunca küresel ekonomik düzeni etkisi altına almış tüm iktisadi görüşler, daha adil gelir dağılımı hedefine yönelik çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Günümüz hâkim iktisadi görüşlerinden birisi olan Neoliberalizm'in gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik önerileri ise iki temel politika uygulamasına dayanmaktadır. Bu politikalardan birincisi iktisadi küreselleşme politikalarıdır. Neoliberal görüş mensuplarına göre ülkeler arası iktisadi işbirliği ve dış ticaret serbestisi, ülkeler arasında ve ülke içinde yaşanan gelir dağılımı farklılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Buna karşın, iktisadi küreselleşme politikalarının gelir dağılımı üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik tartışmalı teorik ve ampirik çalışmaların mevcut olduğu da bir gerçektir. Neoliberal görüşe göre, ülkelerin ekonomik entegrasyonu, kaynakların daha etkin kullanımını ve ülkelerin kendi kaynaklarına dayalı uzmanlaşma sürecini hızlandırarak rekabet güçlerini arttırmalarına yol açmış böylece ülkelerin hem ekonomik zenginlikleri artmış hem de gelir dağılımında adalet sağlanmıştır. Buna karşın, standart sol gelenek, güçlü ve zengin ülkelerin, eşitlikçi bir toplum amacına ilgi göstermediğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, anti-liberal veya anti-küreselleşme görüşüne sahip kesimler, küreselleşmenin belirli kesimlerin gücünü arttırdığı görüşünde birleşmişlerdir.

Neoliberal görüşün, artan gelir eşitsizliğine karşı önerdiği ikinci temel politika ise liberal politika uygulamalarıdır. Buna karşın, gelir eşitsizliğinin aşırı

ölçüde arttığı dönemlerde, eşitsizliği azaltmak amacıyla özellikle finansal sistemde uygulanan liberalizasyon politikaları çok daha güncel bir tartışmanın temellerini atmıştır. İlk olarak IMF baş ekonomisti Raghuram Rajan'ın 2010 yılında yayınlamış olduğu "Fault Lines" isimli kitabında iddia ettiği üzere, 2007 yılında ABD'de ortaya çıkan ve kısa sürede küresel bir kriz haline gelen finansal krizin temelinde artan gelir eşitsizliğine karşı başvurulan finansal deregülasyon politikası yer almaktadır. İktisat literatürüne Rajan hipotezi olarak giren bu hipoteze göre, ABD hükümeti son 30 yılda artan gelir eşitsizliğine önlem olarak düşük gelirli kesimi düşük faizlerle konut sahibi yapmak amacıyla finansal piyasalarda kredi erişimini kolaylaştırmış ve bu durum söz konusu kesimin kredi borcunu geri ödeyememesi ile birlikte finansal krizle sonuçlanmıştır.

Bu çalışmada, Neoliberal görüşün gelir eşitsizliği sorununa karşı reçete olarak sunduğu iktisadi küreselleşme ve liberalizasyon politikalarının gelir eşitsizliğini azaltma noktasındaki başarısının ve yol açtığı muhtemel iktisadi sorunların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle ekonomik küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel faktörler göz ardı edilmeden incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra, son yüzyılda yaşanan finansal krizlerde gelir eşitsizliğinin anahtar bir role sahip olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmada ekonomik küreselleşme ve gelir dağılımını etkilediği kabul edilen temel faktörlerin (reel GSYH, beşeri sermaye birikimi ve kamu sektör büyüklüğü) gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerden oluşan 70 ülkelik bir panel ve 1991-2013 dönemi için incelenmiştir. Ülkeler arasındaki bağımlılığı ve ülkelere özgü heterojeniteyi göz ardı etmemek amacıyla ikinci nesil panel veri yöntemlerinden faydalanılan bu model, çalışma boyunca Model I olarak adlandırılmıştır. Model I kapsamında yapılan ampirik analizlerde elde edilen bulgular, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrıştırılarak söz konusu açıklayıcı değişkenlerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle bağlantısı gözlemlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolü incelenirken ise finansal krizlerin göstergesi olarak kredi genişlemesi ele alınmış ve Model I ile benzer şekilde kredi genişlemesini etkilediği kabul edilen temel faktörler (reel GSYH, para arzı büyüklüğü, yatırımlar ve faiz oranı) göz ardı edilmemiştir. 10 gelişmiş ülke örneğinin ele alındığı bu model ise çalışma boyunca Model II olarak adlandırılmış ve son

yüzyıllık dönemde yaşanmış önemli krizlerde gelir eşitsizliğinin rolü incelenmiştir. Model II kapsamında incelenen hipotezler genellikle değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri bağlamında oluşturulduğundan dolayı bu modelde her ülke için ayrı ayrı zaman serileri kapsamında nedensellik yöntemlerinden faydalanılmıştır. Öncelikle literatür ile benzer şekilde tüm gözlem için nedensellik ilişkileri incelenmiştir. Daha sonra literatürden farklı olarak zamanla değişen nedensellik yöntemleri aracılığıyla gelir eşitsizliğinin kredi genişlemesine neden olduğu dönemlerde bu nedenselliğin finansal kriz ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı gözlemlenmeye çalışılmıştır.

Temel olarak ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin incelendiği Model I kapsamında yapılan analizler sonucunda, tüm paneli kapsayan katsayı tahminlerine dayalı olarak, küresel ölçekte ekonomik büyümenin, gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğu görülmüştür. Bu durum, dünyada iktisadi olarak zenginleşmenin toplumun tüm kesimlerine eşit biçimde yansımadığını ve artan zenginleşmeden toplumdaki yüksek gelirli kesimlerin daha fazla yararlandığı sonucunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde ekonomik küreselleşmenin de gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgu, Rudra (2004), Beckfield (2006), Dreher ve Gaston (2008) ve Bergh ve Nilsson (2010) çalışmalarından elde edilen bulgular ile uyumaktadır. Küreselleşmenin gelir eşitsizliğini arttırdığına yönelik edilen sonuçlar, ülkeler arası ekonomik entegrasyonun, Neoliberal görüşün iddia ettiğinin aksine gelir dağılımını bozucu yönde etkisini göstermektedir. Buna karşın beşeri sermaye birikiminin gelir eşitsizliğini azalttığı, kamu sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ifade eden katsayısının ise pozitif fakat istatistiki olarak anlamsız olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Model I kapsamında elde edilen bulgular, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ayrıştırılarak incelendiğinde ise ekonomik büyümeden kaynaklı zenginleşmenin toplumdaki düşük gelirli kesimlere daha fazla fayda sağlaması amacına yönelik kapsayıcı büyüme hedefinin ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ilişkili olmadığı görülmüştür. Ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisinin ise dönüşüm ekonomileri ve Çin için geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum, iktisadi entegrasyonun ve dış ticarete serbestleşme politikalarının, ülkelerin dışa açılma süreçlerinde gelir dağılımını iyileştirici daha sonraki dönemlerde ise gelir dağılımını bozucu yönde etki oluşturduğunu göstermektedir. Buna karşın, beşeri

sermaye birikiminin gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etkisinin ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ters yönde değiştiği görülmüştür. Beşeri sermaye birikimi, gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırıcı yönde etki oluştururken; gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum literatürde kompozisyon etkisi ve ücret sıkıştırma etkisi olarak adlandırılan hipotez ile çelişmektedir. Nitekim bu hipotezde iddia edilenin aksine beşeri sermaye birikimi yüksek, gelişmiş ülkelerde, eğitim ve beceriye bağlı nitelikli işgücünün elde ettiği ücretler, azalmak yerine daha fazla artmaktadır. Kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisinin ise ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle doğru orantılı olarak değiştiği görülmüştür. Bu durum, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin dışında ülkelerin kamusal yozlaşma düzeyiyle ilişkilendirildiğinde, kamu yozlaşma düzeyi daha fazla olan ülkelerde kamu sektör büyüklüğünün gelir dağılımını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Model I kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak, özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için gelir eşitsizliğini azaltma noktasındaki en etkin politikanın beşeri sermayeyi arttırıcı yöndeki politikalar olduğu görülmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkelerdeki hükümetlerin, eğitim ve sağlık gibi alanlardaki yatırımlara ayrılan payları arttırmaları gerekmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlara ve dış ticaret serbestisine bağlı küreselleşme politikalarının ise tekrar gözden geçirilerek bu politikaların özellikle düşük gelirli kesimlerin milli gelirden aldıkları payların azalmasının önüne geçilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet alanını genişleten çok uluslu firmalar karşısında düşük gelirli kesimlerin ücret pazarlığı gücünü kaybetmesi elde edilen bulgunun temel nedenleri arasında gösterilebilmektedir. Bu nedenle, gelir eşitsizliği artışına çözüm arayan ülkelerde, maliyet minimizasyonunu hedefleyen çok uluslu şirketlerde istihdam edilen düşük gelirli kesimlerin ücretler üzerindeki pazarlık haklarının yasalarla düzenlenmesi gerekmektedir. İktisadi küreselleşmenin, gelişmiş ülke ekonomilerinde gelir dağılımını bozucu etkisi ise büyük ölçüde azalan sanayileşme kavramı ile açıklanabilmektedir. Nitekim, OECD ülkeleri için sanayi kesimindeki istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının 1991 yılında %29.99 düzeyinden 2013 yılında %22.71 düzeyine düştüğü, buna karşın hizmet sektöründeki istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının 1991 yılında %60.49 düzeyinden %72.28 düzeyine yükseldiği görülmektedir (WDI, 2017). Doğrudan yatırımın kaynağını oluşturan bu ülkelerde nispeten yüksek ücretlerle istihdamın gerçekleştiği sanayi

kesiminden daha düşük ücretli iş olanaklarının mevcut olduğu hizmet sektörüne doğru işgücü transferi, gelir eşitsizliği artışına neden olmaktadır. Kamusal yozlaşma düzeyi yüksek ülkelerde kamu sektör büyüklüğünün gelir eşitsizliğini artırıcı etkisinin azaltılması için ise kamu yozlaşma düzeyini azaltıcı (kamu personelinin eğitim düzeyinin artırılması, kamu personeli ücretlerinin artırılması) politikaların uygulanması, bu politika uygulamasının önünde önemli yasal engellerin bulunması durumunda ise kamunun ekonomideki rolünü azaltıcı liberal politikaların uygulanması gerekmektedir.

Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerdeki rolünü incelemek amacıyla oluşturulan Model II kapsamında, gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görüşüne dayalı olan Rajan hipotezi, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu görüşünü iddia eden Acemoglu hipotezi ve gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru doğrudan bir ilişkinin geçerli olmadığı buna karşın gelir eşitsizliğinden parasal genişlemeye ve parasal genişlemeden kredi genişlemesine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin geçerli olduğu yönündeki Stiglitz hipotezi, tüm örneklem ve alt örneklem için ülke bazında incelenmiştir. Öncelikle modeldeki tüm değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri tüm örneklem için incelenmiş, daha sonra sonuçların sağlamlığının sağlanması için gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkileri zamanla değişen nedensellik testi aracılığıyla incelenmiş, nedensellik ilişkisinin geçerli olması durumunda değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkilerini gösteren zamanla değişen parametreler incelenmiş ve bu testler sonucunda elde edilen bulgular ülkelerin iktisadi verileri ile kıyaslanmıştır. Bu doğrultuda, literatürden farklı olarak, gelir eşitsizliği ve finansal krizler arasındaki ilişkinin geçerli olduğu ülkelerin tespit edilmesinin yanısıra, bu ilişkinin ülkelerin hangi kriz deneyimlerinde geçerli olduğu da belirlenmeye çalışılmıştır.

Model II kapsamında yapılan tüm örneklem için nedensellik sonuçları incelendiğinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin Avustralya, Kanada, Japonya, İsveç ve ABD için geçerli olduğu; parasal genişlemeden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin Avustralya, Kanada, Fransa, İngiltere, Norveç ve ABD için geçerli olduğu; kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru nedensellik ilişkisinin ise Danimarka, İngiltere ve Japonya için geçerli olduğu görülmüştür. Buna karşın, tüm örneklem için yapılan analizlerde elde

edilen bulguların güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılan parametre istikrar testlerinde alt parametre istikrarının geçerli olmadığı, dolayısıyla alt örneklemelerin incelenmesi gerektiği kararına varılmıştır.

Alt örneklemelerde ve özellikle kriz yıllarında gelir eşitsizliği ve kredi genişlemesi arasındaki nedensellik ilişkilerini sınıadığımız zamanla değişen nedensellik testleri sonucunda Avustralya'nın 1989 yılında, İngiltere'nin 1991 ve 2007 yıllarında ve ABD'nin 1929 ve 2007 yıllarında yaşamış oldukları finansal krizlerde gelir eşitsizliğinin doğrudan anahtar bir role sahip olduğu görülmüştür. Bu ülkeler için nedenselliğin tespit edildiği dönemlerdeki iktisadi süreçler incelendiğinde ise söz konusu üç ülke için gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru nedensellik ilişkisinin tespit edildiği kriz dönemlerinden önce gelir eşitsizliğinin önemli ölçüde artış gösterdiği ve finansal deregülasyon politikalarının uygulandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla gelir eşitsizliğinin finansal krizlerde önemli bir etkiye sahip olduğu yönündeki Rajan hipotezinin sadece Avustralya, İngiltere ve ABD için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu ülkelerde söz konusu kriz dönemlerinde kredi genişlemesinden gelir eşitsizliğine doğru herhangi bir nedensellik ilişkisinin bulunamaması Acemoglu hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna yol açmaktadır. Gözlemlenen diğer ülkelerde, yaşanan finansal kriz dönemlerinde gelir eşitsizliğinden kredi genişlemesine doğru herhangi bir nedensellik ilişkisinin geçerli olmadığı ve bu ülkelerde kriz dönemleri öncesinde gelir eşitsizliğinin artmadığı aksine azaldığı görülmüştür. Dolayısıyla kriz dönemleri öncesinde finansal deregülasyon politikasının uygulandığı (Finlandiya ve İsveç) ve parasal genişleme politikalarının izlendiği ülkelerde bu politikaların eşitsizliği azaltma amacıyla uygulanmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bilgiler ışığında, gelir eşitsizliği ile kredi genişlemesi arasındaki ilişkinin, Rajan hipotezinde iddia edildiği üzere gerçekleştiği ve yalnızca Avustralya, İngiltere ve ABD için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu bulgular, Gu ve Huang (2012) ve Ahlquist ve Ansell (2012) çalışmalarından elde edilen bulgular ile hipotezin geçerli olduğu ülkeler bakımından benzerlik göstermektedir. Buna karşın, söz konusu çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, Rajan hipotezinin sözü edilen ülkelerin tüm finansal kriz deneyimleri için geçerli olduğu iddiasının aksine hipotezin belirli finansal krizler için geçerli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Gelir eşitsizliğinin finansal krizlerde etkin bir role sahip olduğu yönündeki hipotezin kabul edildiği ülkeler incelendiğinde bu ülkelerin (Avustralya, İngiltere ve

ABD), gelir dağılımının daha az öneme sahip olduğu, işgücü piyasalarında regülasyon politikalarının minimum düzeyde olduğu ve sınırsız rekabetin önerildiği Anglo-Sakson refah devleti modeline bağlı ülkeler olduğu görülmektedir. Buna karşın, yaşanan finansal krizlerde gelir eşitsizliğinin etkin bir role sahip olmadığı tespit edilen ülkelerin adil gelir dağılımı ve sosyal kapsayıcılık ilkelerine dayalı İskandinav refah devleti modeline bağlı ülkeler olduğu (Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç) ve sosyal transferlerin büyük bir öneme sahip olduğu, özel mülkiyet ve bireysel girişim olgularının katı devlet kontrolünde gerçekleştiği Kıta Avrupası refah devleti modeline bağlı ülkeler olduğu (Fransa) görülmüştür.

Model II kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak, artan gelir eşitsizliği sorununa karşı oy kaygısı veya belirli kesimlerin deregülasyon baskısı ile kredi erişiminin kolaylaştırılması yönündeki politika uygulamalarının geri ödeme riskini arttırarak finansal sistem üzerinde baskı oluşturacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle çalışmada elde edilen bulgular, gelir dağılımı adaletindeki bozukluklara karşı kredi faizlerinin düşürülmesi ve düşük gelirli kesimlerin finansal araçlara erişiminin kolaylaştırılması gibi geçici çözümler yerine artan oranlı vergi uygulamaları, beşeri sermaye birikimini sağlayıcı ve nitelikli işgücü oranını arttırıcı politikaları ve refah devletinin önemli bir gereği olarak kabul edilen sosyal transferleri arttırıcı politikaları önermektedir.

Özetle, bu çalışmada ekonomik küreselleşme ve liberalizasyon gibi temel Neoliberal politika uygulamalarının gelir eşitsizliğini önleme bakımından başarısı ve bu politikaların yol açabileceği muhtemel iktisadi sorunların incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular, ekonomik küreselleşmenin küresel ölçekte gelir dağılımı adaletsizliğini arttırdığını; gelir eşitsizliğinin yükseldiği dönemlerde çözüm olarak başvuru olan ekonomik liberalizasyon politikalarının ise özellikle eşitlikçi sosyal refah devleti anlayışına sahip olmayan ülkelerin yaşamış oldukları bazı finansal krizlerin ortaya çıkışında anahtar bir role sahip olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Aberg, R. (1989). Distributive mechanisms of the welfare state—a formal analysis and an empirical application. *European Sociological Review*, 5(2): 167-182.
- Acemoglu, D. (2011). *Thoughts on Inequality and the Financial Crisis*, <http://economics.mit.edu/files/6348>
- Ahlquist, J.S. ve Ansell, B., (2012). Electoral institutions, credit, and political responses to economic polarization, unpublished Mimeo.
- Aksu, Ö.A. (1993). *Gelir ve Servet Dağılımı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İ.Ü. Yayın No: 3698, Fakülte Yayın No: 539, s. 10.
- Aktan, C. C. (1992). *Kamu ekonomisinden piyasa ekonomisine: özelleştirme*. Akliselim. s. 2-36.
- Aktan, C. C. (1995). Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm. *Amme İdaresi Dergisi*, 28(1), 3-32.
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2002). *Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti*. Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ed. Coşkun Can Aktan, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, s. 123-124.
- Akyüz, Y. (1977). *Sermaye, Bölüşüm, Büyüme*. Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No: 400, s. 229.
- Akyüz, Y. (1980). *Emek Değer Teorisi ve Nitelikli İşgücü Sorunu*. Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No: 441, 1980, s. 230-231.
- Alderson, A.S. ve Nielsen, F. (2002). Globalization and the great U-turn: Income inequality trends in 16 OECD countries. *American Journal of Sociology*, 107(5): 1244-1299.
- Alesina, A. ve Perotti, R. (1996). Income distribution, political instability, and investment. *European Economic Review*, 40(6), 1203–1228.
- Alesina, A. ve Rodrik, D. (1994). Distributive politics and economic growth. *The quarterly journal of economics*, 109(2): 465-490.
- Alkin, E. (1969). Keynes'yen Gelir Dağılımı Teorisi ve Kaldor Modeli. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 29(1-4).

- Alkin, E. (1983). *Ekonomi Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul, Paymaş Yayını, 1983, s. 188.
- Andrews, D.W.K. ve Ploberger, W., (1994). Optimal tests when a nuisance parameter is present only under the alternative. *Econometrica* 62, 1383–1414.
- Andrews, D.W.K., (1993). Tests for parameter instability and structural change with unknown change point. *Econometrica* 61, 821–856.
- Anyanwu, J. C., Erhijakpor, A. E., ve Obi, E. (2016). Empirical Analysis of the Key Drivers of Income Inequality in West Africa. *African Development Review*, 28(1), 18-38.
- Apergis, N., Dincer, O., ve Payne, J. E. (2014). Economic freedom and income inequality revisited: Evidence from a panel error correction model. *Contemporary Economic Policy*, 32(1), 67-75.
- Asteriou, D., Dimelis, S. ve Moudatsou, A. (2014). Globalization and income inequality: A panel data econometric approach for the EU27 countries. *Economic modelling*, 36: 592-599.
- Ataman, B.C. (1996). Neo Keynesci Bölüşüm Teorisi: Ücret Fiyat Sarmalı ve Gelirler Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1):58.
- Atkinson, A. ve Morelli, S. (2010). Inequality and Banking Crises: A First Look, paper prepared for the European Labour Forum, Turin, organised by the International Training Centre of the International Labour Organization
- Atkinson, A. ve Morelli, S. (2011). ‘Economic Crises and Inequality’, Human Development Research Paper no. HDRP-2011-06, Human Development Report Office, United Nations Development Programme.
- Baek, I. ve Shi, Q. (2016). Impact of Economic Globalization on Income Inequality: Developed Economies vs Emerging Economies. *Global Economy Journal*, 16(1), 49-61.
- Baer, W., ve Maloney, W. (1997). Neoliberalism and income distribution in Latin America. *World Development*, 25(3), 311-327.
- Balcilar, M., Ozdemir, Z. A., ve Arslanturk, Y. (2010). Economic growth and energy consumption causal nexus viewed through a bootstrap rolling window. *Energy Economics*, 32(6), 1398-1410.
- Beckfield, J. (2006). European integration and income inequality. *American Sociological Review*, 71(6): 964-985.
- Bergh, A. ve Nilsson, T. (2010). Do liberalization and globalization increase income inequality?. *European Journal of political economy*, 26(4): 488-505.

- Bernanke, B., Gertler, M. ve Gilchrist, M. (1999). The financial accelerator in and quantitative business cycle framework, pp. 1531–614 in Taylor, J. and Woodford, M. (eds), *Handbook of Macroeconomics*, vol. 1C, Amsterdam, North-Holland
- Bluestone, B. ve Harrison, B. (1982). *The deindustrialization of America: Plant closings, community abandonment, and the dismantling of basic industry*. Basic Books.
- Bond, S., ve Eberhardt, M. (2013). Accounting for unobserved heterogeneity in panel time series models. *Universidad de Oxford, inédito*.
- Bordo, M. D. ve Meissner, C. M. (2012). Does inequality lead to a financial crisis? *Journal of International Money and Finance*, 31(8): 2147–61.
- Borio, C. ve White, W. R. (2003). Whither monetary and financial stability: the implications of evolving policy regimes, *Proceedings - Economic Policy Symposium - Jackson Hole, Federal Reserve Bank of Kansas City*, 131–211
- Borio, C., Furfine, C. ve Lowe, P. (2001). Procyclicality of Financial Systems and Financial Stability: Issues and Policy Options. BIS Paper no. 1, Bank for International Settlements, Basel.
- Borjas, G. J. (2005). *The labor market impact of high-skill immigration* (No. w11217). National Bureau of Economic Research.
- Breusch, T. ve Pagan, A. (1980) The LM test and its application to model specification in econometrics. *Review of Economic Studies* 47(1) 239–253.
- Bukhari, M. ve Munir, K. (2016). Impact of Globalization on Income Inequality in Selected Asian Countries.
- Carrion-i-Silvestre, J. L., Kim, D., ve Perron, P. (2009). GLS-based unit root tests with multiple structural breaks under both the null and the alternative hypotheses. *Econometric theory*, 25(6), 1754-1792.
- Chiswick, B. R. (1968). The average level of schooling and the intra-regional inequality of income: a clarification. *The American Economic Review*, 58(3): 495-500.
- Corsetti, C., Pesenti, P. ve Roubini, N. (1999). What caused the Asian currency and financial crisis? *Japan and the World Economy*, 11(3): 305–73.
- De Graaf, J. (2013). Outgrowing the Cold War: cross-continental perspectives on early post-war European social democracy. *Contemporary European History*, 22(2), 331-342.
- De Mello, L. ve Tiongson, E. R. (2006). Income inequality and redistributive government spending. *Public finance review*, 34(3): 282-305.
- Decressin, J. ve Terrones, M. (2011). Credit boom–bust cycles: their triggers and policy implications, in *World Economic Outlook, October 2011: Slowing Growth, Rising*

- Risks*, World Economic and Financial Surveys, Washington, DC, International Monetary Fund.
- Delice, G. (2003). Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (20). s.57-81.
- Dell’Ariccia, G. ve Marquez, R. (2006). Lending booms and lending standards, *Journal of Finance*, 51(5): 2511–2546.
- Demirguc-Kunt, A. ve Detragiache, E. (1998). Financial Liberalization and Financial Fragility. Working Paper no. 98/83, International Monetary Fund.
- Doerrenberg, P., ve Peichl, A. (2014). The impact of redistributive policies on inequality in OECD countries. *Applied Economics*, 46(17), 2066-2086.
- Dreher, A. ve Gaston, N. (2008). Has globalization increased inequality?. *Review of International Economics*, 16(3): 516-536.
- Eckstein, Z. ve Zilcha, I. (1994). The effects of compulsory schooling on growth, income distribution and welfare. *Journal of Public Economics*, 54(3): 339-359.
- Efron, B., (1979). Bootstrap methods: another look at the jackknife. *Annals of Statistics* 7,1–26.
- Elekdag, S. ve Wu, Y. (2011). Rapid Credit Growth: Boon or Boom–Bust? Working Paper no. 11/241, International Monetary Fund.
- Enderwick, P. (1985). *Multinational Business and Labour*. New York: St. Martin’s Press.
- Esping-Andersen, G. (1990). *Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, Cambridge, UK.
- Fasianos, A., Raza, H. ve Kinsella, S. (2016). Exploring the link between household debt and income inequality: an asymmetric approach. *Applied Economics Letters*.
- Faustino, H. C. ve Vali, C. (2013). The effects of globalization and economic growth on income inequality: Evidence for 24 OECD countries. *Argumenta Oeconomica*, 1(30), 13-31.
- Fields, G. S. (1980). Education and income distribution in developing countries: a review of the literature.
- Fisher, I. (1932). *Booms and Depressions*, New York, Adelphi
- Fisher, I. (1933). The debt-deflation theory of great depressions, *Econometrica*, 1(4): 337–57.
- Fisher, E. M. (1950). Changing Institutional Patterns of Mortgage Lending. *Journal of Finance* 5: 307-15.

- Friedman, M. (1988). *Kapitalizm ve Özgürlük*. Çev. D. Erberk ve N. Himmetoğlu, İstanbul, Altın Kitaplar, s:307.
- Galbraith, J. K. (2012). *Inequality and Instability: A Study of the World Economy Just Before the Great Crisis*, Oxford, Oxford University Press.
- Gizycki, M., ve Lowe, P. (2000). The Australian financial system in the 1990s. In *The Australian Economy in the 1990s, Proceedings of a Conference, Reserve Bank of Australia, Sydney* (pp. 180-215).
- Gjerstad, S., & Smith, V. L. (2009). Monetary policy, credit extension, and housing bubbles: 2008 and 1929. *Critical Review*, 21(2-3), 269-300.
- Glomm, G. ve Ravikumar, B. (1992). Public versus private investment in human capital: endogenous growth and income inequality. *Journal of Political Economy* 100: 818–834.
- Gozgor, G. ve Ranjan, P. (2015). Globalization, Inequality, and Redistribution: Theory and Evidence.
- Gu, X. ve Huang, B., (2012). An empirical examination of the inequality, leverage and crisis nexus, (Mimeo).
- Guger, A., Leoni, T., ve Walterskirchen, E. (2007). European Socio-Economic Models: Experiences and Reform Perspectives. *Vienna: WIFO*.
- Hacker, R. S., ve Hatemi-J, A. (2006). Tests for causality between integrated variables using asymptotic and bootstrap distributions: theory and application. *Applied Economics*, 38(13), 1489-1500.
- Hansen, B.E., (1992). Tests for parameter instability in regressions with I(1) processes. *Journal of Business and Economic Statistics* 10, 321–336.
- Hatton, T. J., ve Williamson, J. G. (1998). *The age of mass migration: Causes and economic impact*. Oxford University Press.
- Honkapohja, S. (2009). The 1990's financial crises in Nordic countries.
- Hsieh, C.C. ve Pugh, M. D. (1993). Poverty, income inequality, and violent crime: A meta-analysis of recent aggregate data studies. *Criminal Justice Review*, 18(2), 182–202.
- Huang, J., Wu, S., ve Deng, S. (2016). Relative income, relative assets, and happiness in urban China. *Social Indicators Research*, 126(3), 971-985.
- IMF–ILO. (2010). The Challenges of Growth, Employment and Social Cohesion, discussion document, Joint International Labour Organization and International Monetary Fund Conference, Oslo, 13 September.

- İncekara, A. ve Mutlugün, B. (2016). Türkiye’de Neoliberal Ekonomi Politikaları Sürecinde Gelir Bölüşümü ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Analizi. s.358
- Jimenez, E. (1986). The public subsidization of education and health in developing countries: A review of equity and efficiency. *The World Bank Research Observer*, 1(1): 111-129.
- Jonung, L. (2009). *The Swedish model for resolving the banking crisis of 1991-93. Seven reasons why it was successful* (No. 360). Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission.
- Juglar, C. (1862). Des crises commerciales et de leur retour périodique en France en Angleterre et aux États-Unis Guillaumin Paris France.
- Kaldor, N. (1955). Alternative theories of distribution, *Review of Economic Studies*, 23(2): 83–100.
- Kaldor, N. (1955). Alternative theories of distribution. *The review of economic studies*, 23(2): 83-100.
- Kalecki, M. (1942). A theory of profit, *Economic Journal*, 52: 258–66.
- Kaminsky, G. L. ve Reinhart, C. M. (1999). The twin crises: the causes of banking and balance of- payments problems, *American Economic Review*, 89(3): 473–500.
- Karaman, İ. (1995). Dünya’da ve Türkiye’de Gelir Dağılımı. *Yeni Türkiye Dergisi*, Gelir Dağılımı Özel Sayısı, Eylül-Ekim 1995, s.154.
- Kibritçioğlu, A. (2001), Türkiye'de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969- 2001. *Yeni Türkiye Dergisi*, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt 1, Yıl 7, Sayı 41, Eylül-Ekim, 174-182.
- Kindleberger, C. P. (1978). *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crisis*, New York, Basic Books.
- Kirschenmann, K., Malinen, T., ve Nyberg, H. (2016). The risk of financial crises: Is there a role for income inequality?. *Journal of International Money and Finance*, 68, 161-180.
- Kitchin, J. (1923). Cycles and trends in economic factors. *The Review of economic statistics*, 10-16.
- Klasen, S. (2010). *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals*. Asian Development Bank. <http://hdl.handle.net/11540/1404>. License: CC BY 3.0 IGO.
- Knight, J. B. ve Sabot, R. H. (1983). Educational expansion and the Kuznets effect. *The American Economic Review*, 73(5), 1132-1136.

- Kondratieff, N. D. (1926). The major cycles of the conjuncture and the theory of forecast. *Moscow: Ekonomika. In Russian.*
- Korkmaz, A. (2010). Finansal Krizler ve Aktarım Kanalları (Teorik ve Ampirik Yaklaşımlar). Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.5.
- Krueger, A. (2012). *The Rise and Consequences of Inequality in the United States*, presentation at the Center for American Progress, Washington, DC, 12 January 2012, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/krueger_cap_speech_final_remarks.pdf
- Kumhof, M. ve Rancière, R. (2010). Inequality, Leverage and Crises. Working Paper no. 10/268, International Monetary Fund.
- Kumhof, M., Lebarz, C., Rancière, R., Richter, A. W. ve Throckmorton, N. A. (2012). Income Inequality and Current Account Imbalances. Working Paper no. 12/08, International Monetary Fund.
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American economic review*, 45(1): 1-28.
- Kuzu, V. (2012). Finansal Krizler, 2008 ABD Mortgage Krizi Ve Basel Sürecindeki Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.7.
- Lee, C.S. (2005). Income inequality, democracy, and public sector size. *American Sociological Review*, 70(1), 158-181.
- Lee, J., ve Strazicich, M. C. (2003). Minimum Lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.
- Leverett, D.J. (2012). Was Australia Lucky? Avoiding the 2007 financial crisis. The University Of New South Wales School Of Economics. ss:2-63.
- Lewis, W.A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labor. *Manchester School*, 22:139-191.
- Lorenzoni, G. (2005). 'Inefficient Credit Booms', Department of Economics (online), Massachusetts Institute of Technology.
- Lumsdaine, R. L., ve Papell, D. H. (1997). Multiple trend breaks and the unit-root hypothesis. *The review of economics and statistics*, 79(2), 212-218.
- Mahmood, S., ve Noor, Z. M. (2014). Human Capital and Income Inequality in Developing Countries: New Evidence using the Gini Coefficient. *Journal of Entrepreneurship and Business*, 2(1), 40-48.

- Mahmoud, S. ve Niguez, T. M. (2015). Does Income Inequality Have a Role in Financial Crises?.
- Malinen, T. (2013). Is there a relationship between income inequality and credit cycles? Society for the study of economic inequality working paper series, 2013–292.
- Mendoza, E. G. ve Terrones, M. (2008). An Anatomy of Credit Booms: Evidence from the Macro Aggregates and Micro Data, NBER Working Paper no. 14049.
- Milanovic, B. (2009). Two views on the cause of the global crisis—part I, *Yale Global Online*, <http://yaleglobal.yale.edu/content/two-views-global-crisis>.
- Minsky, H. P. (1975). *John Maynard Keynes*, New York, McGraw-Hill Professional
- Minsky, H. P. (1982). *Can 'It' Happen Again? Essays on Instability and Finance*, Armonk, M. E. Sharpe
- Minsky, H. P. (1986). *Stabilizing an Unstable Economy*, New York, McGraw-Hill Professional
- Mishkin, F.S. (1996), Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective. Annual World Bank Conference on Development Economics, The World Bank, 29-62.
- Mood, C. ve Jonsson, J. O. (2016). The social consequences of poverty: an empirical test on longitudinal data. *Social indicators research*, 127(2), 633-652.
- Niehues, J. (2010). Social spending generosity and income inequality: A dynamic panel approach.
- Odedokun, M.O. ve Round, J.I. (2004). Determinants of income inequality and its effects on Economic Growth, evidence from African Countries. *African Development Review* 16: 287–327.
- Oğuz, O. (2017). Gelir dağılımı adaletsizliğinin kurumsal iktisat yönünden değerlendirilmesi: ekonometrik bir uygulama. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.9.
- Özgüven, A. (2005). *İktisadi Düşünceler-Doktrinler ve Teoriler*, 3. Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005, s. 75.
- Öztürk, N. (2010). Klasik ve neoklasik iktisatta gelir bölüşümü. *Çalışma ve Toplum*, 1, 59-90.
- Palley, T. (2012). *From Financial Crisis to Stagnation: The Destruction of Shared Prosperity and the Role of Economics*, Cambridge, UK, Cambridge University Press.
- Pasinetti, L.L. (1962). Rate of profit and income distribution in relation to the rate of economic growth. *The Review of Economic Studies*, 29(4): 267-279.

- Patterson, E.B. (1991). Poverty, income inequality and community crime rates. *Criminology*, 29(4), 755-776.
- Perotti, R. (1996). Growth, income distribution, and democracy: What the data say. *Journal of Economic growth*, 1(2): 149-187.
- Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1361-1401.
- Perugini, C., Hölscher, J. ve Collie, S., (2015). Inequality, credit and financial crises. *Cambridge Journal of Economics*, beu075.
- Pesaran, M.H. ve Yamagata, T. (2008) Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics* 142(1) 50–93.
- Pesaran, M.H.(2004) General diagnostic tests for cross section dependence in panels. *Cambridge Working Papers in Economics* No. 0435, Faculty of Economics, University of Cambridge.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008) A bias-adjusted LM test of error cross-section independence. *Econometrics Journal* 11(1) 105–127.
- Pop, I. A., Van Ingen, E. ve Van Oorschot, W. (2013). Inequality, wealth and health: is decreasing income inequality the key to create healthier societies?. *Social Indicators Research*, 113(3), 1025-1043.
- Rajan, R. (1994). Why bank credit policies fluctuate: a theory and some evidence, *Quarterly Journal of Economics*, 109: 399–441.
- Rajan, R. G. (2010). *Fault Lines*, Princeton, Princeton University Press.
- Ram, R. (1989). Can educational expansion reduce income inequality in less-developed countries. *Economics of Education Review*, 8: 185–195.
- Rancière, R., Tornell, A. ve Westermann, F. (2006). Decomposing the Effects of Financial Liberalization: Crises vs. Growth. Working Paper no. 74, Institut für Empirische Wirtschaftsforschung.
- Reich, R. (2010). *Aftershock: The Next Economy and America's Future*, New York, Knopf.
- Roine, J., Vlachos, J., & Waldenström, D. (2009). The long-run determinants of inequality: What can we learn from top income data?. *Journal of Public Economics*, 93(7), 974-988.
- Rothstein, B. (1998). *Just institutions matter: the moral and political logic of the universal welfare state*. Cambridge University Press.
- Roubini, N. (2011). *The Instability of Inequality*, <http://www.project-syndicate.org/commentary/theinstability-of-inequality>.

- Rudra, N. (2004). Openness, welfare spending, and inequality in the developing world. *International Studies Quarterly*, 48(3): 683-709.
- Saint-Paul, G. ve Verdier, T. (1992). Education, democracy, and growth. *Centre for Economic Policy Research*, London. Discussion Paper No. 613.
- Savaş, V.F. (1998). *İktisadın Tarihi*, 2. Bs., İstanbul, Avcıyol Basım-Yayın, s. 285.
- Schularick, M. ve Taylor, A.M., (2012). Credit booms gone bust: Monetary policy, leverage cycles, and financial crises, 1870–2008. *Amer. Econ. Rev.* 102 (2), 1029–1061.
- Schultz, T. W. (1963). *The economic value of education*. New York: Columbia University Press.
- Sevin, D. (2016). Türkiye'de gelir dağılımı ve vergi politikaları. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.7
- Seyidoğlu, H. (2006). *İktisat Biliminin Temelleri*. Güzem Can Yayınları, İstanbul, s.408.
- Sinn, H.W. (1995). A theory of the welfare state. *Scandinavian Journal of Economics* 97 :495–526.
- Stiglitz, J. (2009). The global crisis, social protection and jobs, *International Labour Review*, vol. 148, no: 1–2, 1–13.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*, Princeton, W. W. Norton.
- Stiglitz, J.E. (1998). More Instruments and broader goals: moving toward the post-Washington consensus. WIDER Annual Lecture 2. UNU-WIDER, Helsinki.
- Swamy, P.A.V.B. (1970) Efficient inference in a random coefficient regression model. *Econometrica* 38(2) 311–323.
- Sylwester, K. (2002). A model of public education and income inequality with a subsistence constraint. *Southern Economic Journal*, 144-158.
- Taskin, T. (2014). *Türkiye'de Kapsayıcı Büyüme* (No. 1411). Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Tiryaki, H.H. (2013). *Teorik Ve Ampirik Açından Gelir Dağılımı Ve İşsizlik İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Çalışma*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.11
- Toda, H. Y., ve Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of econometrics*, 66(1), 225-250.
- Tridico, P. (2012). Financial crisis and global imbalances: its labour market origins and the aftermath, *Cambridge Journal of Economics*, 36(1): 17–42.
- Turhan, S. (1993). *Vergi Teorisi ve Politikası*. İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 35.

- Van Treeck, T. (2014). Did inequality cause the US financial crisis. *Journal of Economic Surveys*, 28(3): 421–48.
- Wade, R.H. (2004). Is globalization reducing poverty and inequality? *World development*, 32(4): 567-589.
- Wang, P., Pan, J. ve Luo, Z. (2015). The impact of income inequality on individual happiness: Evidence from China. *Social Indicators Research*, 121(2), 413-435.
- Wilkinson, R. G. ve Pickett, K. E. (2008). Income inequality and socioeconomic gradients in mortality. *American Journal of Public Health*, 98(4), 699-704.
- Yamarik, S., El-Shagi, M. ve Yamashiro, G., (2016). Does inequality lead to credit growth? Testing the Rajan hypothesis using state-level data. *Economics Letters*, 148, 63-67.
- Yücel, D. (2011). *Gelir Dağılımı Teorileri Ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.27.
- Zhang, J. (1996). Optimal public investments in education and endogenous growth. *The Scandinavian Journal of Economics*, 387-404.
- Zivot, E. ve D.W.K. Andrews, (1992). Further evidence on the great crash, the oil-price shock, and the unit-root hypothesis, *Journal of Business and Economic Statistics* 10, 251-270.

EKLER

Ek Tablo 1. KOF Ekonomik Küreselleşme Endeksi

Göstergeler ve Değişkenler	Endeks Ağırlıkları
A.Nakit Akışı	(50%)
i. Ticaret (GSYH'daki % pay)	(22%)
ii. Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Stok (GSYH'daki % pay)	(27%)
iii. Portföy Yatırımları (GSYH'daki % pay)	(24%)
iv. Yabancı Uyruklulara Gelir Ödemeleri (GSYH'daki % pay)	(27%)
B.Kısıtlamalar	(50%)
i. Gizli İthalat Engelleri	(23%)
ii. Ortalama Tarife Oranları	(28%)
iii. Uluslararası Ticaret Vergileri	(26%)
iv. Sermaye Hesabı Kısıtlamaları	(23%)

Not: KOF endeksini oluşturan göstergeler ve göstergelerin ağırlıkları, Dreher (2006) çalışmasından alınmıştır.

Ek Tablo 2. Model I’de Ampirik Analizlere Dahil Edilen Ülkeler

G.U	Y.G.G.O.U	D.G.G.O.U	D.G.U
Avustralya	Arjantin	Ermenistan	Tanzanya
Belçika	Brezilya	Bolivya	Zimbabve
Kanada	Bulgaristan	El Salvador	Madagaskar
Şili	Çin	Hindistan	Malavi
G.Kıbrıs	Kolombiya	Kırgızistan	Mali
Estonya	Kosta Rika	Moldova	Ruanda
Finlandiya	Ekvador	Nijerya	Senegal
Fransa	İran	Pakistan	Sierra Leone
Yunanistan	Kazakistan	Filipinler	Uganda
Macaristan	Malezya		
İzlanda	Meksika		
İrlanda	Panama		
İsrail	Paraguay		
İtalya	Peru		
Japonya	Romanya		
G.Kore	Rusya		
Letonya	G.Afrika		
Litvanya	Tayland		
Lüksemburg	Türkiye		
Hollanda	Venezuela		
Yeni Zelanda			
Norveç			
Polonya			
Portekiz			
Singapur			
Slovenya			
İspanya			
İsveç			
İsviçre			
İngiltere			
ABD			
Uruguay			

Not: G.U: Gelişmiş Ülkeler, Y.G.G.O.U: Yüksek Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.G.O.U: Düşük Gelirli Gelişmekte Olan Ülkeler, D.G.U: Düşük Gelirli Ülkeler. Gruplandırmalar, Dünya Bankası’nın kişi başına düşen GSYH verilerine göre düzenlediği World Bank Atlas metoduna göre yapılmıştır

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Akif DESTEK, 1987 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Niğde Üniversitesi İktisat bölümünden 2011 yılında mezun oldu. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD yüksek lisans programından 2014 yılında mezun oldu. 2014 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı'nda doktora programına başladı. 2012 yılından beri Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

VITAE

Mehmet Akif DESTEK was born in Şanlıurfa in 1987. He graduated from the Department of Economics at Gaziantep University in 2011. He graduated from master degree at Graduate School of Social Science, the Department of Economics at Gaziantep University in 2014. He began to the PhD degree at Department of Economics in the Institute of Social Sciences at Gaziantep University in 2014. He has been working as research assistant at the Faculty of Economic and Administrative Sciences, the Department of Economics at Gaziantep University since 2012.